

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису*

ТУРКОВСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР ЯРОСЛАВОВИЧ

УДК: 354.075.2: 339.137.2] (477)

**ДИСЕРТАЦІЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ
АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ**

081 «Право»

08 «Право»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень, використання ідей, результатів і текстів інших авторів, має посилання на відповідне джерело.

_____ **О. Я. Турковський**

Науковий керівник –

Кобзар Олександр Федорович,

доктор юридичних наук, професор

АНОТАЦІЯ

Турковський О. Я. Адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Дніпропетровський Державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2021.

У дисертаційній роботі досліджено проблемні питання врегулювання діяльності територіальних відділень Антимонопольного комітету України, їх правові та адміністративні аспекти. Проаналізоване нормативно-правове підґрунтя антимонопольного врегулювання, окреслено ряд пропозицій щодо внесення змін та доповнень до діючого антимонопольного законодавства. Визначена система суб'єктів антимонопольного врегулювання, специфіка їх правового становища. З'ясовано місце територіальних відділень Антимонопольного комітету України в системі державних органів, особливості їх правового статусу та нормативно-правові засади діяльності.

Здійснення дослідження визначеного предметного спрямування обумовило необхідність звернення до напрацювань вчених, які вивчали окремі аспекти діяльності Антимонопольного комітету України.

Однак, комплексне наукове дослідження питань адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України, та їх ролі у загальній системі конкурентних відносин не проводилося.

Визначено теоретичні засади антимонопольної політики в Україні. Огляд ситуації щодо правового забезпечення економічної конкуренції в Україні дає підстави вважати, що подальший розвиток конкурентного законодавства, як невід'ємного чинника державного регулювання економічних відносин і функціонування ринку в державі, вимагає стратегічної визначеності та вироблення системних підходів для формування стабільного економічного середовища, що, у свою чергу, є свідченням конкурентоспроможності. Для підвищення ефективності конкурентної політики в Україні слід своєчасно переглядати антимонопольне законодавство та вносити до нього зміни, які

будуть відповідати сучасним викликам.

Проведено історико-правовий аналіз формування територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України. Внаслідок чого сформовано етапи формування підрозділів Антимонопольного комітету України умовно поділено на 3 основні етапи, а саме: 1) радянський етап – до 1991 року, під час якого питаннями економічної конкуренції займалися міністерства та відомства СРСР та УРСР; 2) етап становлення – з 1991 року до 2001 року, під час якого було розпочато роботу центрального Антимонопольного органу України, розроблено та прийнято низку законів та нормативно – правових актів у сфері захисту економічної конкуренції; 3) сучасний етап – з 2001 року по теперішній час, коли було розроблено та прийнято положення про територіальні відділення Антимонопольного комітету України, внесенні суттєві зміни та доповнення до конкурентного законодавства, посилено взаємодію з іноземними конкурентними відомствами, тощо.

Узагальнено правову основу діяльності Антимонопольного комітету України та його територіальних підрозділів. Констатовано, що на основа діяльності Антимонопольного комітету України та його територіальних підрозділів в повній мірі врегульована на законодавчому рівні. В той же час, деякі пункти діючого законодавства, які регулюють діяльність органів Антимонопольного комітету України потребують внесення змін для їх актуалізації. Відтак, конкурентне законодавство має постійно доопрацьовуватись та змінюватись, відповідаючи на вимоги стрімких змін у економічній та політичній ситуації в країні.

Охарактеризовано зміст адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України. Зокрема окреслено загальну характеристику адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України. Визначено мету, завдання та функції територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України, форму та методи діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України. Також охарактеризовано організаційно-штатну структуру територіальних підрозділів Антимонопольного комітету

України та вироблені відповідні пропозиції по її оптимізації.

Узагальнено зарубіжний досвід діяльності територіальних підрозділів антимонопольних органів (конкурентних відомств). Визначено, що вивчення в цілому та запровадження певних практик зарубіжних конкурентних відомств надасть змогу Антимонопольному комітету України та його територіальним підрозділам суттєво підвищити свої досягнення у боротьбі за захист економічної конкуренції, та наблизитись до стандартів найрозвиненіших країн світу.

Вироблено основні напрями удосконалення діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України: 1) удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності територіальних підрозділів АМКУ; 2) удосконалення організаційно-штатної структури територіальних підрозділів АМКУ; 3) удосконалення взаємодії з іншими органами державної влади - запровадження позитивних зарубіжних практик взаємодії конкурентних відомств з правоохоронними органами, або наділення органів Антимонопольного комітету України низкою функцій притаманних правоохоронним органам.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є комплексним дослідженням, присвяченим теоретичним та практичним проблемам удосконалення адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України, в результаті якого сформульовано низку нових наукових положень і висновків, а саме:

уперше:

– сформульовано теоретичні та практичні проблеми удосконалення адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України в контексті завдань щодо реформування системи державного управління шляхом удосконалення діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України, з метою регулювання економічних відносин у сучасних умовах соціально-економічного розвитку України, створення умов протидії негативному впливу монопольних утворень на економіку та ефективного захисту економічної конкуренції;

Шляхом поглибленого аналізу вітчизняної та зарубіжної конкурентної

політики систематизовано та удосконалено:

- характеристику стану правових засад регулювання антимонопольної діяльності, шляхом висвітлення комплексного бачення характеристики джерел антимонопольного права України, їх еволюція та сформульовані пропозиції щодо їх вдосконалення;

- характеристику процесів формування територіальних (обласних) відділень Антимонопольного комітету України на сучасному етапі;

- характеристику організації структури та особливості штатного наповнення територіальних відділень Антимонопольного комітету України;

дістало подальшого розвитку:

- з'ясування основних прерогатив становлення та вдосконалення діяльності у сфері захисту економічної конкуренції в Україні, окреслено її зміст, значення та напрямки впровадження;

- положення, у відповідності до якого провадження діяльності у сфері захисту економічної конкуренції взаємопов'язують із публічно-владними повноваженнями антимонопольних органів та суть якого вбачається у виконанні функцій управління;

- змістові аспекти наукових положень у встановленні місця територіальних підрозділів (відділень) Антимонопольного комітету України у системі антимонопольного врегулювання; проаналізовано організаційні та правові засади їх діяльності, виокремлено проблемні аспекти їх діяльності;

- висновки, що стосуються удосконалення правові регламентації адміністративної відповідальності за антимонопольні правопорушення, запропоновано відповідні зміни та доповнення у чинному законодавстві щодо захисту економічної конкуренції;

- вперше комплексно висвітлено зарубіжний досвід діяльності територіальних підрозділів антимонопольних органів (конкурентних відомств);

- визначено шляхи удосконалення діяльності територіальних підрозділів (відділень) Антимонопольного комітету України, сформульовані пропозиції щодо їх вдосконалення.

Досліджено історичне становлення теоретико-правових засад діяльності

територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України, від радянських часів до сьогодні. Осучаснено та надано тлумаченням терміну «Антимонопольна (конкурентна) політика».

Встановлено, що проаналізувавши ситуацію щодо нормативно-правового врегулювання економічної конкуренції в Україні слугує підставою вважати, що подальше удосконалення законодавчого забезпечення, що є невід'ємним чинником у державному регулюванні економічних відносин та функціонуванні державних ринкових відносин вимагає стратегічного визначення та напрацювання системних підходів у формуванні стабільного економічного середовища, що, у свою чергу, свідчитиме про конкурентоспроможність .

Проведено дослідження завдань та повноважень антимонопольних органів та специфіку механізму їх реалізації. Здійснено узагальнення зарубіжного досвіду правового врегулювання антимонопольної діяльності територіальних органів. Окреслено та обґрунтовано ключові аспекти міжнародного співробітництва антимонопольних територіальних органів як одного із найважливіших чинників удосконалення нормативно-правового врегулювання антимонопольної діяльності в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, викладені у дисертації положення, висновки і пропозиції можуть бути використані у законотворчій діяльності для удосконалення чинного законодавства про захист економічної конкуренції, норми якого регулюють відносини у сфері діяльності Антимонопольного комітету України, та при розробці нових нормативно-правових актів; у правозастосовній діяльності.

Ключові слова: територіальні відділення, антимонопольна діяльність, антимонопольне регулювання, антимонопольна політика, захист економічної конкуренції, Антимонопольний комітет України.

SUMMARY

Turkovsky O. Y. Administrative and legal status of territorial divisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine - On the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of philosophy on a specialty 081 - the Law. - Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, 2021.

The dissertation is devoted to the research of problematic issues of territorial branches of the Antimonopoly Committee of Ukraine, regulation in the interrelation of their legal and administrative aspects. The normative-legal bases of antimonopoly regulation are analyzed, a number of proposals for making changes and additions to the current antimonopoly legislation are formulated. The system of subjects of antimonopoly regulation, features of their legal position are defined. The place of territorial branches of the Antimonopoly Committee of Ukraine in the system of state bodies, peculiarities of their legal status, legal bases of activity are clarified.

The implementation of the study of a certain subject area necessitated recourse to the work of scientists who have studied certain aspects of the Antimonopoly Committee of Ukraine.

However, a comprehensive scientific study of the administrative and legal status of the territorial divisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine, and their role in the overall system of competitive relations was not conducted.

Theoretical principles of antitrust policy in Ukraine are determined. Review of the situation regarding the legal support of economic competition in Ukraine gives grounds to believe that the further development of competition law, as an integral factor of state regulation of economic relations and market functioning in the country, requires strategic certainty and development of systematic approaches to a stable economic environment. In turn, is evidence of competitiveness. In order to increase the effectiveness of competition policy in Ukraine, it is necessary to review antitrust legislation in a timely manner and make changes to it that will meet modern challenges.

The historical and legal analysis of formation of territorial divisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine is carried out. As a result, the stages of formation of divisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine were divided into 3 main stages, namely: 1) the Soviet stage - until 1991, during which the ministries and departments of the USSR and the USSR dealt with economic competition; 2) the stage of formation - from 1991 to 2001, during which the work of the central Antimonopoly Body of Ukraine was started, a number of laws and regulations in the field of protection of economic competition were developed and adopted; 3) the current stage - from 2001 to the present, when regulations on territorial branches of the Antimonopoly Committee of Ukraine were developed and adopted, significant changes and additions to the competition legislation were made, interaction with foreign competition agencies was strengthened, etc.

The legal basis of the Antimonopoly Committee of Ukraine and its territorial subdivisions is generalized. It is stated that on the basis of the activity of the Antimonopoly Committee of Ukraine and its territorial subdivisions it is fully regulated at the legislative level. At the same time, some points of the current legislation that regulate the activities of the bodies of the Antimonopoly Committee of Ukraine need to be amended to update them. Therefore, competition law must be constantly updated and changed in response to the demands of rapid changes in the economic and political situation in the country.

The content of the administrative and legal status of territorial divisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine is described. In particular, the general characteristics of the administrative and legal status of territorial divisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine are outlined. The purpose, tasks and functions of territorial divisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine, the form and methods of activity of territorial divisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine are defined. Also the organizational and staffing structure of territorial divisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine is characterized and the corresponding offers on its optimization are made.

The foreign experience of activity of territorial divisions of antimonopoly bodies (competitive departments) is generalized. It is determined that the study in general and

the introduction of certain practices of foreign competition agencies will allow the Antimonopoly Committee of Ukraine and its territorial divisions to significantly increase their achievements in the fight to protect economic competition and approach the standards of the most developed countries.

The main directions of improvement of activity of territorial divisions of Antimonopoly committee of Ukraine are developed: 1) improvement of normative-legal maintenance of activity of territorial divisions of AMCU; 2) improvement of the organizational and staffing structure of the territorial divisions of the AMCU; 3) improvement of interaction with other public authorities - introduction of positive foreign practices of interaction of competitive agencies with law enforcement agencies, or endowment of bodies of the Antimonopoly Committee of Ukraine with a number of functions inherent in law enforcement agencies.

The scientific novelty of the obtained results is determined by the fact that the dissertation is a comprehensive study devoted to theoretical and practical problems of improving the administrative and legal status of territorial divisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine, which formulated a number of new scientific provisions and conclusions, namely:

first:

- formulated theoretical and practical problems of improving the administrative and legal status of territorial divisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine in the context of tasks to reform the public administration by improving the activities of territorial divisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine, to regulate economic relations in modern socio-economic development of Ukraine. negative impact of monopolies on the economy and effective protection of economic competition;

Through in-depth analysis of domestic and foreign competition policy systematized and improved:

- description of the state of the legal basis for the regulation of antitrust activities, by highlighting a comprehensive vision of the characteristics of the sources of antitrust law of Ukraine, their evolution and formulated proposals for their improvement;

- description of the current state of the process of formation of territorial (regional) branches of the Antimonopoly Committee of Ukraine;

- characteristics of the organizational and staffing structure of the territorial branches of the Antimonopoly Committee of Ukraine;

received further development:

- coverage of the main trends in the formation and development of activities to protect economic competition in Ukraine, determining its content, importance and directions of implementation;

- provisions according to which the implementation of activities to protect economic competition is associated with the public authority of antitrust authorities and is to perform their management functions; - content of scientific provisions on determining the place of territorial subdivisions (branches) of the Antimonopoly Committee of Ukraine in the system of antimonopoly regulation; the analysis of organizational and legal bases of their activity, problematic questions of their activity is carried out;

- conclusions on improving the legal regulation of administrative liability for antitrust offenses, proposed specific changes and additions to current legislation on the protection of economic competition;

for the first time the foreign experience of activity of territorial divisions of antimonopoly bodies (competitive departments) is comprehensively covered;

- ways to improve the activities of territorial subdivisions (branches) of the Antimonopoly Committee of Ukraine are identified, proposals for their improvement are formulated.

The historical formation of theoretical and legal bases of activity of territorial divisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine, from the Soviet times to the present is investigated. Updated and provided with an interpretation of the term "Antitrust (competition) policy".

It is established that the review of the situation on legal support of economic competition in Ukraine gives grounds to believe that further development of competition legislation, as an integral factor of state regulation of economic relations and market functioning in the state, requires strategic certainty and development of

systematic approaches to stable economic environment. which, in turn, is evidence of competitiveness.

The tasks and powers of antitrust authorities, features of the mechanism of their realization are investigated. The foreign experience of legal regulation of antitrust activity of territorial bodies is generalized. The main directions of international cooperation of antitrust territorial bodies as an important factor in improving the legal regulation of antitrust activities in Ukraine are identified and disclosed.

The practical significance of the obtained results is that the provisions, conclusions and proposals set forth in the dissertation can be used in legislative activity to improve the current legislation on protection of economic competition, the rules of which regulate relations in the field of Antimonopoly Committee of Ukraine, and in developing new regulations.; in law enforcement.

Key words: territorial branches, antitrust activity, antitrust regulation, antitrust policy, protection of economic competition, Antimonopoly Committee of Ukraine.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Турковський О.Я. Правова основа діяльності Антимонопольного комітету України та його територіальних підрозділів. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. №1. Том 3. С. 114-118
2. Турковський О.Я. Теоретичні засади антимонопольної політики в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. Випуск 50. Том 3. 2018. С.29-33.
3. Турковський О.Я. Методи діяльності територіальних підрозділів антимонопольного комітету України. Наукові записки. Серія : Право. 2019. Випуск 7. Кропивницький : ТОВ «Полімед-Сервіс», 2019. С. 127-132.
4. Турковський О.Я. Форми діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України. Наукові записки. Серія : Право. 2020. Випуск 8. Кропивницький : ТОВ «Полімед-Сервіс», 2020. С. 18-23.
5. Турковский А.Я. Мировой и европейский опыт развития и защиты экономической конкуренции - использование в деятельности Антимонопольного

комитета Украины и его территориальных подразделений. Право и Закон. 2019. № 1. С. 43-49 (Киргизька Республіка).

6. Turkovsky, A. Y. . Use of World and European experience of the economic competition development and protection in the activity of the Antimonopoly Committee of Ukraine and its territorial divisions. Etyka Biznesu i Zrównoważony Rozwój. Interdyscyplinarne studia teoretyczno-empiryczne/Business Ethics and Sustainable Development. Interdisciplinary theoretical and empirical studies. 2020. № 1, С.7-11 (Республіка Польща).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Турковський О.Я. Історико-правові передумови формування територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України. // Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 15–16 березня 2019 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 56–59.

8. Турковський О.Я. Зарубіжний досвід діяльності територіальних підрозділів антимонопольних органів (конкурентних відомств)./ Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 6–7 березня 2020 р. – Дніпро: ГО «Правовий світ», 2020. С. 77–80.

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ I Теоретико-правові засади діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України	
1.1. Теоретичні засади антимонопольної політики в Україні.....	22
1.2. Історико-правовий аналіз формування територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.....	33
1.3. Правова основа діяльності Антимонопольного комітету України та його територіальних підрозділів.....	43
Висновки до розділу 1.....	70
РОЗДІЛ II Зміст адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України	
2.1. Характеристика адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.....	73
2.2. Мета, завдання та функції територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.....	97
2.3. Форми та методи діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.....	117
2.4. Організаційно-штатна структура територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.....	156
Висновки до розділу 2.....	164
РОЗДІЛ III Шляхи удосконалення адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.	
3.1. Зарубіжний досвід діяльності територіальних підрозділів антимонопольних органів (конкурентних відомств).....	166
3.2. Удосконалення діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.....	187
Висновки до розділу 3.....	194
ВИСНОВКИ	196
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	204
ДОДАТКИ	224

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. За останні роки все більшого значення в Україні набувають тенденції захисту і підтримки добросовісної економічної конкуренції, яка являється ключовим рушієм розвитку ринку. Ефективність такого захисту по великій мірі є залежною, перш за все, від діяльності компетентних державних органів, які здатні реалізовувати свої владні повноваження. На сьогодні в Україні такі функції покладаються на Антимонопольний комітет України та його територіальні відділення.

Уповноваженими органами та посадовими особами Держави забезпечується якісний розвиток, зокрема, за допомогою напрацювання та впровадження державної конкурентної політики, застосовуються заходи і засоби врегулювання економічної конкуренції. Конкурентна політика України полягає у комплексі заходів, які спрямовуються на розвиток та захист конкуренції, дають змогу подолати монопольні тенденції та недобросовісну конкуренцію в економіці країни, регулюють всі сфери діяльності природних монополій, сприяють фінансовому, матеріально-технічному, інформаційному, інноваційному, консультативному спрямуваннях та інших формах підтримки суб'єктів господарювання, якою забезпечується розвиток конкуренції. Державне врегулювання економічної конкуренції відбувається шляхом реалізації цілої системи заходів, які використовуються спеціально уповноваженим органом зі особливим статусом, яким виступає Антимонопольний комітет України.

Адміністративна реформа, що відбулася в Україні, а поряд із цим адаптація законодавчої бази України відповідно до законодавства Європейського Союзу спричинили суттєвий вплив на законодавче закріплення правового статусу Антимонопольного комітету України, адже, він до сьогоднішнього часу займає не в повній мірі прописане становище у системі органів державної влади. При таких умовах не втрачає свого актуального значення дослідження проблеми правового статусу Антимонопольного комітету України, а також охарактеризування його структури та виокремлення функцій, і поряд із цим напрацювання основних пропозицій та рекомендацій за для вдосконалення правових аспектів врегулювання його діяльності.

Саме вдосконалення нормативно-правового врегулювання діяльності Антимонопольного комітету України було предметом дослідження низки вчених-юристів.

Так, теоретичною основою роботи були наукові праці учених-юристів, в котрих наведено дослідження загальних проблем розвитку науки адміністративного права, серед яких: В.Б. Авер'янов, Д.М. Бахрах, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, В.М. Горшен'єв, О.Ю. Дрозд, Д.В. Журавльов, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, Є.Б. Кубка, Л.Л. Попов, М.М. Тищенко, В.К. Шкарупа, В.В. Цветков та інших.

Проведення дослідження, яке визначається предметним спрямуванням слугувало підставою ознайомлення із низкою праць науковців, у яких розглядаються окремі напрямки діяльності Антимонопольного комітету України. Зокрема, захисту конкурентних правовідносин присвячено дослідження Л.Р. Білої, О.О. Бакалінської, Ю.В. Журика, Н.М. Корчака, С.А. Кузіміної, О.О. Плетнєвої, О.В. Пономарьова, О.Л. Чернелєвської та інші; загальним проблемам регулюючого впливу держави на сферу економіки приділяється увага у наукових публікаціях О.Ф. Андрійка, Л.К. Воронової, Т.М. Кравцової, О.М. Олещенка, О.П. Рябченка та інші. Адміністративно-правовий статус державних органів та посадових осіб виступив предметом наукових пошуків, які описали у своїх дослідженнях А.М. Авторова, Н.О. Армаш, Я.В. Журавель, Л.В. Крупнова, Н.В. Лебідь, А.М. Подоляка, С.В. Шестаков та інших. Є.В. Додін, В.В. Зуй, М.В. Коваль, В.К. Колпаков, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюк, Д.М. Лук'янець, О.І. Остапенко досліджували сутність та підстави притягнення до адміністративної відповідальності.

Антимонопольне законодавство успродовж останнього часу суттєво не зазнавало змін, а тому і не може повною мірою відповідати викликам сучасності. Через це у 2019 році український Уряд анонсував проведення реформи Антимонопольного комітету України, а раз із уим і його територіальних підрозділів, внісши зміни до законодавства. Однак, анонсувавши реформування, представниками міжнародних організацій та народними депутатами України не було взято до уваги, якою повинна бути та як працюватиме новостворена модель

конкурентного органу та не окреслено функції, які будуть відведені його територіальним органам.

Саме тому наукові дослідження проблеми адміністративно-правового статусу Антимонопольного комітету України здійснені не в повній мірі, що обумовлює потребу зпроведення її комплексного наукового аналізу. Поряд з цим, наявні суперечності у діючому антимонопольному законодавстві визначають необхідність у формуванні системних змін у законах, підзаконних актів, підґрунтям яким має слугувати відповідна теоретична модель.

Серед останніх наукових розробок з проблематики діяльності та статусу Антимонопольного комітету України необхідно виділити наступні: Лук'янець В. С. «Правове регулювання відносин конкуренції в Євросоюзі» (Київ, 2008), Трегубець Н.О. «Механізм здійснення державного контролю Антимонопольними органами у сфері захисту економічної конкуренції» (Київ, 2009), Попов Р. А. «Державна політика України в сфері антимонопольної діяльності» (Запоріжжя, 2010), Пономарьов О. В. «Адміністративно-правовий статус Антимонопольного комітету України» (Київ, 2010), Плетньова О.О. «Адміністративно-правові засади формування системи та правового статусу антимонопольних органів в Україні» (Київ, 2011), Клименко А.В. «Антимонопольна і конкурентна політика держави: інституціональний аспект» (Донецьк, 2011).

Слід акцентувати, що наукові розробки зазначених науковців, не зважаючи на їх важливість, торкалися окремих аспектів антимонопольної політики держави та діяльності антимонопольних органів. Зокрема, окремо досліджувався і статус Антимонопольного комітету України. Однак, через постійні зміни у законодавстві, у політичній та економічній сферах, низка положень певною мірою втратила свою актуальність, а окремі положення потребують уточнення та удосконалення. Означені фактори у своїй сукупності окреслили актуальність обраної проблематики, її наукову та практичну значимість і зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.
Дослідження виконано у відповідності та на виконання загальнодержавної

програми «Розробка Концепції розвитку антимонопольно-конкурентної політики в Україні на 2008–2020 роки та проекту програми її реалізації 2009–2013 роках»; Програми (КПКВК 6011010) «Керівництво та управління у сфері конкурентної політики, контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції»; Програми (КПКВК 6011020) «Прикладні розробки у сфері конкурентної політики та права»; та у межах загально університетської наукової теми «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування» (державний реєстраційний номер 0112U003550).

Мета і завдання дослідження. Мета і завдання дисертаційного дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є визначення адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України, форм та методів їх діяльності та шляхів удосконалення їх діяльності. Виходячи із поставленої мети, в дисертації вирішуються такі основні *завдання*:

- визначити теоретичні засади антимонопольної політики в Україні;
- здійснити історико-правовий аналіз формування територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України;
- встановити правову основу діяльності Антимонопольного комітету України та його територіальних підрозділів;
- встановити мету, завдання та функції територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України;
- визначити форми та методи діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України;
- охарактеризувати організаційно-штатну структуру територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України;
- вивчити зарубіжний досвід діяльності територіальних підрозділів антимонопольних органів (конкурентних відомств);
- визначити шляхи удосконалення діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у сфері діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.

Предмет дослідження становить адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям дослідження будуть слугувати відповідні методи та прийоми наукового пізнання.

Їх звикористання обумовлено системними підходами, які дають змогу дослідити проблеми поєднуючи їх соціальний зміст та і юридичну форму.

Використовуючи логіко-семантичний метод поглиблено понятійний апарат (п. 2.3). З метою аналізування адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України було використано метод аналізу і синтезу (п. 2.1, 2.2). Історико-правовий метод став у нагоді під час дослідження процесів становлення механізмів державного захисту від монополії (п. 1.1, 1.2, 1.3). За допомогою логічного та порівняльно-правового методів проведено аналіз складових елементів адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України (п. 2.2, 3.2). Застосування методів класифікації та групування дало змогу виокремити види повноважень територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України, що є складовими його адміністративно статусу (п. 2.1, 2.3). Використовуючи статистичний метод та документальний аналіз ми встановили прогалини у врегулювання статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України (п. 2.2).

Нормативно-правову базу дослідження складають: Конституція України, чинне адміністративне та господарське законодавство, нормативно-правові акти інших галузей права, окремі норми, що регулюють питання правового статусу Антимонопольного комітету, практика їх застосування. Емпіричну базу дослідження становитимуть статистичні матеріали щодо діяльності Антимонопольного комітету України та його територіальних підрозділів.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є комплексним дослідженням, присвяченим теоретичним та практичним проблемам удосконалення адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України, в результаті якого сформульовано низку нових наукових положень і висновків, а саме:

уперше:

– сформульовано теоретичні та практичні проблеми удосконалення адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України в контексті завдань щодо реформування системи державного управління шляхом удосконалення діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України, з метою регулювання економічних відносин у сучасних умовах соціально-економічного розвитку України, створення умов протидії негативному впливу монопольних утворень на економіку та ефективного захисту економічної конкуренції;

удосконалено:

– характеристика стану нормативно-правового підґрунтя врегулювання антимонопольної діяльності, за допомогою окреслення комплексних бачень джерел антимонопольного права України, їхнього еволюціювання та наведено пропозиції і шляхи у їх удосконаленні;

– характеристику процесів формування територіальних (обласних) відділень Антимонопольного комітету України на сучасному етапі;

– характеристику організації структури та особливості штатного наповнення територіальних відділень Антимонопольного комітету України;

дістало подальшого розвитку:

– висвітлення ключових напрямків у становленні та розвитку діяльності у сфері захисту економічної конкуренції в Україні, окреслення її змісту, значення та шляхів впровадження;

- положення, яке врегульовує провадження діяльності спрямованої на захист економічної конкуренції та яке взаємопов'язане із публічно-владними повноваженнями антимонопольних органів і полягає у виконанні ними управлінських функцій;

– змістова складова наукового обґрунтування положення, яким визначається місце територіальних підрозділів (відділень) Антимонопольного комітету України у загальній структурі антимонопольного врегулювання; проаналізовано організаційні та правові засад їх діяльності, розглянуто низку проблемних питань їхньої діяльності;

– висновки у вдосконаленні нормативно-правового врегулювання адміністративної відповідальності за вчинення антимонопольних правопорушень, пропозиції щодо відповідних змін та доповнень до діючого законодавства про захист економічної конкуренції;

- комплексно висвітлено зарубіжний досвід діяльності схожих за своєю структурою територіальних підрозділів антимонопольних органів (конкурентних відомств) на конкретних прикладах. Висвітлено діяльність іноземних відомств, проаналізовано нормативно – правову базу на підставі якої вони реалізують повноваження, запропоновано зміни, які доцільно запровадити в Україні;

- визначено шляхи удосконалення діяльності територіальних підрозділів (відділень) Антимонопольного комітету України, сформульовані пропозиції щодо їх вдосконалення.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наведені у дисертаційному дослідженні теоретичні положення, сформульовані пропозиції та ряд вказаних рекомендацій будуть сприяти для подальшого вдосконалення системи державного управління шляхом проведення реформ та удосконалюючи діяльність територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.

Отримані результати в подальшому можуть використовуватися у:

– науково-дослідній діяльності: з метою подальшого дослідження проблемних аспектів нормативно-правового врегулювання антимонопольної діяльності в Україні);

– правотворчості: під час внесення відповідних змін та доповнень до діючого законодавства, а саме: Закону України «Про Антимонопольний комітет України», «Про захист економічної конкуренції», «Про захист від недобросовісної конкуренції», а поряд із цим, для удосконалення підзаконних нормативно-правових актів, якими регулюється діяльність антимонопольних органів;

– правозастосовній сфері: для удосконалення практичних аспектів роботи АМКУ та його територіальних підрозділів (акт впровадження Південно-східного міжобласного територіального відділення Антимонопольного комітету України

від 31.07.2020 р.);

– навчальному процесі: в процесі підготовки підручників та навчально-методичних посібників із дисципліни «Адміністративне право» та під час викладання її на факультетах юридичного спрямування (акт впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 17.09.2020 р.).

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження, його основні висновки й рекомендації оприлюднені на науково-практичних конференціях, а саме: «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (м. Львів, 2019 р.); «Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин» (м. Дніпро, 2020 р.).

Структура та обсяг дисертації. Враховуючи мету, завдання та предмет дослідження, дисертація складається із(основної частини (вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків), списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 246 сторінок, у тому числі основного тексту 182 сторінки. Загальна кількість використаних джерел – 182 найменувань (20 сторінок), додатки – 23 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ

1.1. Теоретичні засади антимонопольної політики в Україні.

Протягом історичного розвитку в різних країнах виникали та формувалися різні наукові підходи, теоретичні моделі та концепції економічної конкуренції, які в тій чи іншій мірі впливали на відношення держави до монополії, типів обмеження конкуренції, бар'єрів входу на ринок суб'єктів господарювання тощо. Системи наукових поглядів на проблематику функціонування монополій породили таке явище як антимонопольна політика держави, яка має свою мету та має вирішувати певні задачі.

В сучасній науковій літературі можна зустріти велику кількість визначень терміну «антимонопольна політика». До прикладу, Мочерним С.В. антимонопольна політика визначалася як сукупність заходів, які розроблялися і впроваджувалися у низці країн світу та були спрямовані, щоб припинити, попередити та обмежити діяльність монополій, а також створити відповідне законодавство [88, с.192].

Доктором Тіхаметом визначено антимонопольну політику як спосіб втручання державою в економіку з метою утворення та підтримування конкуренції [152, с.45].

Залежно від підходів до визначення антимонопольної політики мета антимонопольного регулювання з боку держави може полягати в захисті інтересів споживачів і суспільства в цілому від негативних наслідків монопольної діяльності конкретних суб'єктів господарювання [74, с.57], та/або в створенні рамок, умов конкуренції, змістовне наповнення яких здійснюється учасниками ринку, та їх діяльністю мимоволі реалізуються позитивні ефекти конкуренції для суспільства [152, с.46; 92, с. 361-366]

Прихильники останнього підходу спираються передусім на силу «невидимої руки» ринку А. Сміта, яка виконує функцію саморегуляції економічних відносин без прямого державного втручання, на відміну від апологетів державного регулювання «вільної гри ринку». Служно зазначено у

праці Мочерного С.В., що перші антимонопольні закони формально забороняли трести та деякі інші форми монополій, проте вони ґрунтувалися на такому розумінні сутності монополій, як повне (абсолютне) панування однієї компанії (чи їх об'єднання), або цілковита відсутність конкуренції. Таке тлумачення сутності монополій майже не зачіпало олігополій (тип ринкової структури, за якої кілька великих фірм виробляють (продають) усю чи більшу частину певного товару або послуги на конкретному ринку. Вони, переважно, не потрапляли під дію антимонопольного законодавства [89, с 223] [92, с. 361-366].

Однак, у сучасному антимонопольному законодавстві містяться норми, які визначають не тільки формальні заборони монопольних структур, а поряд із цим у них описано організаційне та нормативно-правове підґрунтя розвитку конкуренції, попереджуючі, обмежуючі та припиняючі монополістичну діяльність та нечесну конкуренцію заходи.

У XIX – XX століттях сформувалися дві основні моделі антимонопольної політики:

американська – спрямовувалася проти монополій, як структурних економічних одиниць;

європейська – вирізняється регулятивним характером та спрямована на протидіянню негативним впливам ринкових влади монополій на конкуренцію [3, с. 260].

Початком у формуванні американської моделі вважають 1890 р., коли було прийнято закон Шермана, якого в 1914 році доповнили закони Клейтона та закон, що врегулював діяльність Федеральної торгової комісії.

Цим законом було заборонено не тільки різноманітні форми монополій, а навіть самі спроби у монополізуванні торгівлю; заборонялося утворення трестів та картелів. Наступними законами, які приймалися у США, також заборонялося злиття компаній.

Оскільки *американська модель* була покликана заборонити та обмежити монополії, тому включила в себе також низку норм, що регламентують поняття захисту від недобросовісної конкуренції, що є складовою антитрестовського законодавства. Це законодавство закріпило в собі «принцип заборони», тобто,

заборонено здійснювати певний перелік дій, так як за ці дії особа може понести відповідальність, та «принцип розумного підходу», який дозволяє вчиняти дії, які можуть мати негативний вплив на конкурентне середовище, проте їх позитивний вплив на економічне зростання нівелює всі негативні наслідки цих дій. [92, с. 361-366]

Основою нинішнього американського антитрестовського законодавства слугував принцип вільної конкуренції та невтручання державою в стан економіки, саморегуляція економічних станів на ринку тощо.

Головна мета антимонопольного законодавства американської моделі полягала у визначенні обмеження монополій та їх влади, утворення конкурентноздатного середовища, підтримування та сприяння дрібному бізнесу.

Найсурвіше антимонопольним законом контролюються горизонтальні злиття, тобто, коли об'єднуються підприємства, котрими виробляються однорідні товари та надаються споріднені послуги, що спричиняє до монополізацій товарних ринків чи кількох товарних ринків, галузей, а тому і може нести негативний вплив на стан конкуренції на даному товарному ринку чи ринках.

В американській моделі антимонопольної політики методами втілення антитрестових законів виступають, як ліквідація суб'єкта господарювання (коли він монополізує понад встановлений законодавством відсоток частки на товарному ринку), так і високе оподаткування монопольних прибутків, контроль за цінами монопольних утворень, розукрупнення монополій (структурна демонополізація, примусовий поділ, тощо).

Європейська система антимонопольного права забороняє не саму монополію, а лише її зловживання владою. Основною формою державного контролю є система реєстрації картельних угод у спеціальних органах. Більшість антимонопольних законів у європейських країнах забороняють такі види угод, зокрема угоди про поділ ринків, фіксовані ціни тощо. В основу європейської моделі також закладено норми, які протидіють будь-яким проявам недобросовісної конкуренції на ринку. Основною законодавчою базою захисту конкуренції є обмеження діяльності монополістів, яка ґрунтується на принципах

«контролю і регулювання», відповідно до яких економічна діяльність може бути визнана законною, якщо не порушує права інших осіб [92, с. 361-366].

За умов сучасності національними та наднаціональними рівнями конкурентного європейського законодавства створюються умови інтеграційних економічних процесів та посилюється міжнародна конкуренція. Кожна країна Європейського Союзу має власне конкурентне законодавство, яке скоординовується із загальноєвропейським. Конкурентна політика Європейського Союзу характеризується регулятивним характером, тобто спрямовується проти застосування недобросовісних монополістичних прийомів.

Норми сучасного антимонопольного законодавства обох моделей антимонопольної політики розповсюджуються на усі види товарних виробництва та товарообігу, надання платних послуг, продукцію, технологічні напрацювання та наукові розробки, які призначаються для використання їхнього результату у виробництві та платних послугах.

Нинішнє антимонопольне законодавство встановлює різноманітні форми своєчасного попередження, відповідальності, штрафи та компенсацію у випадку, коли порушено законодавчі норми щодо захисту економічної конкуренції.

На даний час для розвитку конкуренції та захисту прав споживачів від проявів зловживання монополістичним (домінуючим) становищем законодавством обмежуються свободи комерційної діяльності монополістичних утворень, до яких зокрема, відносять:

- обмеження або припинення виробництва товарів, а також виробництво і поставку сировини, матеріалів, комплектуючих виробів, надання послуг без попереднього узгодження з основними споживачами;
- скорочення поставок або затримання реалізації товарів, надання послуг з метою створення, підтримання або збільшення дефіциту і підвищення цін;
- нав'язування контрагенту невігідних умов договору, включати умови, що не є предметом договору, або інших умов, які б не могли бути застосовані у чесній підприємницькій діяльності;

- примушення споживача включати у договір непотрібні йому товари і послуги, вносити інші дискримінаційні умови;
- припинення чи затримання поставки товарів або виконання послуг у відповідь на претензії контрагента щодо якості товарів, послуг, їх кількості, строків поставки, виконання інших зобов'язань, передбачених договором;
- підвищення в односторонньому порядку ціни на товари і послуги, якщо це не обумовлено відповідним покращенням їхньої якості згідно з інтересами виробника та споживача;
- висування під загрозою припинення поставок, розірвання договору або відмови від його пролонгації (продовження строку дії) нових умов на свою користь, що завдають, або можуть завдати шкоди інтересам контрагента (споживача);
- відмова без об'єктивних підстав від укладання або пролонгації договору за профілем своєї основної (монопольної) діяльності [92, с. 361-366].

Антимонопольна політика держави за умов сучасності має на меті вирішити ряд завдань, серед яких захист та стимулювання конкуренції, утворення оптимальних конкурентних середовищ діяльності суб'єктів ринку, забезпечення їх взаємодії на умови недопущення прояву дискримінації одними суб'єктами інших, перш за все у сфері монопольного ціноутворення та за рахунок зниження якості товарів та послуг; контроль за підприємницькими структурами, що займають домінуюче становище на ринку; контроль за діями органів влади, що можуть вплинути на стан економічної конкуренції, сприяння розвитку малого і середнього бізнесу; захист прав споживачів.

Розробка і реалізація антимонопольної політики дозволяє послабити процес монополізації економіки, сприяє посиленню конкуренції. Контроль за розвитком конкуренції та обмеженням монополістичної діяльності здійснюють спеціально створені антимонопольні органи. До їх функцій зазвичай відносять:

- розробку заходів щодо розвитку конкуренції, демонополізації виробництва й обігу товарів та надання послуг, розукрупнення високомонополізованих структур;
- аналіз стану ринків, окремих сегментів ринків і конкуренції на них;

- перевірку нормативних актів, що стосуються функціонування ринків;
- підготовку пропозицій щодо удосконалення антимонопольного законодавства [92, с 361-366].

У часи СРСР розвиток конкурентного законодавства зазнав занепаду, так як уся влада належала державним монополіям. Першим нормативно-правовим актом, який містив питання закріплення монопольного регулювання діяльності, було визнано Постанову Ради Міністрів СРСР від 16 серпня 1990 року «Про заходи щодо демонополізації народного господарства». Складення і введення в дію закону СРСР «Про обмеження монополістичної діяльності СРСР» поклало початок створенню майбутнього антимонопольно-конкурентного законодавства сучасної незалежної України.

Першим кроком у започаткуванні антиконкурентного законодавства стала прийнята Декларація про державний суверенітет України, яка наголошувала на тому, що повинен бути створений міцний механізм, який зможе справлятися з питаннями щодо врегулювання економічних відносин. Особливістю у встановленні конкурентного законодавства є те, що він почав розвиватися ще до створення конкуренції на ринку та коли ще не сформувалися ринкові відносини.

Процес формування конкурентного законодавства проходив дуже повільно та складно. На це вплинув той факт, що спочатку за основу була взята модель американського антитрестовського законодавства. Проте, майже одразу законодавець виявив цю модель неефективною для застосування у національному законодавстві і почався поступовий перехід до європейської моделі створення антимонопольного законодавства.

Історія становлення розвитку конкурентного законодавства у сфері захисту економічної конкуренції розпочалася у лютому з 1992 року з моменту прийняття Закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», який став підґрунтям для створення основ правової ланки захисту економічної конкуренції. Цей закон містив у собі чіткий перелік заходів контролю щодо обмеження монопольного становища на ринку та умови, за якими спостерігався стрімкий зріст рівня конкуренції та заохочення щодо створення нових суб'єктів господарської діяльності.

Наступним рухом вперед було прийняття у 1993 році Закону України «Про Антимонопольний комітет України», який започаткував створення у своїй діяльності правових засад захисту економічної конкуренції.

У 1996 році на конституційному рівні були закріплені положення що стосувалися сфери державного захисту конкуренції. У цьому ж році завдяки трудомісткій праці Антимонопольного комітету України був створений та виділений у окремий Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції», який захищає права суб'єктів господарювання, становлення та розвинення чесних торгових звичаїв, ведення конкурентної боротьби за умови здійснення підприємницької діяльності на ринку.

У 2002 році набирає чинності Закон України «Про захист економічної конкуренції». Позитивним звершенням є те, що при складанні Закону України «Про захист економічної конкуренції» за основу були взяті закони Східної, Центральної та Західної Європи, США та Німеччини.

Завдяки зарубіжному досвіду країн, у Законі з'являється перелік адміністративних процедур, які регламентують процедуру захисту від недобросовісної конкуренції, а саме: визначення монопольного (домінуючого) становища на ринку суб'єкта господарської діяльності, процедура контролю за економічною концентрацією та узгодженими діями суб'єктів господарювання, процедура розгляду справ Антимонопольним комітетом України, оскарження рішень антимонопольного комітету України.

Наразі основною проблемою у сфері антимонопольного законодавства визначають розмежування і детальне тлумачення усіх видів адміністративних процедур у сфері захисту економічної конкуренції, враховуючи економічне становище в країні та напрямок на євроінтеграцію.

Фундаментальною основою доктринального вивчення адміністративно-правового регулювання в сфері захисту економічної конкуренції є виокремлення об'єкта, що досліджується, від більш загальних питань регулювання в галузі захисту економічної конкуренції до окремих досліджуваних аспектів.

В сучасній науковій літературі нормативне закріплення адміністративних процедур розділяють на два етапи: I етап (1991-2001 рр.) та II етап (з 2001 р.).

Проаналізувавши весь шлях розвитку, який пройшла процедура, яка нормативно закріпилась і головною метою якої є захищати конкуренцію, можна помітити таку тенденцію, що законодавець розширив процедуру та більш деталізував адміністративно-процедурне регулювання щодо визначення монопольного (домінуючого) становища, контроль за узгодженими діями суб'єктів господарювання, виконання і оскарження рішень Антимонопольного комітету України тощо [170, с. 306].

Система органів державної влади, що здійснюють управління у сфері економічної конкуренції є різноманітною і неоднозначною, так як її можна розглядати як у широкому, так і вузькому розумінні. Розглядаючи у широкому значенні, ми представляємо сукупність органів державної влади, діяльність яких спрямована у вищезазначеному напрямку: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство економіки України, Фонд державного майна України, Державний комітет статистики України тощо.

Спільною рисою, яка об'єднує ці державні органи, є те, що функція з захисту та регулювання економічної конкуренції не є основною, а лише одною із багатьох напрямків діяльності або має відношення лише до деяких аспектів розвитку конкурентних відносин.

Проте, в Україні функціонують та діють органи, діяльність яких спрямована саме на сферу управління конкурентними відносинами та контролю за дотриманням таких відносин. Сьогодні це Антимонопольний комітет України і його територіальні відділення. Тобто, діяльність цих органів ми розглядаємо у вузькому розумінні цього поняття.

Якщо визначатись з тлумаченням терміну «Антимонопольна (конкурентна) політика», то більшість науковців визначають його як економічну політику, спрямовану на запобігання монопольній діяльності, її обмеження та припинення, а також на розвиток конкуренції.

В той же час, певні галузі економічної діяльності можуть існувати лише в умовах природних монополій, а відтак запобігання монопольній діяльності не є основоположним завданням конкурентних органів. В умовах сьогодення саме завдання щодо розвитку конкуренції у підприємницькій діяльності є

пріоритетним завданням конкурентних органів.

Для актуалізації тлумачення цього терміну, Антимонопольну (конкурентну) політику слід визначати, як економічну політику, спрямовану на розвиток та підтримання конкуренції, а також запобігання та недопущення зловживання своїм ринковим становищем монопольними утвореннями.

Слід зазначити, що багато науковців не погоджуються із твердженням, що систему органів Антимонопольного комітету України становлять Антимонопольний комітет України та його територіальні відділення. Деякі схиляються до думки, що систему органів АМКУ становлять Антимонопольний комітет України (як колегіальний орган), адміністративні колегії АМКУ, державні уповноважені АМКУ, адміністративні колегії територіальних відділень АМКУ, які не мають статусу юридичної особи.

Якщо розглядати органи АМКУ, які мають юридичний статус, то вони становлять собою сукупність органів, які є більш масштабними, тобто вони можуть включати й інші органи, до компетенції яких входить регулювання конкурентних відносин на ринку. І тому, щоб уникнути колізій, слід розділяти та трактувати по різному визначення антимонопольного органу України та системи антимонопольних органів України.

Обміркувавши вищенаведене, необхідно визначити, що центральне місце в даній системі належить Антимонопольному комітету України. Хоча і тут виникає ряд питань щодо того, чи є контролююча функція додатковою до законодавчої та виконавчої, або, можливо, ця структура не охоплюється жодною із трьох гілок влади, а запозичує з кожної ряд своїх завдань та функцій [93].

Схожа структура Антимонопольних органів (конкурентних відомств) успішно функціонує у інших державах з розвиненою ринковою економікою. Зокрема, у країнах – членах Європейського союзу та Сполучених штатах Америки. Тобто у світі досить поширена практика, коли декілька різних органів (відомств) регулюють конкурентні відносини, відповідаючи за певний напрямок регулювання, що в сукупності створює сприятливі умови для розвитку конкуренції, а відтак являє собою конкурентну політику.

Беручи до уваги системний характер самої діяльності органів публічної

адміністрації, варто зазначити, що такий порядок є лише однією із складових основної процедурної діяльності, яка регламентується нормами адміністративного права. Цей фактор дає змогу розділити адміністративну процедуру від адміністративного процесу, а тому, адміністративно-процедурне від адміністративно-процесуального права.

Різноманітність суб'єктів, своєрідна область існування та інші органи спричиняють великий обсяг змісту та різноманітність нормативно-правових актів, які закріплюють засади здійснення адміністративних процедур, що, з одного боку, набагато ускладнює процедуру і дає шанс провести кодифікацію адміністративно-процедурного законодавства України [2, с. 134].

Гостра потреба у кодифікації адміністративно-процедурного законодавства підкріплюється такою необхідністю, спираючись на досвід зарубіжних країн, де вже давно існують такі уніфіковані акти і завдяки яким адміністративні процедури проводяться ефективно.

Щоб утвердити та забезпечити розвиток добросовісної конкуренції в Україні, перш за все, слід розробити та затвердити Верховною Радою України загальні засади державної конкурентної політики, які будуть базуватися на сучасних принципах функціонування ринкової економіки, визначити завдання органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, сформувати структуру ринку; на принципах справедливого конкурування виходячи із соціального значення, розвитку, специфіки сектору (ринку), основних напрямків державної політики секторального спрямуванням, правил динамічної конкуренції враховуючи перспективні очікування розвитку тих чи інших секторів, враховуючи демонополізаційні процеси, шляхом комплексного спостереження та економічного розрахунку. Державні орієнтири у галузі економічної конкуренції є досить застарілими, адже, прописані ще в Указі Президента України від 19.11.2001 року № 1097 «Про Основні напрями конкурентної політики на 2002 – 2004 роки», це становить актуальну потребу оновлення підходів та завдань діяльності держави в даному аспекті.

Висновки до підрозділу 1.1.

Огляд ситуації щодо правового забезпечення економічної конкуренції в Україні дає підстави вважати, що подальший розвиток конкурентного законодавства, як невід'ємного чинника державного регулювання економічних відносин і функціонування ринку в державі, вимагає стратегічної визначеності та вироблення системних підходів для формування стабільного економічного середовища, що, у свою чергу, є свідченням конкурентоспроможності.

Для підвищення ефективності конкурентної політики в Україні слід своєчасно переглядати антимонопольне законодавство та вносити до нього зміни, які будуть відповідати сучасним викликам. Так, наприклад на сьогоднішній день не врегульовано питання щодо проведення обшуків, зняття інформації з каналів зв'язку, встановлення фактичного місцезнаходження, тощо під час проведення розслідувань органами Антимонопольного комітету України. В той же час, для вирішення цього питання відсутня потреба у розробці низки нових законів та підзаконних актів, воно може бути врегульовано внесенням доповнень до статті 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Підсумовуючи наведене, можна зробити висновок, що основні напрямки державної конкурентної політики змінюються разом з ринковими відносинами. Так, з розвитком економіки, прийшло усвідомлення того, що певні галузі не можуть ефективно функціонувати без наявності монополій, а тому замість боротьби з цими утвореннями, доцільно посилити контроль за їх діяльністю.

Таким чином, змінюється теоретичне підґрунтя, на якому будується конкурентна політика держави в цілому, важливу роль в якій тепер становить не лише наглядова функція конкурентних органів, а й функції з аналітики та планування конкурентного середовища, а пріоритетним напрямком стає саме розвиток конкурентного середовища.

В той же час, для виключення можливих розбіжностей у трактуванні терміну «Антимонопольна (конкурентна) політика» доцільно врегулювати його трактування на законодавчому рівні.

1.2. Історико-правовий аналіз формування територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.

Генеральна асамблея Організації об'єднаних націй (ООН) прийняла у 1980 році Комплекс принципів і правил ООН з питань захисту та розвитку конкуренції, що зафіксовані в резолюції Генеральної асамблеї ООН від 5 грудня 1980 р. № 35/63 та в Типовому законі з питань конкуренції, прийнятому ЮНКТАД (Орган Генеральної асамблеї ООН, заснований у 1964 р. - Конференція ООН з торгівлі та розвитку). З цього часу в світі розпочався бурхливий процес прийняття конкурентного законодавства, налагодження співпраці між державою та суб'єктами господарювання з метою ефективного виконання конкурентного законодавства. До основних принципів Комплексу принципів і правил ООН з питань конкуренції, відносяться: заборона картелів (заборона угод про встановлення цін, у тому числі цін на експортні та імпорتنі товари, угод про розподіл ринків або споживачів чи постачальників, тощо); заборона вертикальних обмежень і здійснення контролю за злиттям, якщо внаслідок злиття підприємства (фірми) набувають домінуючого становища на певному ринку тощо. Комплекс принципів і правил ООН з питань конкуренції дає змогу країнам, що розвиваються, не застосовувати жорстких правил конкуренції до стратегічних секторів економіки з причин, пов'язаних з економічним розвитком цих країн. В умовах сьогодення все більшого значення набуває багатостороння конкурентна система в межах Світової організації торгівлі (СОТ).

Конкурентна політика використовується в розвинених країнах світу вже більше ніж сто років. За цей час накопичено великий досвід регулювання діяльності монополій і стимулювання економічної конкуренції. Досвід розвинених країн показує, що ефективність конкурентної політики не завжди відповідає тим прагненням, які були основою для її розробки. Дієвість конкурентної політики безпосередньо залежала від тієї рішучості, з якою уряд впроваджував конкурентне законодавство у життя, і від сприйняття його судами.

Україна створила власну систему конкурентного законодавства на початку періоду швидкого зростання кількості країн з конкурентними законами в усьому

світі. На початку 1990-х років лише приблизно двадцять – двадцять п'ять країн мали закони про економічну конкуренцію та механізми застосування цих законів. На теперішній час існує вже більше 100 країн з власними конкурентними режимами та законодавством.

У порівнянні з розвиненими державами, що мають системи захисту конкуренції, Україна почала процес прийняття конкурентного законодавства та формування органів його імплементації у дуже складних політичних та економічних початкових умовах. Після розпаду колишнього Радянського Союзу, економічні та політичні обставини в Україні та інших республіках були особливо жорсткими. Україна та інші найстаріші колишні республіки СРСР мали найменші перспективи успішного переходу від планової економіки до ринкової (яка передбачає конкуренцію), серед всіх країн, які створювали системи захисту конкуренції у період з 1991 року і до теперішнього часу.

Основні перешкоди для розвитку ефективного законодавства про захист економічної конкуренції та системи його захисту створювали чотири основні чинники. По-перше, після централізованого економічного планування практично вся економічна активність зосередилася у великих підприємствах, що безпосередньо контролювалися державою. Центральна роль держави в усіх економічних відносинах означала відсутність будь-яких формальних чи неформальних інститутів ринкової економіки. Отже, найважливіші засади ринкової економіки та конкуренції довелося створювати з нуля [126, с. 14-19].

По-друге, економічна політика часів СРСР передбачала такі форми та функції державних підприємств, які ускладнили перехід до ринкової економіки. Відсутність посередницьких та проміжних ринків обумовила надзвичайно високі рівні вертикальної інтеграції та формування конгломератів підприємств. Оскільки підприємства не мали можливості отримувати необхідні товари, частини, послуги та сировину на проміжних ринках, вони створювали широкий спектр функцій та підрозділів всередині власної структури. У результаті сформувалися величезні підприємства, структуру та активи яких було важко оптимізувати для ефективної роботи в умовах ринкової економіки [126, с. 14-19].

По-третє, економічна діяльність в державних підприємствах супроводжувалася державною політикою. Державні підприємства не лише генерували дохід, важливий для функціонування держави, а й виконували функції великих соціальних організацій. За таких обставин керівництву держави було не лише важко, а й практично неможливо розглядати можливість ліквідації чи банкрутства великих державних підприємств [126, с. 14-19].

Ліквідовуючи великі державні підприємства повинні були бути подолані негативні прояви соціальних та бюджетних характерів, що вважалося необхідним урядом здійснювати підтримку їхнього існування шляхом виплат субсидій чи утворення перешкод для виходу на ринки нових суб'єктів, що могли б підірвати позицію такого державного підприємства. В цей період розвинуті країни світу почали стрімко розвивати таке явище, як концентрацію та укрупнення капітів, проте, в Україні такі спроби демонополізації національної економіки завершилися невдачею.

Із четвертою складною умовою пов'язується створення конкурентних органів. Україна не володіє належною кількістю спеціалістів в сфері ринкових економічних відносин, з яких можна було б сформувати штат нових антимонопольних (конкурентних) органів. За допомогою системи державного управління радянської епохи не можливо було створити належні умови для впровадження принципу ефективного управління, в першу чергу такого, як принцип прозорості. Це послугувало причиною для формування і розроблення з нуля людських ресурсів та адміністративних норми для ефективних конкурентних органів [127].

Першим в історії прикладом державного антимонопольного регулювання ринків було прийняття Антитрастового акту Шермана в 1890 році в США. Але тривалий час цей акт не вдавалось втілити у життя (аж до 1904 року) через потужне лобіювання великих бізнесових корпорацій.

Законом України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», прийнятим у лютому 1992 року окреслено зловживання домінуючим становищем, антиконкурентні угоди (узгоджені дії) та дискримінація суб'єктів

господарювання органами влади, а також методи недобросовісної конкуренції між суб'єктами господарювання. Проте, не було включено положення, котрими передбачалося б утворення антимонопольних (конкурентних) органів.

Але Постановою Верховної Ради України «Про порядок введення в дію Закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» від 18 лютого 1992 року № 2133-ХІІ, якою було введено в дію Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» з 15 березня 1992 року було передбачено формування Антимонопольного комітету України у I кварталі 1992 року.

Крім того, вказаною Постановою та Законом:

- доручено Голові Верховної Ради України запропонувати кандидатуру Голови Антимонопольного комітету України;

- доручено Голові Антимонопольного комітету України внести до Верховної Ради України пропозиції щодо кандидатур на посади державних уповноважених Антимонопольного комітету.

- Антимонопольному комітету України до 1 березня 1992 року доручено розробити і подати Верховній Раді України на затвердження проект Положення про Антимонопольний комітет України.

Кабінету Міністрів України було доручено:

- 1) до 15 березня 1992 року підготувати і внести на розгляд Верховної Ради України програму демонополізації економіки;

- 2) до 15 квітня 1992 року:

- у встановленому порядку ліквідувати на всіх рівнях органи і структури галузевого управління економікою, а також об'єднання, створені на основі міністерств і відомств, крім природних монополістів - зв'язок (телефон, телеграф, пошта), залізниця, трубопровідний транспорт, авіаційний транспорт;

- подати Верховній Раді України на розгляд пропозиції про приведення законодавчих актів України у відповідність до Закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності»;

3) до 15 березня 1992 року забезпечити Антимонопольний комітет України приміщенням [121].

У жовтні 1992 р. було призначено Голову Антимонопольного комітету України, а прийняття 26 листопада 1993 р. Закону України «Про Антимонопольний комітет України» та призначення у грудні того ж року державних уповноважених Антимонопольного комітету започаткувало його повномасштабну діяльність як колегіального органу. Тому саме 26 листопада 1993 р. вважається офіційною датою створення Комітету. В цей же час розпочалося формування територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України. Так статтею 12 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» визначено, що для реалізації завдань, покладених на Антимонопольний комітет України, в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі утворюються територіальні відділення Антимонопольного комітету України, повноваження яких визначаються Комітетом у межах його компетенції. У разі необхідності можуть утворюватися міжобласні територіальні відділення.

Тому, з метою виконання основних завдань Антимонопольного комітету України, головою Комітету, на підставі рішення від 31.12.1993 року (протокол №1), було видано наказ №1 від 05.01.1994 «Про створення територіальних відділень Антимонопольного комітету України.

Цей наказ започаткував створення 27 територіальних підрозділів, також Положенням про територіальні відділення Антимонопольного комітету України було визначено основні завдання, компетенцію, повноваження та організаційні засади діяльності територіальних підрозділів Комітету.

З утворенням протягом 1994 - 1995 років мережі територіальних відділень Антимонопольного комітету України в усіх областях, містах Києві та Севастополі завершився другий етап формування системи органів Антимонопольного комітету України.

Особливістю роботи територіальних відділень на етапі створення та становлення (1994 - 1996 роки) було те, що поряд із звичайною для органів захисту конкуренції правозастосовною діяльністю вони активно працювали над

проведенням масштабної демонополізації економіки та розвитком конкурентного середовища. З прийняттям Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 року, територіальними відділеннями було забезпечено контроль за дотриманням антимонопольних вимог у процесі приватизації, при прийнятті рішень органами виконавчої влади [146].

Наступні чотири роки стали етапом напрацювання досвіду практичного застосування антимонопольного законодавства. Зусилля територіальних відділень у цей час спрямовувалися насамперед на виявлення та припинення зловживань монопольним становищем і дискримінації суб'єктів господарювання органами влади та управління, контроль за економічною концентрацією, а особливо на недопущенні перетворення державних монополій на приватні під час масової приватизації, опрацювання проектів законодавчих і нормативних актів, що могли так або інакше позначитися на конкуренції. Протягом 1994-2001 років органами Антимонопольного комітету було виявлено та припинено близько 4000 зловживань монопольним становищем на різних ринках, близько 2500 випадків дискримінації суб'єктів господарювання державними органами. [146].

Розвитку конкуренції на ринках України, захисту прав самих широких кіл споживачів сприяли, наприклад, припинення практики тарифної дискримінації приватних підприємств порівняно з державними, обмеження поборів на так званій «розвиток» підприємств залізниці та зв'язку, припинення випадків неправомірних заборон і обмежень на міжрегіональну реалізацію товарів, зменшення вартості послуг з приймання житлово-комунальних платежів від населення, здешевлення майже на третину вартості послуг з установлення газових лічильників в Україні. В цілому реальні фінансові наслідки припинення порушень антимонопольного законодавства (сплачені порушниками санкції, повернуті ними кошти та попереджені втрати підприємців і споживачів) за цей час склали майже 106 мільйонів гривень. Істотні зміни в роботі територіальних органів Антимонопольного комітету України сталися у 2001-2002 роках. Ці зміни були обумовлені, насамперед, глибокими об'єктивними змінами в

національній економіці, утворенням істотного конкурентного сектора, становленням системи державних регуляторів у сфері природних монополій, а також прагненням до більш глибокої гармонізації українського законодавства у сфері захисту економічної конкуренції з європейським [146].

Підґрунтям у законодавчому оновленні засад діяльності, як територіальних відділень Антимонопольного комітету України, а також і самого Антимонопольного комітету України, було прийняття у січні 2001 року Закону України «Про захист економічної конкуренції», що вступив у дію в березні 2002 року.

Також в 2001 році було оновлено правову основу діяльності територіальних відділень Антимонопольного комітету України, а саме затверджено Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України, яке визначає основні завдання, компетенцію, повноваження та організаційні засади діяльності територіального відділення Антимонопольного комітету України.

Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України було прийнято у формі розпорядження Антимонопольного комітету України від 23 лютого 2001 року № 32-р, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 березня 2001 року за № 291/5482.

Проаналізувавши Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України, затверджене наказом Комітету від 05.01.1994 року №1, що діяло до 2001 року та чинне Положення затверджене розпорядження Антимонопольного комітету України від 23 лютого 2001 року № 32-р можна сказати, наступне:

Якщо до 2001 року повноваження були здебільш направлені на демонополізацію економіки, напрацювання практики застосування антимонопольного законодавства, розробку пропозицій щодо удосконалення антимонопольного законодавства та розробку заходів спрямованих на запобігання порушень антимонопольного законодавства, інформування населення регіону про свою діяльність, сприяння формуванню регіональної ринкової інфраструктури, взяття участі у розробці та реалізації регіональних

програм ринкових перетворень. Територіальні підрозділи мали право входити до Комітету з пропозиціями щодо примусового поділу монопольних утворень, мали право давати висновки про надані йому плани приватизації та корпоратизації підприємств, що займають монопольне становище.

На новому етапі діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету більше уваги приділялось саме питанням захисту конкуренції на товарних ринках, соціальній спрямованості своєї діяльності, посиленню реального впливу заходів на економічне становище в Україні. Було посилено роботу з висвітлення діяльності територіальних відділень у засобах масової інформації та пропаганді конкуренційного законодавства. Показником зростання довіри суспільства до Антимонопольного комітету України та його територіальних підрозділів стало істотне збільшення кількості заяв та звернень громадян до органів Антимонопольного комітету України: за період з 2002 року по 2007 рік надійшло 29600 звернень [146].

З 2002 року по 2016 рік в Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України вносилися незначні зміни та доповнення та можна було б сказати що процес формування територіальних підрозділів завершився, але з 2014 року урядом України дуже активно ініційовано скорочення державних органів та їх оптимізація, так і територіальні підрозділи Антимонопольного комітету України знаходяться під тиском оптимізації.

У зв'язку з політичною та економічною ситуацією, що склалась в Україні в деяких територіальних підрозділах Антимонопольного комітету України вже відбулися зміни, а саме:

- в 2014 року у зв'язку з окупацією Криму тимчасово не функціонують два територіальних відділення: Відділення в Автономній Республіці Крим та Тимчасово не функціонує у зв'язку із окупацією Криму. Донецькому та Луганському обласному відділенню, у зв'язку з проведення антитерористичної операції на сході України довелось змінити фактичну та юридичну адресу розташування.

- 26 жовтня 2015 року Антимонопольним комітетом України, з метою оптимізації роботи органів Комітету, прийнято розпорядження про припинення

роботи Київського міського територіального відділення Антимонопольного комітету України.

Рішенням Національної ради реформ було передбачено, зокрема, реформування територіальної структури Антимонопольного комітету України. Розпорядження повністю відповідає зміні пріоритетів діяльності Комітету щодо перенесення основної уваги на захист економічної конкуренції та вирішення проблем обмеження монополізму на соціально значущих ринках.

Подібне рішення має свої переваги, так як обидва територіальні відділення розташовані в одному населеному пункті - м. Києві.

Велика частина суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у Київській області, розташовані або зареєстровані у м. Києві та навпаки. Також це дозволить зменшити бюджетні витрати на управління, посилить координацію та дасть можливість концентрації ресурсів на найважливіших пріоритетних напрямках роботи.

Функції покладені Положенням про територіальне відділення Комітету, що були віднесені до компетенції Київського міського територіального відділення, з третього листопада 2015 року буде виконувати Київське обласне територіальне відділення Антимонопольного комітету України.

Прийняття Україною Загальнодержавної програми розвитку конкуренції в Україні на 2014-2024 роки мало б створити підґрунтя для прийняття реформ, безпосередньо пов'язаних з Антимонопольним комітетом України та його територіальними підрозділами, і для більш масштабної переорієнтації економічної системи України до більш конкурентоспроможного, ринкового підходу та подальшої гармонізації українського конкурентного законодавства з найкращою міжнародною практикою. Тому можна зробити висновок, що на сьогоднішній час процес формування територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України ще не завершено, оскільки стаття 12 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» передбачає, що у разі необхідності можуть утворюватися міжобласні територіальні відділення, тому найближчим часом, з метою оптимізації роботи Комітету, можуть з'явитися міжобласні відділення.

Висновки до підрозділу 1.2.

Підсумовуючи наведене, етапи формування підрозділів Антимонопольного комітету України можна умовно поділити на 3 основні етапи, а саме:

1. Радянський етап – до 1991 року, під час якого питаннями економічної конкуренції займалися міністерства та відомства СРСР та УРСР.

2. Етап становлення – з 1991 року до 2001 року, під час якого було розпочато роботу центрального Антимонопольного органу України, розроблено та прийнято низку законів та нормативно – правових актів у сфері захисту економічної конкуренції.

3. Сучасний етап – з 2001 року по теперішній час, коли було розроблено та прийнято положення про територіальні відділення Антимонопольного комітету України, внесенні суттєві зміни та доповнення до конкурентного законодавства, посилено взаємодію з іноземними конкурентними відомствами, тощо.

Таким чином, органи Антимонопольного комітету України змінюються разом з загальною політикою держави, пройшовши шлях від другорядного завдання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України у часи УРСР до самостійного окремого державного органу зі своєю структурою, який контролює вагомую складову частину розвитку ринкової економіки.

1.3. Правова основа діяльності Антимонопольного комітету України та його територіальних підрозділів.

На даний час основною метою державної політики є побудова демократичного суспільства, що ґрунтується на ринковій економіці яка б не зазнавала негативного впливу від проявів зловживань з боку монопольних утворень, картельних змов (антиконкурентних узгоджених дій), недобросовісної конкуренції тощо. Завдання із захисту економічної конкуренції в Україні було покладено на систему антимонопольних органів України, які здійснюють діяльність у сфері формування та реалізації конкурентної політики щодо запобігання і припинення порушень законодавства у сфері захисту економічної конкуренції – Антимонопольний комітет України.

Систему органів державної влади, що здійснюють діяльність у сфері захисту економічної конкуренції, можна розглядати у широкому та вузькому розумінні.

У широкому значенні це ті органи, які займаються управлінням у сфері економічної конкуренції і цю систему становлять органи державної влади, які мають повноваження здійснювати ту чи іншу діяльність у вищезазначеному напрямку: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, інші Міністерства, Фонд державного майна України, Державний комітет статистики України, Національні комісії тощо. Однією із спільних рис цих органів є те, що управління конкурентними процесами є одним із напрямків їх діяльності.

Так, наприклад, регулювання діяльності суб'єктів природних монополій здійснюється відповідними регуляторами - національними комісіями.

Закон України «Про природні монополії» визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій в Україні.

Метою цього Закону є забезпечення ефективності функціонування ринків, що перебувають у стані природної монополії, на основі збалансування інтересів суспільства, суб'єктів природних монополій та споживачів їх товарів. Дія цього Закону поширюється на відносини, що виникають на товарних ринках України,

які перебувають у стані природної монополії, та на суміжних ринках за участю суб'єктів природних монополій[122].

Природна монополія – стан товарного ринку, при якому задоволення попиту на цьому ринку є більш ефективним за умови відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва (у зв'язку з істотним зменшенням витрат виробництва на одиницю товару в міру збільшення обсягів виробництва), а товари (послуги), що виробляються суб'єктами природних монополій, не можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим попит на цьому товарному ринку менше залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші товари (послуги) [122].

Перелік суб'єктів природних монополій складається та ведеться Антимонопольним комітетом України відповідно до його повноважень, проте регулювання діяльності суб'єктів природних монополій здійснюється національними комісіями регулювання природних монополій у таких сферах:

- транспортування нафти і нафтопродуктів трубопроводами;
- транспортування природного і нафтового газу трубопроводами та його розподіл;
- транспортування інших речовин трубопровідним транспортом;
- передачі та розподілу електричної енергії;
- користування залізничними коліями, диспетчерськими службами, вокзалами та іншими об'єктами інфраструктури, що забезпечують рух залізничного транспорту загального користування;
- управління повітряним рухом;
- централізованого водопостачання та водовідведення;
- централізованого постачання теплової енергії;
- спеціалізованих послуг транспортних терміналів, портів, аеропортів за переліком, який визначається Кабінетом Міністрів України [1, с. 66; 122].

Предметом регулювання діяльності суб'єктів природних монополій згідно з цим Законом є:

- ціни (тарифи) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;

доступ споживачів до товарів, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;

інші умови здійснення підприємницької діяльності у випадках, передбачених законодавством [122].

При цьому відповідно до частини другої статті 4 Закону України «Про захист економічної конкуренції» суб'єкти господарювання, органи влади, органи місцевого самоврядування, а також органи адміністративно-господарського управління та контролю зобов'язані сприяти розвитку конкуренції та не вчиняти будь-яких неправомірних дій, які можуть мати негативний вплив на конкуренцію.

Якщо розглядати систему органів державної влади у вузькому розумінні, то це ті органи, основним завданням яких є здійснення контролю у сфері економічної конкуренції, тобто, система антимонопольних органів України [93, с. 3-4].

До таких органів відносять Антимонопольний комітет України і його територіальні відділення, діяльність яких спрямована саме на контроль за процесами у сфері захисту економічної конкуренції.

На даний час законодавство про захист економічної конкуренції відповідно до частини першої статті 3 Закону України «Про захист економічної конкуренції» ґрунтується на нормах, установлених Конституцією України (254к/96-ВР), і складається із цього Закону, законів України «Про Антимонопольний комітет України» (3659-12), «Про захист від недобросовісної конкуренції» (236/96-ВР), інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до цих законів.

Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускається зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом [71, с. 18].

Слід звернути увагу на те, що розвиток системи органів державної влади відбувався поступово, так як Україна, ставши незалежною державою, взагалі не мала досвіду у сфері регулювання конкурентних відносин.

На початку 1990-х років у вітчизняній антимонопольній політиці головний наголос робився на подоланні й обмеженні монополізму, що було обумовлено спадком колишнього соціалістичного господарства та пануванням у тодішній економіці монополій [3, с. 262].

У нових соціально-економічних умовах основною проблемою обмеження монопольного впливу та захисту економічної конкуренції стало не формальне усунення монополізму, а створення ефективного конкурентного середовища, здатного забезпечити економічне зростання країни, що в свою чергу призведе до стабільного підвищення життєвого рівня народу.

Основним змістом сучасного етапу антимонопольної політики в Україні є захист та розвиток вже створеного конкурентного середовища, підвищення ефективності функціонування існуючих конкурентних відносин.

Це призвело до майже повної трансформації антимонопольної політики держави у конкурентну політику, а антимонопольне законодавство у законодавство спрямоване на розвиток конкуренції.

Одним із перших нормативно-правових актів України, який започаткував створення Антимонопольного комітету України був Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» від 18.02.1992 р. №2132-ХІІ. Цей закон взагалі не містив інформації щодо визначення місця Антимонопольного комітету України в системі органів державної влади.

Після того, як законодавець проаналізував норми, що містились у законі 1992 року, було ухвалено новий - Закон України «Про Антимонопольний комітет України» і започатковано діяльність цього органу як колегіального. Згодом були сформовані територіальні відділення Комітету [76, с. 235-236].

Закон України «Про Антимонопольний комітет України» визначає, що Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель [114].

Відповідно до статті 2 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» Антимонопольний комітет України підконтрольний Президенту

України та підзвітний Верховній Раді України. Антимонопольний комітет України щорічно подає Верховній Раді України звіт про свою діяльність.

Антимонопольний комітет України утворюється у складі Голови і восьми державних уповноважених [114].

Голова Антимонопольного комітету України має першого заступника та заступника Голови Антимонопольного комітету України, які призначаються з числа державних уповноважених. У разі необхідності для забезпечення здійснення Антимонопольним комітетом України окремих завдань за рішенням Президента України в Антимонопольному комітеті України додатково вводиться посада заступника Голови Антимонопольного комітету України [114].

Відповідно до ст. 85 Конституції України Голова Антимонопольного комітету України призначається Верховною Радою України за поданням Президента України.

В той же час згідно статті 9 Закону Голова Антимонопольного комітету України призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України за згодою Верховної Ради України.

Зазначена неузгодженість норм чинного законодавства може створювати передумови для суперечок і невизначеностей.

З метою виконання завдань, що покладаються на Антимонопольний комітет України, у Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі створюються територіальні відділення Антимонопольного комітету України. У разі потреби територіальні відділення можуть утворюватися в інших адміністративно-територіальних одиницях, наприклад міжрегіональні [145, с.186].

Як передбачено статтею 12¹ Закону України «Про Антимонопольний комітет України» для розгляду справ про порушення конкурентного законодавства та інших питань, які віднесено до компетенції Комітету, утворюються постійно діючі і тимчасові адміністративні колегії, які формуються з державних уповноважених і голів територіальних відділень Антимонопольного комітету України у складі не менше трьох осіб [114].

Основною формою роботи адміністративних колегій Антимонопольного комітету України та адміністративних колегій територіальних відділень Антимонопольного комітету України є їх засідання.

Отже, можна стверджувати, що на сьогоднішній день в Україні створено законодавчу базу і організаційні засади для здійснення ефективної державної конкурентної політики.

Однак постійні ринкові перетворення постійно створюють нові проблеми у сфері конкурентної політики, які вимагають нових підходів для їх вирішення. А відтак, питання обмеження монополізму, підтримки і розвитку економічної конкуренції мають бути й надалі важливим елементом економічної політики держави.

Слід розмежовувати поняття органів Антимонопольного комітету України та системи органів Антимонопольного комітету України.

Згідно статті 6 Закону Антимонопольний комітет України, адміністративні колегії Антимонопольного комітету України, державні уповноважені Антимонопольного комітету України, адміністративні колегії територіальних відділень Антимонопольного комітету України є органами Антимонопольного комітету України.

Антимонопольний орган України - це орган, головним завданням якої є забезпечення державного захисту економічної конкуренції, для чого вона наділяється владними повноваженнями щодо здійснення контролю за дотриманням суб'єктами господарювання, органами державної влади та місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю норм конкурентного законодавства України [93, с. 5].

Антимонопольний комітет України, його територіальні відділення є юридичними особами, мають поточні та вкладні (депозитні) рахунки в установах банку, печатки із зображенням Державного герба України та своїм найменуванням.

Згідно статті 6 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» Антимонопольний комітет України і його територіальні відділення становлять

систему органів Антимонопольного комітету України, яку очолює Голова Комітету.

Відповідно система антимонопольних органів України – це сукупність взаємодіючих та взаємопов'язаних органів, головним завданням яких є забезпечення державного захисту економічної конкуренції, для чого вони наділяються владними повноваженнями щодо здійснення контролю за дотриманням суб'єктами господарювання, органами державної влади та місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю норм конкурентного законодавства України [93, с. 6].

Специфіка окремого статусу Антимонопольного комітету України зумовлюється завданнями, що покладені на нього та характерними повноваженнями, а також своєрідною роллю у формуванні конкурентної політики.

Статус, завдання та повноваження Антимонопольного комітету України встановлено Законом України «Про Антимонопольний комітет України», іншими актами законодавства і полягають не лише в особливому порядку призначення та звільнення Голови Антимонопольного комітету України, його заступників, державних уповноважених Антимонопольного комітету України, голів територіальних відділень Антимонопольного комітету України, а й у спеціальних процесуальних засадах діяльності Антимонопольного комітету України, соціальних гарантіях, охороні особистих і майнових прав працівників Антимонопольного комітету України на рівні з працівниками правоохоронних органів [114].

Виникає питання, чим саме характерний цей спеціальний статус і чи доцільно відносити АМКУ до центрального органу виконавчої влади. Щоб відповісти на це питання, слід розглянути особливості адміністративно-правового статусу Антимонопольного Комітету України та його елементи.

Відомий вчений А. Ю. Якімова у своїй праці висловив таку думку, що адміністративно-правовий статус органу виконавчої влади складається із таких складових як повноваження, правозастосування, юридична відповідальність, а також нормативно-визначений порядок створення.

Повноваження є основою адміністративно-правового статусу Антимонопольного комітету України. Згідно з тлумачним словником «Повноваження – це частина прав керівника (чи компетентного органу управління), надана підлеглим понад об'єм своїх звичайних повноважень, які закріплені у відповідних документах» [120].

Основними повноваженнями комітету є:

1) розглядати заяви і справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та проводити розслідування за цими заявами і справами;

2) приймати передбачені законодавством про захист економічної конкуренції розпорядження та рішення за заявами і справами, перевіряти та переглядати рішення у справах, надавати висновки щодо кваліфікації дій відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції;

3) розглядати справи про адміністративні правопорушення, приймати постанови та перевіряти їх законність та обґрунтованість;

4) перевіряти суб'єкти господарювання, об'єднання, органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю щодо дотримання ними вимог законодавства про захист економічної конкуренції та під час проведення розслідувань за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

5) при розгляді заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проведенні перевірки та в інших передбачених законом випадках вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб інформацію, в тому числі з обмеженим доступом;

6) призначати експертизу та експерта з числа осіб, які володіють необхідними знаннями для надання експертного висновку;

7) у випадках та порядку, передбачених законом, проводити огляд службових приміщень та транспортних засобів суб'єктів господарювання - юридичних осіб, вилучати або накладати арешт на предмети, документи чи інші

носії інформації, які можуть бути доказами або джерелом доказів у справі незалежно від їх місцезнаходження;

8) залучати поліцейських, працівників митних та інших правоохоронних органів для забезпечення проведення розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема в разі проведення розслідування;

10) залучати до проведення перевірок спеціалістів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій за погодженням з їх керівниками, депутатів місцевих рад за їх згодою;

11) проводити дослідження ринку, визначати межі товарного ринку, а також становище, в тому числі монопольне (домінуюче), суб'єктів господарювання на цьому ринку та приймати відповідні рішення (розпорядження);

12) вносити до органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування обов'язкові для розгляду подання щодо анулювання ліцензій, припинення операцій, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання, у разі порушення ними законодавства про захист економічної конкуренції;

14) надавати обов'язкові для розгляду рекомендації органам влади, органам місцевого самоврядування, органам адміністративно-господарського управління та контролю, суб'єктам господарювання, об'єднанням щодо припинення дій або бездіяльності, які містять ознаки порушень законодавства про захист економічної конкуренції, та усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють;

15) звертатися до суду з позовами, заявами і скаргами у зв'язку із застосуванням законодавства про захист економічної конкуренції, а також із запитами щодо надання інформації про судові справи, що розглядаються цими судами відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції;

16) звертатись та одержувати від компетентних органів інших держав необхідну інформацію для здійснення своїх повноважень;

17) надавати компетентним органам інших держав інформацію у випадках та порядку, передбачених законом [114];

У сфері здійснення контролю за узгодженими діями, концентрацією Антимонопольний комітет України має такі повноваження:

1) розглядати заяви і справи про надання дозволу, надання висновків, попередніх висновків стосовно узгоджених дій, концентрації, проводити дослідження за цими заявами і справами;

2) приймати передбачені законодавством про захист економічної конкуренції розпорядження та рішення за заявами і справами про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію, надавати висновки, попередні висновки стосовно узгоджених дій, концентрації, висновки щодо кваліфікації дій відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції;

3) переглядати, перевіряти рішення, прийняті органами Антимонопольного комітету України в межах компетенції;

4) дозволяти або забороняти узгоджені дії, концентрацію;

5) при розгляді заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проведенні перевірки та в інших передбачених законом випадках вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб інформацію, в тому числі з обмеженим доступом [114].

Спеціальний закон закріплює перелік повноважень, який не є вичерпним, так як перелік норм закінчується словами «здійснювати інші повноваження, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції». У частині 2 статті 19 Конституції України визначено, що «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [71].

Слід зазначити, що компетенція – це складна правова категорія, яка складається із таких елементів як права, обов'язки та відповідальність суб'єкта владних повноважень. Ні на законодавчому рівні, ні в юридичній літературі

нічого не зазначено, що саме слід відносити до компетенції як одного із основних елементів адміністративно-правового статусу. Сюди не можуть входити функції, так як вони встановлюють лише частину діяльності, яку виконують антимонопольні органи. Компетенція визначає загальнообов'язкові положення, які може та повинен виконувати суб'єкт владних повноважень у своїй діяльності. Також, не можна включати завдання як елемент компетенції, оскільки вони розкривають мету діяльності органу і обумовлюють компетенцію лише у загальних рисах.

Крім того, на законодавчому рівні є питання, які віднесені до компетенції АМКУ, постійно діючої адміністративної колегії АМКУ та Державних уповноважених АМКУ [114].

АМКУ має право на підставі міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, співпрацювати з компетентними органами інших держав, зокрема шляхом обміну інформацією. Такі органи можуть надавати інформацію, зокрема з обмеженим доступом [114].

Антимонопольний комітет України надає суб'єктам господарювання дозвіл на здійснення узгоджених дій, якщо їх учасники доведуть, що завдяки цим діям може бути вдосконалено виробництво, придбання або реалізація товару, розвинуто мале або середнє підприємство тощо. Щоб запобігти порушенням норм законодавства про захист економічної конкуренції, Антимонопольний комітет України може надавати суб'єктам господарювання висновки у вигляді рекомендацій щодо здійснення їх діяльності.

Щоб запобігти монополізації товарних ринків, зловживання монопольним (домінуючим) становищем, Антимонопольний комітет України здійснює державний контроль за концентрацією суб'єктів господарювання. Концентрація може бути здійснена за умови попереднього отримання дозволу Антимонопольного комітету України чи адміністративної колегії Антимонопольного комітету України. Такі дозволи надаються лише у тому випадку, якщо вони не призводять до монополізації чи суттєвого обмеження конкуренції на всьому ринку [120].

Органи АМКУ розглядають заяви про надання дозволу на узгоджені дії протягом трьох місяців з дня прийняття її до розгляду. Заява про зміни в узгоджених діях, на які було отримано дозвіл органу Антимонопольного комітету України, що не змінюють кола учасників і не поширюються на інші товарні ринки, розглядається органами Антимонопольного комітету України протягом тридцяти днів.

Неподання до Антимонопольного комітету України, його територіального відділення документа, що підтверджує сплату збору, є підставою для залишення заяви без руху на строк, визначений органом Антимонопольного комітету України, головою його територіального відділення [117].

Можна підвести підсумок вищевикладеному і слід зауважити, що АМКУ є державним органом зі спеціальним статусом, діяльність якого спрямована на захист прав суб'єктів від проявів недобросовісної конкуренції. Здійснюючи контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, Комітет здійснює свою діяльність у питаннях нормотворення та забезпечення економічної конкуренції, а також здійснює ряд функцій: виявляє порушення антимонопольного законодавства, шляхом звернення особи, права якої були порушені або самостійно у ході здійснення своєї діяльності; зупиняє порушення суб'єктів господарювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності; порушує та розглядає справи про адміністративні правопорушення; здійснює перевірку суб'єктів господарювання. Крім того, АМКУ має повноваження звертатися з позовами, заявами та скаргами до суду і робити запити щодо надання інформації по справі, що розглядається цими судами відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції.

Щоб більше зрозуміти призначення здійснення діяльності щодо захисту економічної конкуренції, слід звернутися до Міжнародних договорів, які уклала Україна з іншими державами. Це Договір Про проведення узгодженої антимонопольної політики, основними завданнями якого є:

- координація спільних дій щодо попередження, обмеження та припинення монополістичної діяльності та/чи недобросовісної конкуренції;

- зближення антимонопольних законодавств у тій мірі, у якій це необхідно для реалізації цього Договору;

- створення умов для розвитку конкуренції, ефективного функціонування товарних ринків і захист прав споживачів;

- узгодження порядку розгляду та оцінки монополістичної діяльності суб'єктів господарювання, органів влади та управління і створення на цій основі механізму співробітництва [123].

Якщо ж вести мову про суб'єктів, на яких поширюється дія законодавства щодо захисту економічної конкуренції та які мають відношення до цієї діяльності, то слід звернутися до Господарського кодексу України, де до учасників відносин у сфері господарювання відносять суб'єктів господарювання, споживачів, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які наділені господарською компетенцією, мають відокремлене майно і несуть відповідальність в межах цього майна [17].

Постає питання, яке ж головне призначення політики щодо захисту економічної конкуренції, чи це буде «конкуренція та підвищення рівня економіки» чи «конкуренція та підвищення добробуту споживачів» [72, с. 119-120].

Тому виникає потреба розкрити це питання, щоб виокремити ймовірну мету конкурентного законодавства щодо захисту конкуренції. Щоб це зробити, слід звернутися до законодавства України, яке містить в собі положення, які підкріплюють думку саме про те, що головним призначенням конкурентного законодавства є захист прав споживачів. В преамбулі Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» сказано, що цей Закон визначає правові засади захисту споживачів від недобросовісної конкуренції [119].

Законодавець визначив, що Законом України «Про захист економічної конкуренції» регулюється питання взаємовідносин суб'єктів господарювання із споживачами у зв'язку з економічною конкуренцією. Також у статті 4 цього ж закону зазначено, що захист інтересів суб'єктів господарювання та споживачів здійснюється органами Антимонопольного Комітету України. Також, досить вагомою вимогою є те, що споживачів виокремлюють як суб'єктів господарської

діяльності в якості кваліфікуючої ознаки елементу об'єктивної сторони правопорушень, які мають свій прояв у формі антиконкурентних узгоджених дій, зловживання монопольним становищем, антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, адміністративно-господарських управлінь та контролю [120].

Закон України «Про Антимонопольний комітет України» виокремив пріоритет прав споживачів як один із головних напрямків здійснення основних завдань Комітету – участь у формуванні та реалізації конкурентної політики України, так і серед принципів його діяльності.

Законодавець приділив достатньо велику увагу до такого суб'єкта господарської діяльності як споживач, так як він своїми діями має вагомий вплив на формування ринкових відносин та на конкуренцію в цілому, проте він все одно не є безпосереднім учасником відносин у сфері конкуренції.

Відносини, які складаються у зв'язку з захистом від недобросовісної конкуренції, регулюються зазначеним Законом, а також Законами України «Про Антимонопольний комітет України», «Про зовнішньоекономічну діяльність», та іншими міжнародними правовими актами і договорами, які ратифіковані Верховною Радою України.

Об'єктами захисту від проявів недобросовісної конкуренції є певний перелік дій, які Закон підрозділяє на три групи:

- 1) неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання;
- 2) створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції;
- 3) неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці [119].

Кожна з цих груп містить у собі певний перелік неправомірних дій, які вчиняються суб'єктами господарювання. До першої групи відносяться:

- 1) неправомірне використання позначень, яке являє собою використання чужого імені, без дозволу такої особи, чиє ім'я використовується, фірмового найменування, торговельної марки, рекламних матеріалів тощо;

2) неправомірним використанням товару іншого виробника, яке полягає у запуску у виробництво товару з позначенням іншого виробника без дозволу уповноваженої на те особи;

3) копіюванням зовнішнього вигляду виробу є відтворення зовнішнього вигляду виробу іншого суб'єкта господарювання і введення його у господарський обіг без однозначного зазначення виробника копії, що може призвести до змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання;

4) порівняльна реклама, де порівнюється товари, роботи або послуги з іншими суб'єктами господарювання;

Друга група включає в себе такий перелік неправомірних дій:

1) дискредитація суб'єкта господарювання, тобто поширення неправдивої інформації про суб'єкта господарювання;

2) схилення до бойкоту суб'єкта господарювання, тобто спонукання на розірвання або неналежне виконання договірних зобов'язань;

3) схиленням постачальника до дискримінації покупця (замовника);

4) підкуп працівника, посадової особи постачальника;

5) підкуп працівника, посадової особи покупця(замовника);

6) досягнення неправомірних переваг у конкуренції, тобто отримання переваг незаконним шляхом;

7) поширення інформації, що вводить в оману.

До третьої групи відносяться такі дії:

1) неправомірне збирання комерційної таємниці, тобто отримання інформації незаконним шляхом, яка охороняється законодавством про комерційну таємницю;

2) розголошення комерційної таємниці;

3) схилення до розголошення комерційної таємниці, тобто спонукання особи розкрити відомості, що можуть нашкодити суб'єкту господарювання;

4) неправомірне використання комерційної таємниці [119].

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що неможливо визначити поняття і повний перелік видів об'єктів захисту економічної конкуренції, так як конкурентні відносини є мінливими, тому законодавець не

встигає вводити в дію нові норми у силу виникнення нових відносин. Тому, головним завданням є систематизувати та уніфікувати конкурентне законодавство, щоб забезпечити повноцінний захист добросовісної конкуренції в Україні та підвищити рівень ефективності застосування норм конкурентного законодавства уповноваженими на це державними органами.

В умовах розвитку ринкової економіки актуальним є питання щодо запровадження нових підходів до формування сучасних економічних відносин, зокрема конкурентних.

Нормативно-правові акти України такі як: Закон України «Про Антимонопольний комітет України», «Про захист економічної конкуренції», «Про захист від недобросовісної конкуренції», закріпили повноваження антимонопольних органів щодо здійснення адміністративного контролю над суб'єктами господарювання. Але, існують певні недоліки правового регулювання цих відносин, зокрема, питання визначення видів та строків притягнення до адміністративної відповідальності, підстав та умов зібрання доказів тощо.

Порушеннями законодавства про захист економічної конкуренції є:

- 1) антиконкурентні узгоджені дії;
- 2) зловживання монопольним (домінуючим) становищем;
- 3) антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю;
- 4) невиконання рішення, попереднього рішення органів Антимонопольного комітету України або їх виконання не в повному обсязі;
- 5) здійснення учасниками узгоджених дій -суб'єктами господарювання заборонених дій;
- 6) делегування повноважень органів влади чи органів місцевого самоврядування;
- 7) обмежувальна та дискримінаційна діяльність;
- 8) порушення положень погоджених з органами Антимонопольного комітету України установчих документів суб'єкта господарювання, створеного в результаті концентрації, якщо це призводить до обмеження конкуренції;

9) концентрація без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України, у разі якщо наявність такого дозволу необхідна;

10) неподання інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню у встановлені органами Антимонопольного комітету України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами строки;

11) подання недостовірної інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню;

12) створення перешкод працівникам Антимонопольного комітету України, його територіального відділення у проведенні перевірок, огляду, вилученні чи накладенні арешту на майно, документи, предмети чи інші носії інформації;

13) надання рекомендацій суб'єктами господарювання, об'єднаннями, органами влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю, що схиляють до вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції чи сприяють вчиненню таких порушень;

14) обмеження в господарській діяльності суб'єкта господарювання у відповідь на те, що він звернувся до Антимонопольного комітету України, його територіального відділення із заявою про порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

15) невиконання учасниками узгоджених дій, концентрації вимог і зобов'язань, якими було обумовлене рішення про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію [120].

Справа про порушення законодавства про захист економічної конкуренції може бути порушена з власної ініціативи АМКУ, або на підставі заяви суб'єкта господарювання чи органів державної влади, які мають на це право. Це законодавчо закріплено у ст. 36 Законі України «Про захист економічної конкуренції», якщо особа може зазнати негативних наслідків подавши таку заяву, вона може надати клопотання до АМКУ і розгляд справи про порушення

законодавства про захист економічної конкуренції починається з ініціативи антимонопольного органу [120].

Тут можна вести мову про позасудову форму захисту прав та охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання.

Адміністративній колегії територіального відділення Комітету підвідомчі справи про порушення у вигляді:

1) зловживання монопольним (домінуючим) становищем, антиконкурентних узгоджених дій, якщо наслідки порушення мають місце на регіональному ринку;

2) недобросовісної конкуренції, якщо заявник і відповідач знаходяться в одному регіоні;

3) антиконкурентних дій органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, крім тих, що підвідомчі Постійно діючій адміністративній колегії Комітету;

4) делегування повноважень органів влади чи органів місцевого самоврядування, крім тих, що підвідомчі Постійно діючій адміністративній колегії Комітету;

5) створення перешкод працівникам територіального відділення Комітету в проведенні перевірок, огляду, у вилученні чи накладенні арешту на майно, документи, предмети чи інші носії інформації [118];

Державному уповноваженому Комітету підвідомчі справи про порушення у вигляді:

1) зловживання монопольним (домінуючим) становищем, антиконкурентних узгоджених дій, якщо наслідки порушення мають місце на ринку, що охоплює декілька регіонів;

2) недобросовісної конкуренції, якщо заявник і відповідач знаходяться у різних регіонах;

Тимчасова адміністративна колегія Комітету може бути утворена для розгляду будь-якої справи.

Постійно діючій адміністративній колегії Комітету підвідомчі справи про порушення у вигляді:

- 1) антиконкурентних дій органів адміністративно-господарського управління та контролю, діяльність яких поширюється на всю територію України;
- 2) делегування повноважень центральних органів виконавчої влади, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування відповідного рівня;
- 3) схилення до порушень, створення умов для вчинення таких порушень чи їх легітимація;
- 4) надання рекомендацій [118].

Розгляд справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції починається з прийняття розпорядження про початок розгляду справи та закінчується прийняттям рішення у справі. При розгляді справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції органи Антимонопольного комітету України:

- збирають і аналізують документи, висновки експертів, пояснення осіб, іншу інформацію, що є доказом у справі, та приймають рішення у справі в межах своїх повноважень;

- отримують пояснення осіб, які беруть участь у справі, або будь-яких осіб за їх клопотанням чи з власної ініціативи [120].

Для того, щоб встановити наявність складу правопорушення та вивчити всі обставини справи, Антимонопольним органом України слід зібрати та проаналізувати докази. Процес зібрання та надання доказів по справі є процесом доказування.

Доказами у справі можуть бути будь-які фактичні дані, які дають можливість визначити наявність або відсутність порушення. Ці дані встановлюються такими засобами: поясненнями сторін і третіх осіб, поясненнями службових осіб та громадян, письмовими доказами, речовими доказами і висновками експертів [120].

Повноваження службовців щодо збирання доказів посвідчуються службовим дорученням, виданим державним уповноваженим, а зазначені повноваження службовців відділення – службовим дорученням, виданим державним уповноваженим, головою відділення [31, с. 133-134].

Сторонами у справі є відповідач і заявник (у разі якщо справу розпочато за відповідною заявою). Відповідачем є особа, щодо якої здійснюється розгляд справи з приводу порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Третьою особою є особа, залучена до участі у справі у зв'язку з тим, що рішення може істотно зачепити її права й інтереси, охоронювані законом. Про визнання третьою особою органами Антимонопольного комітету України приймається розпорядження, про що повідомляються особи, які беруть участь у справі [15, с. 52-53].

Заяви про порушення у справах, підвідомчих адміністративній колегії територіального відділення Комітету, подаються до відділення за місцем вчинення порушення або за місцем знаходження відповідача, або за місцем настання наслідків порушення. Заяви про порушення в інших справах подаються до Комітету.

Заява про порушення розглядається протягом 30 календарних днів, а у разі потреби одержання додаткової інформації, яка не може бути надана заявником, строк розгляду заяви може бути подовжений державним уповноваженим, головою відділення на 60 календарних днів, про що письмово повідомляється заявнику.

Органи Комітету, які розпочали або розглядають справу, можуть прийняти розпорядження про об'єднання кількох справ в одну або про виділення справи для окремого розгляду [133, с. 53-54].

За поданою суб'єктом господарювання заявою про вжиття заходів для відвернення негативних та непоправних наслідків внаслідок порушення законодавства про захист економічної конкуренції, у процесі розгляду справи органи Антимонопольного комітету України можуть прийняти попереднє рішення про:

- заборону особі (відповідачу), в діях якої вбачаються ознаки порушення, вчиняти певні дії, в тому числі щодо блокування цінних паперів;

- обов'язкове вчинення конкретних дій, якщо невідкладне вчинення цих дій є необхідним виходячи із законних прав та інтересів інших осіб чи суб'єктів господарювання.

Розгляд справи може бути зупинено з власної ініціативи відповідного органу Комітету чи за заявою особи, яка бере участь у справі, до завершення розгляду органом Комітету, судом, господарським судом пов'язаної з цією справою іншої справи або до вирішення державним органом пов'язаного з нею іншого питання. Про зупинення розгляду справи та його поновлення приймається розпорядження [154, с.53].

За результатами розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції органи Антимонопольного комітету України приймають рішення, в тому числі про:

- визнання вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

- припинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

- зобов'язання органу влади, органу місцевого самоврядування, органу адміністративно-господарського управління та контролю скасувати або змінити прийняте ним рішення чи розірвати угоди, визнані антиконкурентними діями органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю;

- визнання суб'єкта господарювання таким, що займає монополіне (домінуюче) становище на ринку;

- примусовий поділ суб'єкта господарювання, що займає монополіне (домінуюче) становище на ринку;

- накладення штрафу;

- блокування цінних паперів;

- усунення наслідків порушень законодавства про захист економічної конкуренції;

- скасування дозволу на узгоджені дії.
- закриття провадження у справі [117].

Рішення, прийняті адміністративною колегією територіального відділення Комітету, можуть бути перевірені Комітетом чи адміністративною колегією Комітету за заявою осіб, які брали участь у справі, або за власною ініціативою на підставі подання державного уповноваженого Комітету про перевірку рішення.

Рішення, прийняті державним уповноваженим, адміністративною колегією Комітету, можуть бути перевірені Комітетом за заявою осіб, які брали участь у справі, або за власною ініціативою на підставі подання Голови Комітету про перевірку рішення. Протягом десяти робочих днів з дня реєстрації в Комітеті заяви про перевірку державний уповноважений перевіряє її на відповідність вимогам [117].

Органи Комітету, які розглядають справу про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, а також органи Комітету, які перевіряють, переглядають рішення у справі, до прийняття рішення по суті можуть проводити слухання у справі [128, с. 183].

Порушення законодавства про захист економічної конкуренції тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

На відміну від інших державних органів, Антимонопольний комітет України має право накладати штрафи без звернення до судової установи. АМКУ накладає штрафи на об'єднання, суб'єктів господарювання:

- юридичних осіб;
- фізичних осіб;
- групу суб'єктів господарювання [120].

Розмір штрафу варіюється в розмірі до 1%, 5% або 10% доходу в залежності від виду правопорушення, впливу його на стан конкуренції, розміру збитків, повторності та тривалості, а також має істотне значення фінансове становище правопорушника, тобто його здатність виплатити встановлений розмір штрафу. Законодавець виключив такий вид санкції як вилучення незаконного прибутку, проте цей фактор можна розглядати як обтяжуючу обставину при вирішенні питання, який розмір накладеного штрафу повинен

бути застосований. Тобто, якщо підприємець, порушивши законодавство про економічну конкуренцію, отримав прибуток, який перевищує 10% доходу від реалізації, штраф може бути більшим, але він не повинен перевищувати потрійного розміру незаконно одержаного прибутку [8, с. 9].

Базу, від якої нараховуються ці відсотки, беруть не лише виручку від частини діяльності підприємства, а, навіть, від усієї виручки підприємства. Якщо ж доходу немає або відповідач на вимогу органів Антимонопольного комітету України, голови його територіального відділення не надав розмір доходу, штраф на накладається у розмірі до двадцяти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян [120].

Щоб легше було визначати розміри накладення штрафів, які були згадані в законі, їх умовно поділили на три групи. До першої групи належать найтяжчі порушення, які дуже негативно впливають на рівень конкуренції в цілому, тому найбільший розмір штрафів накладається саме через них. До другої групи можна віднести порушення, які хоча й мають негативний вплив, проте дія такого впливу поширюється лише на окремих суб'єктів господарювання, тому за такі правопорушення передбачена невелика сума штрафів. До таких правопорушень відносять порушення порядку подання інформації АМКУ, здійснення обмежувальної діяльності, схилення до вчинення правопорушень передбачається накладення штрафу у розмірі 1% доходу. До третьої групи відносяться решта порушень, які становлять більшу частину переліку, який наведений у ст. 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції». Наслідки такої протиправної діяльності поширюються на невелику кількість осіб. Вони караються штрафом у розмірі 5% доходу, а якщо доходу немає – до 10 тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян [32, с. 53].

Згідно із ст. 21 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» вчинення дій, які визначені Законом як недобросовісна конкуренція, тягне за собою накладення штрафу у розмірі 5% доходів, якщо виручки немає – штраф накладається у розмірі до десяти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Особи, яким завдано шкоду внаслідок вчинення дій

як недобросовісна конкуренція, можуть звернутися до суду із позовом про її відшкодування.

Процедура накладення штрафу здійснюється без звернення до судових установ. Судовий порядок розгляду справи передбачається лише у випадках, коли порушник відмовляється сплачувати штраф у встановлені строки. Якщо особа не сплатить штраф у двомісячний термін, то за кожний день прострочення буде стягуватися пеня у розмірі 1,5 % від суми штрафу. У разі несплати штрафів та пені, АМКУ може стягнути їх у судовому порядку. Якщо особа не може сплатити всю суму штрафу одразу, АМКУ своїм рішенням може розстрочити його сплату. Сума стягнутого штрафу та пені зараховується на рахунок державного бюджету [8, с. 10].

Згідно з нормами «Кодексу України про адміністративні правопорушення» у ст. 164-3 передбачена відповідальність за недобросовісну конкуренцію, ст. 164-14 порушення законодавства про закупівлі, ст. 165-2 порушення порядку формування та застосування цін та тарифів, ст. 166-1 зловживання монопольним становищем на ринку, ст. 166-2 неправомірні угоди з підприємцями, ст. 166-3 дискримінація підприємців органами влади і управління, ст. 166-4 порушення порядку подання інформації та виконання рішень АМКУ та його територіальних відділень тощо. Ці порушення караються штрафом від 5 до 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [68].

Одразу виникає питання, чому норми, які регламентують види адміністративних правопорушень, які можуть вчинятися посадовими особами державних органів та суб'єктами господарювання, містяться у законі господарського напрямлення? Ці відносини є класичними адміністративно-владними, які повинні бути закріплені у спеціальному нормативному акті – Кодексі України про адміністративні правопорушення. Скалася така ситуація, що норми, які регулюють відносини в одній сфері, містяться в нормативному акті, який регулює відносини в абсолютно іншій сфері і з іншими учасниками відносин.

Згідно норм законодавства, у разі виявлення порушення законодавства у сфері захисту економічної конкуренції, голови територіальних відділень

Антимонопольного комітету України складають протоколи про адміністративні правопорушення.

В Законі України «Про Антимонопольний комітет України», а саме в п.3, 9 с. 16 сказано, що державний уповноважений повинен складати протоколи, розглядати справи про адміністративні правопорушення, виносити постанови в цих справах, а також у випадках та порядку, передбачених законом, проводити огляд службових приміщень та транспортних засобів суб'єктів господарювання - юридичних осіб, вилучати або накладати арешт на предмети, документи чи інші носії інформації, які можуть бути доказами чи джерелом доказів у справі незалежно від їх місцезнаходження.

Звернувшись до ст. 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення, де визначено підвідомчість справ про адміністративні правопорушення, а саме: судді районних, районних у містах, міських чи міськрайонних судів розглядають справи про адміністративні правопорушення, що суперечить положенню, яке наведене у Законі України «Про Антимонопольний комітет України», де сказано, що цей орган зі спеціальним статусом розглядає справи про адміністративні правопорушення, виносить постанови в цих справах. Виникає правова колізія, яка ставить запитання: чи можуть взагалі державні уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері захисту економічної конкуренції [68].

З огляду на це, було б доцільніше виключити положення щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення органами АМКУ зі ст. 16 Закону України «Про Антимонопольний комітет України».

На нашу думку, не має необхідності наділяти такими повноваженнями Антимонопольний комітет України, так як він не є судовим органом, окрім того, в Україні діє система адміністративних судів, яким підвідомчі справи щодо порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Отже, якщо справи за цими правопорушеннями розглядаються у судовому порядку, то стягнення може бути накладено не пізніше трьох місяців з дня вчинення правопорушення, а при триваючому – не пізніше як через 3 місяці з дня його виявлення [68].

У відповідності до Рекомендаційних роз'яснень щодо застосування положень частин другої, п'ятої та шостої статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції», частин першої та другої статті 21 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» базовий розмір штрафу збільшується до 50 відсотків сукупно у випадку доведеності, зокрема, таких обтяжуючих обставин:

- ініціювання дій (бездіяльності), які визнані порушенням, та/або керівництво ними;
- створення перешкод у розслідуванні справи про порушення, крім випадків, передбачених пунктом 16 статті 50 Закону;
- відмова від співпраці.

Вище зазначеними Рекомендація прописано, що базовий розмір штрафу збільшується до двох разів у випадку доведеності повторно вчиненого порушення, стосовно якого органами Комітету прийнято рішення про визнання вчинення порушення, крім, порушень, передбачених пунктами 13, 14 та 15 статті 50 Закону.

Базовий розмір штрафу зменшується до 50 відсотків сукупно у випадку надання доказів існування таких пом'якшуючих обставин:

- припинення відповідачем дій (бездіяльності), що містять ознаки порушення, до прийняття відповідного рішення, попереднього рішення органу Комітету;
- відшкодування шкоди, завданої порушенням, чи усунення наслідків порушення в інший спосіб до прийняття відповідного рішення органу Комітету;
- усунення умов, що сприяли вчиненню порушення, до прийняття відповідного рішення;
- фактичне недотримання учасником узгоджених дій їх умов та наявність доказів, що суб'єкт господарювання фактично конкурував на ринку, протягом всього часу тривання порушення;
- співпраця під час розгляду справи з органами Комітету, що сприяла з'ясуванню обставин справи, зокрема виявленню фактів, відомостей, про які

органи Комітету не запитували, або виявленню інших порушень законодавства про захист економічної конкуренції, у тому числі вчинених іншими особами;

- вчинення порушення внаслідок впливу органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування, органу адміністративно-господарського управління та контролю або суб'єкта господарювання, в економічній залежності від якого знаходився порушник;

- звернення до початку розгляду справи про порушення за отриманням дозволу суб'єктом господарювання на концентрацію у разі вчинення порушення, передбаченого пунктом 12 статті 50 Закону [181].

2017 рік став рекордним за всі роки діяльності АМКУ в частині сплати порушниками законодавства про захист економічної конкуренції штрафів та пені. Так, розмір сплати штрафів та пені в 2017 році становив 340, 6 млн. грн та перевищив більш ніж у 10 разів розмір 2016 року. Також, протягом 2017 року збільшилась кількість задоволених судами позовів органів Комітету порівняно з минулим роком [129].

Слід зауважити, що в Законі України «Про захист економічної конкуренції» відсутня норма, яка б містила в собі порядок притягнення до відповідальності органів державної влади та органів місцевого самоврядування за порушення конкурентного законодавства та здійснення діяльності, яка може призвести до недопущення, усунення або спотворення конкуренції. Відсутній правовий механізм, який би регулював діяльність щодо притягнення органів державної влади та органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб до юридичної відповідальності. Ці прогалини призводять до неможливості накладення на ці органи будь-якої юридичної відповідальності за антиконкурентні дії.

Висновки до підрозділу 1.3.

Таким чином, можна констатувати, що на сьогоднішній день основа діяльності Антимонопольного комітету України та його територіальних підрозділів в повній мірі врегульована на законодавчому рівні.

В той же час, неможливо не звернути увагу на те, що деякі пункти діючого законодавства, які регулюють діяльність органів Антимонопольного комітету України потребують внесення змін для їх актуалізації. Так наприклад, потребує невідкладних змін частина 6 статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції», в частині збільшення максимального розміру штрафу, який може бути накладений адміністративною колегією територіальних відділень.

Також виникає нагальна потреба у конкретизації частини 1 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» оскільки термін «споживачі», який там застосовано, може тлумачитись як споживачі – суб'єкти економічної діяльності та учасники ринкових відносин, так і як побутові споживачі, що не є суб'єктами економічної діяльності а використовують товари (послуги) для задоволення власних потреб.

Подібна невизначеність часто призводить до змішування діяльності органів Антимонопольного комітету України, з діяльністю інших органів, які займаються, наприклад, захистом прав споживачів.

А відтак, конкуренційне законодавство має постійно доопрацьовуватись та змінюватись, відповідаючи на вимоги стрімких змін у економічній та політичній ситуації в країні, що можна спостерігати на прикладі законодавства у сфері публічних закупівель та державної допомоги.

Висновки до розділу I.

Підсумовуючи розділ в цілому можна зробити висновок, що основні напрямки державної конкурентної політики змінюються разом з ринковими відносинами. Так, з розвитком економіки, прийшло усвідомлення того, що певні галузі не можуть ефективно функціонувати без наявності монополій, а тому замість боротьби з цими утвореннями, доцільно посилити контроль за їх діяльністю.

В цьому контексті, для виключення можливих розбіжностей у трактуванні терміну «Антимонопольна (конкурентна) політика» доцільно визначити даний термін на законодавчому рівні.

Змінюється теоретичне підґрунтя, на якому будується конкурентна політика держави в цілому, важливу роль в якій тепер становить не лише наглядова функція конкурентних органів, а й функції з аналітики та планування конкурентного середовища, а пріоритетним напрямком стає саме розвиток конкурентного середовища.

Органи Антимонопольного комітету України змінюються разом з загальною політикою держави, пройшовши шлях від другорядного завдання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України у часи УРСР (радянського етапу) до самостійного окремого державного органу (етапу становлення) та відповідно до сучасного етапу – етапу формування структури територіальних органів, яка контролює вагомую складову частину розвитку ринкової економіки.

І хоча на сьогоднішній день основні правові аспекти діяльності органів Антимонопольного комітету України врегульовані, конкурентне законодавство має постійно доопрацьовуватись та змінюватись, відповідаючи сучасним викликам.

На даний час потребують врегулювання питання щодо проведення обшуків, зняття інформації з каналів зв'язку, встановлення фактичного місцезнаходження, тощо під час проведення розслідувань органами Антимонопольного комітету України. Вирішення таких питань не потребує розробки низки нових законів та підзаконних актів, а може бути врегульовано внесенням змін та доповнень до діючого законодавства.

Поряд із цим, потребує невідкладних змін частина 6 статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції», в частині збільшення максимального розміру штрафу, який може бути накладений адміністративною колегією територіальних відділень.

Існує нагальна потреба у конкретизації частини 1 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» оскільки термін «споживачі», який там застосовано, може тлумачитись як споживачі – суб'єкти економічної діяльності та учасники ринкових відносин, так і як побутові споживачі, що не є суб'єктами

економічної діяльності а використовують товари (послуги) для задоволення власних потреб.

Неточність визначення термінів може призводити до змішування діяльності органів Антимонопольного комітету України, з діяльністю інших органів, до компетенції яких відноситься захист прав споживачів.

Таким чином, конкурентне законодавство має постійно вдосконалюватись, відповідаючи на виклики в сучасній ринковій економіці.

РОЗДІЛ II Зміст адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України

2.1. Характеристика адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.

Адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України визначається сукупністю прав, обов'язків цих органів та гарантій їх реалізації, закріплених у нормах адміністративного права.

Відповідно до статті 6 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» (надалі – Закон) Антимонопольний комітет України утворює територіальні відділення, а в разі необхідності здійснює їх реорганізацію чи ліквідацію.

Антимонопольний комітет України і його територіальні відділення становлять систему органів Антимонопольного комітету України, яку очолює Голова Антимонопольного Комітету України. Територіальні відділення Антимонопольного комітету України є юридичними особами, мають поточні та вкладні (депозитні) рахунки в установах банку, печатки із зображенням Державного герба України та своїм найменуванням. [114].

Згідно статті 12 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» для реалізації завдань, покладених на Антимонопольний комітет України, в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі утворюються територіальні відділення Антимонопольного комітету України, повноваження яких визначаються Комітетом у межах його компетенції. У разі необхідності можуть утворюватися міжобласні територіальні відділення.

Повноваження територіальних відділень Антимонопольного комітету України визначаються Законом, іншими актами законодавства. Повноваження територіального відділення Антимонопольного комітету України не можуть виходити за межі визначених законом повноважень Антимонопольного комітету України. Територіальне відділення Антимонопольного комітету України очолює голова територіального відділення. Голова територіального відділення та його заступник призначаються та звільняються Головою Антимонопольного комітету

України. Заступник голови територіального відділення призначається та звільняється Головою Комітету за поданням голови територіального відділення [114].

В той же час, відповідно до статті 21 Закону України «Про державну службу» вступ на державну службу здійснюється шляхом призначення громадянина України на посаду державної служби за результатами конкурсу (а не за результатом подання – для заступників голів територіальних відділень), й прийняття громадян України на посади державної служби без проведення конкурсу забороняється, крім випадків, передбачених цим Законом.

Згідно частини другої статті 31 цього Закону рішення про призначення приймається на посади державної служби категорій "Б" і "В" (до яких відносяться посади голови та заступника голови територіального відділення) - керівником державної служби, тобто керівником апарату Антимонопольного комітету України (а не Головою Антимонопольного комітету України).

Не допускається обмеження щодо порядку призначення голів територіальних відділень Антимонопольного комітету України та їх заступників, у тому числі шляхом встановлення обов'язку погодження з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування кандидатур на ці посади. Територіальне відділення Антимонопольного комітету України підконтрольне та підзвітне Антимонопольному комітету України [114].

Законом передбачено створення в рамках територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України адміністративних колегій територіальних відділень. Так стаття 12-1 Закону визначає, що адміністративна колегія територіального відділення Антимонопольного комітету України утворюється головою територіального відділення Антимонопольного комітету України з числа керівних працівників територіального відділення у складі не менше ніж три особи цього територіального відділення. За згодою Голови Антимонопольного комітету України до складу адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України можуть входити посадові особи Антимонопольного комітету України. Адміністративну

колегію територіального відділення Антимонопольного комітету України очолює голова територіального відділення або його заступник.

Адміністративні колегії територіальних відділень Антимонопольного комітету України є органами Антимонопольного комітету України. Діяльність адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України координує голова відповідного територіального відділення Антимонопольного комітету України. Члени адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України мають рівні права щодо розгляду питань, що належать до компетенції цих органів відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції, в тому числі під час прийняття розпоряджень, рішень, надання рекомендацій, тощо [114].

Рішення адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України приймається від імені територіального відділення Антимонопольного комітету України. Порядок діяльності адміністративних колегій територіального відділення Антимонопольного комітету України як колегіальних органів визначається цим Законом, іншими актами законодавства про захист економічної конкуренції, в тому числі регламентами цих органів, що затверджуються Антимонопольним комітетом України [114].

Згідно статті 14 Закону Адміністративна колегія територіального відділення Антимонопольного комітету України має такі повноваження:

1) розглядати заяви і справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, про надання дозволу, надання попередніх висновків стосовно узгоджених дій, проводити розслідування або дослідження за цими заявами і справами;

2) приймати передбачені законодавством про захист економічної конкуренції розпорядження та рішення, надавати попередні висновки стосовно узгоджених дій;

3) розглядати справи про адміністративні правопорушення, виносити постанови в цих справах;

4) переглядати рішення, прийняті адміністративною колегією територіального відділення Антимонопольного комітету України;

5) при розгляді заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проведенні перевірки та в інших передбачених законом випадках вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб інформацію, в тому числі з обмеженим доступом;

6) призначати експертизу та експерта з числа осіб, які володіють необхідними знаннями для надання експертного висновку;

7) проводити дослідження ринку, визначати межі товарного ринку, а також становище, в тому числі монопольне (домінуюче), суб'єктів господарювання на цьому ринку та приймати відповідні рішення (розпорядження);

8) визначати наявність або відсутність контролю між суб'єктами господарювання або їх частинами та склад групи суб'єктів господарювання, що є єдиним суб'єктом господарювання;

9) вносити до органів виконавчої влади обов'язкові для розгляду подання щодо анулювання ліцензій, припинення операцій зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання у разі порушення ними законодавства про захист економічної конкуренції;

10) надавати обов'язкові для розгляду рекомендації органам влади, органам місцевого самоврядування, органам адміністративно-господарського управління та контролю, суб'єктам господарювання, об'єднанням щодо припинення дій або бездіяльності, які містять ознаки порушень законодавства про захист економічної конкуренції, та усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють;

11) звертатися до суду із запитом щодо надання інформації про справи, що розглядаються цими судами відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції [114].

Адміністративна колегія територіального відділення Антимонопольного комітету України має право надавати обов'язкові для розгляду рекомендації та

вносити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, організацій, суб'єктів господарювання, об'єднань пропозиції щодо проведення заходів, спрямованих на обмеження монополізму, розвиток підприємництва і конкуренції, запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, а також щодо припинення дій або бездіяльності, що можуть мати негативний вплив на конкуренцію. Адміністративна колегія територіального відділення Антимонопольного комітету України здійснює інші повноваження відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції [114].

Статтею 15 Закону визначено, що апарат територіальних відділень Антимонопольного комітету України здійснює роботу із забезпечення діяльності територіальних відділень, в тому числі організаційну, технічну, аналітичну, інформаційно-довідкову та іншу роботу.

Посадові особи апарату територіальних відділень Антимонопольного комітету України за дорученням Голови Антимонопольного комітету України, державного уповноваженого чи іншого органу Антимонопольного комітету України можуть здійснювати такі дії:

1) проводити розслідування за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, дослідження за заявами і справами про надання дозволу та попередніх висновків стосовно узгоджених дій, концентрації суб'єктів господарювання, проводити дослідження ринків;

2) проводити перевірки суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю щодо дотримання ними вимог законодавства про захист економічної конкуренції та під час проведення розслідувань за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

3) безперешкодно входити до приміщень підприємств, установ та організацій під час проведення перевірок та розслідувань за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, за умови пред'явлення службового посвідчення і документів, що підтверджують проведення перевірки чи розслідування;

4) при розгляді заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проведенні перевірки та в інших передбачених законом випадках вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб інформацію, в тому числі з обмеженим доступом;

5) у випадках та порядку, передбачених законом, проводити огляд службових приміщень та транспортних засобів суб'єктів господарювання - юридичних осіб, вилучати або накладати арешт на предмети, документи чи інші носії інформації, які можуть бути доказами чи джерелом доказів у справі незалежно від їх місцезнаходження;

6) у разі перешкоджання працівникам Антимонопольного комітету України виконувати повноваження, передбачені пунктами 2-5 частини другої цієї статті, залучати поліцейських для застосування передбачених законом заходів, необхідних для подолання перешкод;

7) залучати поліцейських, працівників митних та інших правоохоронних органів до забезпечення проведення розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема в разі проведення розслідування, в тому числі збирання та вилучення доказів, накладення арешту на майно, предмети, документи, інші носії інформації;

8) залучати до проведення перевірок спеціалістів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій за погодженням з їх керівниками, депутатів місцевих рад за їх згодою;

9) складати протоколи про адміністративні правопорушення [114].

В той же час статтею 17 Закону визначена компетенція голови територіального відділення Антимонопольного комітету України.

Голова територіального відділення Антимонопольного комітету України має такі повноваження:

1) проводити, організовувати розслідування за заявами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, дослідження за заявами про надання дозволу, попередніх висновків стосовно узгоджених дій, що підвідомчі

адміністративним колегіям територіального відділення, а за дорученням Голови чи органів Антимонопольного комітету України - розслідування за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, дослідження за заявами і справами про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію, підвідомчими цим органам;

2) приймати передбачені законодавством про захист економічної конкуренції розпорядження;

3) проводити перевірки суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю щодо дотримання ними вимог законодавства про захист економічної конкуренції та під час проведення розслідувань за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

4) безперешкодно входити до приміщень підприємств, установ та організацій під час проведення перевірок та розслідувань за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції за умови пред'явлення службового посвідчення і документів, що підтверджують проведення перевірки чи розслідування;

5) при розгляді заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проведенні перевірки та в інших передбачених законом випадках вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб інформацію, в тому числі з обмеженим доступом;

б) викликати для надання пояснень під час розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції посадових осіб і працівників суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, інших юридичних осіб, їх структурних підрозділів, філій, представництв, а також фізичних осіб;

7) призначати експертизу та експерта з числа осіб, які володіють необхідними знаннями для надання експертного висновку;

8) у випадках та порядку, передбачених законом, проводити огляд службових приміщень та транспортних засобів суб'єктів господарювання - юридичних осіб, вилучати або накладати арешт на предмети, документи чи інші носії інформації, які можуть бути доказами чи джерелом доказів у справі незалежно від їх місцезнаходження;

9) у разі перешкоджання працівникам Антимонопольного комітету України виконувати повноваження, передбачені пунктами 3, 4, 5 і 8 цієї статті, залучати поліцейських до застосування передбачених законом заходів, необхідних для подолання перешкод;

10) залучати поліцейських, працівників митних та інших правоохоронних органів до забезпечення проведення розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема в разі проведення розслідування, в тому числі збирання та вилучення доказів, накладення арешту на майно, предмети, документи, інші носії інформації;

11) залучати до проведення перевірок спеціалістів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій за погодженням з їх керівниками, депутатів місцевих рад за їх згодою;

12) проводити дослідження ринку, визначати межі товарного ринку, а також становище, в тому числі монопольне (домінуюче), суб'єктів господарювання на цьому ринку та приймати відповідні рішення (розпорядження);

13) визначати наявність або відсутність контролю між суб'єктами господарювання чи їх частинами та склад групи суб'єктів господарювання, що є єдиним суб'єктом господарювання;

14) вносити до органів виконавчої влади обов'язкові для розгляду подання щодо анулювання ліцензій, припинення операцій, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання, у разі порушення ними законодавства про захист економічної конкуренції;

15) надавати обов'язкові для розгляду рекомендації та вносити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, організацій, суб'єктів господарювання, об'єднань пропозиції щодо здійснення заходів, спрямованих на обмеження монополізму, розвиток підприємництва і конкуренції, запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, а також щодо припинення дій або бездіяльності, що можуть мати негативний вплив на конкуренцію;

16) звертатися до суду з позовами, заявами і скаргами у зв'язку із застосуванням законодавства про захист економічної конкуренції, а також із запитамми щодо надання інформації про справи, що розглядаються цими судами відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції;

17) представляти територіальне відділення Антимонопольного комітету України без спеціальної довіреності в суді;

18) уповноважувати своїх заступників здійснювати повноваження, передбачені пунктами 1-2 цієї статті;

19) складати протоколи про адміністративні правопорушення;

20) здійснювати інші повноваження, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції та Законом України «Про здійснення державних закупівель» та Законом України «Про публічні закупівлі» (нова редакція від 19.04.2020 року) [114].

Отже, повноваження голови територіального відділення насамперед сконцентровані на організації та забезпечення здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, в той час як повноваження адміністративної колегії територіального відділення направлені вже більш на реалізації результатів такого контролю – прийнятті відповідних розпоряджень та рішень зокрема у справах про порушення конкуренційного законодавства, наданні рекомендацій суб'єктам господарювання, органам влади, органам місцевого самоврядування, органам адміністративно-господарського управління та контролю про припинення дій, які містять ознаки порушень, виявлених в ході реалізації контрольних-наглядових функцій територіальним відділенням тощо.

У відповідності до Закону України «Про Антимонопольний комітет України» голова територіального відділення Антимонопольного комітету України в Автономній Республіці Крим, голова територіального відділення Антимонопольного комітету України з питань, віднесених до його компетенції, має право бути невідкладно прийнятим відповідно Головою Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим, керівниками та посадовими особами місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій.

Голова територіального відділення Антимонопольного комітету України має права і виконує обов'язки в межах компетенції, визначеної цим Законом, іншими актами законодавства, Положенням про територіальне відділення Антимонопольного комітету України, що затверджується Антимонопольним комітетом України, здійснює керівництво діяльністю територіального відділення, забезпечує виконання завдань і функцій, покладених на територіальне відділення та його адміністративні колеги [114]

Розпорядження голови територіального відділення Антимонопольного комітету України приймаються від імені територіального відділення Антимонопольного комітету України. Без згоди Антимонопольного комітету України як вищого колегіального органу голова територіального відділення Антимонопольного комітету України не може входити до складу комісій, комітетів та інших органів, що утворюються органами державної влади, органами місцевого самоврядування. Голова територіального відділення Антимонопольного комітету України зобов'язаний додержуватись вимог законів, бути об'єктивним і неупередженим під час здійснення своїх повноважень [114].

Статтею 19 Закону визначено гарантії здійснення повноважень посадовими особами територіальних відділень Антимонопольного комітету України. Під час розгляду заяв і справ про узгоджені дії, концентрацію, про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, в тому числі під час проведення розслідування, дослідження, прийняття розпоряджень, рішень за заявами і справами, здійснення інших повноважень у сфері контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, контролю за

узгодженими діями, концентрацією органи та посадові особи територіальних відділень Антимонопольного комітету України керуються лише законодавством про захист економічної конкуренції і є незалежними від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та суб'єктів господарювання, а також політичних партій та інших об'єднань громадян чи їх органів.

Законом України «Про Антимонопольний комітет України» регламентується, що втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та суб'єктів господарювання, а також політичних партій та інших об'єднань громадян чи їх органів у діяльність територіальних відділень Антимонопольного комітету України забороняється, за винятком випадків, визначених законами України. Вплив у будь-якій формі на працівника територіального відділення Антимонопольного комітету України з метою перешкоджання виконанню ним службових обов'язків або прийняття неправомірного рішення тягне за собою відповідальність, передбачену законодавством. Так, особисті і майнові права працівників органів Антимонопольного комітету України охороняються законом нарівні з працівниками правоохоронних органів.

Статтею 20 Закону визначено, що у питаннях розвитку конкуренції та демонополізації економіки територіальні відділення Антимонопольного комітету України взаємодіють з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю.

Також територіальні відділення взаємодіють із засобами масової інформації та громадськими організаціями у роботі по запобіганню порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, оприлюднюють у засобах масової інформації повідомлення про свою діяльність і прийняті рішення [114].

Місцеві органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю зобов'язані погоджувати з територіальними відділеннями Антимонопольного комітету України проекти нормативно-правових актів та інших рішень, які можуть

вплинути на конкуренцію, зокрема щодо створення суб'єктів господарювання, встановлення і зміни правил їх поведінки на ринку, або такі, що можуть призвести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції на відповідних ринках [114].

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадові особи зобов'язані передавати Антимонопольному комітету України та його територіальним відділенням відомості, що можуть свідчити про порушення законодавства про захист економічної конкуренції [114].

Розпорядження, рішення та вимоги голови територіального відділення Антимонопольного комітету України, вимоги уповноважених ним працівників його територіального відділення відповідно до статті 22 цього Закону в межах їх компетенції є обов'язковими для виконання у визначені ними строки, якщо інше не передбачено законом. Невиконання таких розпоряджень, рішень та вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність [114].

Закон України «Про Антимонопольний комітет України» регламентує, що суб'єкти господарювання, об'єднання, органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю, інші юридичні особи, їх структурні підрозділи, філії, представництва, їх посадові особи та працівники, фізичні особи зобов'язані на вимогу голови територіального відділення Антимонопольного комітету України, уповноважених ним працівників його територіального відділення подавати документи, предмети чи інші носії інформації, пояснення, іншу інформацію, в тому числі з обмеженим доступом та банківську таємницю, необхідну для виконання Антимонопольним комітетом України, його територіальними відділеннями завдань, передбачених законодавством про захист економічної конкуренції та про державну допомогу суб'єктам господарювання.

Така інформація надається на вимогу голови територіального відділення Антимонопольного комітету України, уповноважених ним працівників його територіального відділення безкоштовно. Вимоги голови територіального

відділення Антимонопольного комітету України можуть передбачати як одноразове, так і періодичне надання інформації [114].

Згідно частини третьої статті 22-1 Закону інформація з обмеженим доступом, одержана територіальними відділеннями у процесі здійснення своїх повноважень, використовується ними виключно з метою забезпечення виконання завдань, визначених законодавством про захист економічної конкуренції, і не підлягає розголошенню та оприлюдненню, крім випадків:

- 1) надання інформації органам слідства та суду відповідно до закону;
- 2) недотримання вимог, встановлених частиною другою статті 6 Закону України "Про доступ до публічної інформації";
- 3) інших випадків, встановлених законом.

Особа, яка надає інформацію як інформацію з обмеженим доступом, зобов'язана зазначити, яка саме інформація має обмежений доступ, у тому числі які саме документи або частини документів містять інформацію з обмеженим доступом. У цілях забезпечення права особи на конфіденційність інформації у випадках, передбачених пунктами 2 та 3 частини третьої цієї статті, територіальні відділення Антимонопольного комітету України повинні провести консультації з такими особами з метою з'ясування підстав для віднесення інформації до інформації з обмеженим доступом та можливості зняття особою такого статусу з наданої нею інформації, та/або надання особою у встановлений територіальним відділенням строк неконфіденційної версії документів чи іншої інформації, зокрема з виключеною, зачорненою чи в інший спосіб зміненою інформацією, яка забезпечує достатній її захист та досягнення цілей, передбачених пунктами 2 та 3 частини третьої цієї статті, та/або з'ясування шкоди, яка може бути завдана особі оприлюдненням такої інформації [115].

Закон також регламентує, що коли працівник територіальних відділень Антимонопольного комітету України розголошують комерційну таємницю, то понесуть відповідальність, яка у ньому прописана.

Усні вимоги голови територіального відділення Антимонопольного комітету України, уповноважених ним працівників його територіального відділення, пояснення осіб та інші дії, вчинені на виконання цих усних вимог,

фіксуються в протоколі, в якому зазначається також дата і місце його складання, прізвища голови територіального відділення Антимонопольного комітету України, уповноважених ним працівників його територіального відділення із зазначенням їх посад, прізвищ осіб, які надають пояснення. Протокол підписується головою територіального відділення, уповноваженим ним працівником його територіального відділення та особами, до яких були звернені усні вимоги. Про відмову осіб, до яких були звернені усні вимоги підписати протокол, зазначається у протоколі. Особа має право надати пояснення і зауваження стосовно змісту протоколу, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання [115].

Конкретизація норм Закону щодо особливостей адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України міститься в Положенні про територіальне відділення Антимонопольного комітету України, затвердженого розпорядженням Антимонопольного комітету України 23.02.2001 № 32-р, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 березня 2001 р. за № 291/5482 (далі – Положення) [95].

Так, відповідно до пункту 1 Положення, територіальне відділення Антимонопольного комітету України є органом у системі органів Антимонопольного комітету України, утвореним для реалізації завдань, покладених на Комітет Законом України «Про Антимонопольний комітет України», іншими актами законодавства про захист економічної конкуренції.

Тобто, адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України (відповідно до Положення) обумовлений виконанням виключно завдань визначених законодавством про захист економічної конкуренції, а не здійсненням інших можливих функцій (господарських, фінансових, правових і т.д., пов'язаних з виконанням норм загального чи іншого спеціального законодавства) [95].

Водночас, територіальне відділення у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України «Про Антимонопольний комітет України», «Про захист економічної конкуренції», «Про захист від

недобросовісної конкуренції», іншими нормативно-правовими актами України, Положенням, рішеннями Комітету, наказами Голови Комітету.

Спрямування, координація і контроль діяльності відповідних відділень Комітету згідно Положення здійснюються Головою Комітету, його заступниками, державними уповноваженими Комітету згідно з розподілом їхніх функціональних обов'язків.

Якщо Закон визначає передусім коло повноважень та обов'язків адміністративної колегії територіального відділення, голови територіального відділення та працівників апарату, то в Положенні узагальнені та систематизовані повноваження саме територіального відділення як територіального підрозділу Антимонопольного комітету України.

У сфері здійснення контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції територіальне відділення має такі повноваження:

1) розглядати заяви і справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та проводити розслідування за цими заявами і справами;

2) приймати передбачені законодавством про захист економічної конкуренції розпорядження та рішення за заявами і справами, переглядати рішення у справах, надавати висновки щодо кваліфікації дій відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції;

3) перевіряти суб'єкти господарювання, об'єднання, органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю щодо дотримання ними вимог законодавства про захист економічної конкуренції та під час проведення розслідувань за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

4) при розгляді заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проведенні перевірки та в інших передбачених законом випадках вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб інформацію, у тому числі з обмеженим доступом;

5) призначати експертизу та експерта із числа осіб, які володіють необхідними знаннями для надання експертного висновку;

6) у випадках та порядку, передбачених законом, проводити огляд службових приміщень та транспортних засобів суб'єктів господарювання - юридичних осіб, вилучати або накладати арешт на предмети, документи чи інші носії інформації, які можуть бути доказами або джерелом доказів у справі незалежно від їх місцезнаходження;

7) у разі перешкоджання працівникам відділення у виконанні ними повноважень залучати поліцейських для застосування заходів, передбачених законом, для подолання перешкод;

8) залучати поліцейських, працівників митних та інших правоохоронних органів для забезпечення проведення розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема в разі проведення розслідування;

9) залучати до проведення перевірок спеціалістів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій за погодженням з їх керівниками, депутатів місцевих рад за їх згодою;

10) проводити дослідження ринку, визначати межі товарного ринку, а також становище, у тому числі монопольне (домінуюче), суб'єктів господарювання на цьому ринку та приймати відповідні рішення (розпорядження);

11) визначати наявність або відсутність контролю між суб'єктами господарювання або їх частинами та склад групи суб'єктів господарювання, що є єдиним суб'єктом господарювання;

12) вносити до органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування обов'язкові для розгляду подання щодо анулювання ліцензій, припинення операцій, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання, у разі порушення ними законодавства про захист економічної конкуренції;

13) надавати обов'язкові для розгляду рекомендації органам влади, органам місцевого самоврядування, органам адміністративно-господарського управління

та контролю, суб'єктам господарювання, об'єднанням щодо припинення дій або бездіяльності, які містять ознаки порушень законодавства про захист економічної конкуренції, та усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють;

14) звертатися до суду із позовами, заявами і скаргами у зв'язку із застосуванням законодавства про захист економічної конкуренції, а також із запитамми щодо надання інформації про судові справи, що розглядаються цими судами відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції;

15) вживати заходів, спрямованих на запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції;

16) здійснювати інші повноваження, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції.

У сфері здійснення контролю за узгодженими діями відділення має такі повноваження:

1) розглядати заяви і справи про надання дозволу, надання висновків, попередніх висновків стосовно узгоджених дій, проводити дослідження за цими заявами і справами;

2) приймати передбачені законодавством про захист економічної конкуренції розпорядження та рішення за заявами і справами про надання дозволу на узгоджені дії, надавати висновки, попередні висновки стосовно узгоджених дій, висновки щодо кваліфікації дій відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції;

3) переглядати рішення, прийняті ними в межах компетенції;

4) дозволяти або забороняти узгоджені дії;

5) при розгляді заяв і справ про узгоджені дії, проведенні перевірки та в інших передбачених законом випадках вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб інформацію, у тому числі з обмеженим доступом;

б) здійснювати повноваження щодо призначення експертизи, проведення дослідження ринку та приймання відповідних рішень (розпоряджень), визначення контролю між суб'єктами господарювання, звертатися до суду із позовами, заявами і скаргами у зв'язку із застосуванням законодавства про захист економічної конкуренції тощо;

7) здійснювати інші повноваження, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції [95].

У сфері формування та реалізації конкурентної політики, сприяння розвитку добросовісної конкуренції відділення має такі повноваження:

1) вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, необхідну для дослідження ринків, а також інформацію про реалізацію конкурентної політики;

2) узагальнювати та аналізувати інформацію про реалізацію актів законодавства про захист економічної конкуренції щодо пріоритетів і напрямів конкурентної політики;

3) погоджувати проекти нормативно-правових актів та інших рішень місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, що можуть вплинути на конкуренцію;

4) здійснювати повноваження щодо призначення експертизи, проведення дослідження ринку та приймання відповідних рішень (розпоряджень), визначення контролю між суб'єктами господарювання, звертатися до суду із позовами, заявами і скаргами у зв'язку із застосуванням законодавства про захист економічної конкуренції тощо;

5) надавати обов'язкові для розгляду рекомендації та вносити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, організацій, суб'єктів господарювання, об'єднань пропозиції щодо здійснення заходів, спрямованих на обмеження монополізму, розвиток підприємництва і конкуренції, запобігання порушенням законодавства про захист економічної

конкуренції, а також щодо припинення дій або бездіяльності, які можуть мати негативний вплив на конкуренцію;

6) взаємодіяти з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю, підприємствами, установами та організаціями з питань розвитку, підтримки, захисту економічної конкуренції та демонополізації економіки;

7) розробляти та організовувати здійснення заходів, спрямованих на запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції;

8) вносити пропозиції, приписи органам влади, органам місцевого самоврядування щодо зміни прийнятих ними нормативно-правових актів, які не відповідають законодавству про захист економічної конкуренції або внаслідок неоднозначного розуміння яких створюються перешкоди для розвитку конкуренції;

9) взаємодіяти із засобами масової інформації та громадськими організаціями у роботі із запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, систематично інформувати населення про свою діяльність;

10) сприяти іншим відділенням у реалізації їхніх повноважень;

11) здійснювати інші повноваження, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції [95].

Положенням регламентується, що відділення можуть проводити розслідування за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції у випадку, коли їм це доручено Головою Комітету чи органами Комітету, а також провадити дослідження за заявами і справами про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію, що підвідомчі цим органам.

Положення містить важливу норму про те, що територіальне відділення не має права втручатися в господарську діяльність суб'єктів господарювання за винятком випадків, передбачених цим Положенням та іншими актами законодавства про захист економічної конкуренції [95].

Як і в Законі, так і в Положенні (пункт 6) міститься спірна, з точки зору узгодженості норм чинного законодавства, теза про призначення голів та заступників голів територіального відділення Головою Комітету.

В той же час, Положенням конкретизуються вимоги щодо кандидатів на посаду голови та заступників голови територіальних відділень: головою відділення призначається особа, яка має вищу освіту, як правило економічну чи юридичну, і стаж роботи на керівних посадах не менше трьох років; заступником голови відділення призначається особа, яка має вищу освіту.

Голова відділення відповідно до Положення несе персональну відповідальність за виконання покладених на відділення завдань і функцій, визначає ступінь відповідальності заступників голови, керівників структурних підрозділів та працівників відділення.

Заступники голови відділення виконують за дорученням голови відділення окремі його повноваження і заміщають голову відділення у разі його відсутності або неможливості здійснення ним своїх повноважень[95].

Пункт 7 Положення окреслює коло прав та обов'язків голови відділення (осіб, які виконують його обов'язки), що не визначені в Законі:

- спрямовує діяльність відділення;
- розподіляє обов'язки між заступниками;
- розробляє штатний розпис відділення в межах установленої структури, чисельності та фонду оплати праці працівників, кошторис витрат, затверджує положення про структурні підрозділи, визначає їхні функції і компетенцію та затверджує посадові інструкції працівників відділення;
- є розпорядником асигнувань на утримання і забезпечення діяльності відділення;
- здійснює прийняття, переведення, переміщення та звільнення працівників відділення (крім заступників);
- застосовує заходи заохочення та накладає дисциплінарні стягнення на працівників відділення (крім заступників);
- видає накази, розпорядження, затверджує положення, інструкції та інші акти, обов'язкові для працівників відділення;

- представляє відділення у відносинах з органами державної влади, у тому числі судом, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю, суб'єктами господарювання, громадянами та об'єднаннями суб'єктів господарювання чи громадян;

- приймає розпорядження про визначення меж товарних ринків та становища, у тому числі монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ньому;

- звертається до Голови Комітету за згодою (дорученням) вимагати територіальним відділенням від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб періодичне надання інформації, у тому числі з обмеженим доступом;

- звертається до Голови Комітету з поданням про створення в разі потреби тимчасових адміністративних колегій Комітету для розгляду окремих справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та інших питань, віднесених до повноважень Комітету;

- створює та очолює адміністративні колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України, забезпечує їх діяльність;

- приймає обов'язкові для виконання рішення та здійснює інші дії в межах компетенції і повноважень відділення;

- здійснює інші дії за дорученням Комітету.

Голова відділення має права і виконує обов'язки в межах компетенції, визначеної Законом України «Про Антимонопольний комітет України», цим Положенням, іншими нормативно-правовими актами, здійснює керівництво діяльністю відділення, забезпечує виконання завдань і функцій, покладених на відділення та його адміністративні колегії [95].

Вимоги голови відділення є обов'язковими для виконання у визначені ним строки, якщо інше не передбачено законодавством. Невиконання законних вимог голови відділення тягне за собою передбачену законом відповідальність.

Інформація, доступ до якої обмежено законодавством, одержана головою відділення, використовується ним відповідно до чинного законодавства.

Відповідно до Положення, Голова відділення Комітету зобов'язаний:

- виконувати вимоги законодавства України, бути об'єктивним та неупередженим під час реалізації своїх повноважень;

- направляти органам влади, органам місцевого самоврядування, органам адміністративно-господарського управління та контролю і суб'єктам господарювання подання щодо порушень посадовими особами законодавства про захист економічної конкуренції України;

- на вимогу Голови Комітету, але не рідше одного разу на рік, звітувати про діяльність відділення.

Фінансування відділень здійснюється за рахунок коштів загального та спеціального фондів державного бюджету.

Отже, сфера повноважень територіальних відділень достатньо чітко окреслена в чинному законодавстві та разом із визначеним колом їх обов'язків дає змогу констатувати наступні характерні особливості адміністративно-правовий статусу цих підрозділів:

- 1) Повна підзвітність та підконтрольність територіальних відділень тільки центральному апарату Антимонопольного комітету України;

- 2) Заборона втручання інших державних органів в діяльність територіальних відділень з питань захисту економічної конкуренції.

- 3) Обмеження впливу політичних партій, місцевих органів влади на прийняття територіальними відділеннями рішень з питань застосування законодавства про захист економічної конкуренції.

- 4) Обмеження сфери діяльності територіальних відділень виключно сферою дотримання вимог законодавства про захист економічної конкуренції, що унеможливорює спрямування на місцях роботи територіальних відділень в напрямку контролю за дотриманням інших галузей законодавства (податкового, митного, законодавства у сфері захисту прав споживачів, законодавства у газовій сфері, сфері електроенергетики і т.д.).

5) Обов'язковість розгляду з боку місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління й контролю порушених територіальними відділеннями Антимонопольного комітету питань у сфері захисту економічної конкуренції та здійснення останніми наглядової функції над усіма державними органами на місцях в частині дотримання ними вимог конкурентного законодавства.

6) Розмежування повноважень між центральним апаратом Антимонопольного комітету України та територіальними відділеннями, при якому весь спектр визначених законодавством повноважень належить центральному апарату, а територіальні відділення виконують функцію обмеженого представництва центрального органу державної влади зі спеціальним статусом на місцях.

7) Прирівняння статусу працівників територіальних відділень Антимонопольного комітету України до статусу працівників правоохоронних органів, яка обумовлена зокрема наявністю елементів слідчих функцій під час розслідування справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

8) Широкий спектр повноважень зі здійснення контролю за дотриманням конкурентного законодавства суб'єктами господарювання, при одночасній забороні втручатися в господарську діяльність останніх.

Таким чином, системний аналіз нормативно-правових документів, які визначають адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України дає змогу зробити висновки, що територіальні відділення створені передусім як регіональні підрозділи державного органу із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель. Особливості процесуальних засад діяльності органів Антимонопольного комітету України, особливий порядок призначення та звільнення керівників цих органів, законодавчо закріплені гарантії невтручання інших органів влади в їх діяльність, та обмеження їх впливу на прийняття ними рішень з питань захисту економічної конкуренції поширюються

не тільки на Комітет як центральний орган державної влади, так і на територіальні відділення [95].

Висновки до підрозділу 2.1

Адміністративно-правовий статус та структура органів Антимонопольного-комітету України у цілому відповідає сучасним викликам, але в той же час потребує певних змін, зокрема в частині посилення взаємодії з іншими державними органами, насамперед Службою безпеки України, Міністерством внутрішніх справ, Державним бюро розслідувань, Фіскальними та Митними службами, тощо.

Альтернативою подібного симбіозу правоохоронних та конкурентних відомств може стати створення на базі Антимонопольного комітету України та його регіональних підрозділів окремого відділу, який буде наділено повноваженнями проводити оперативно-розшукову діяльність та негласні слідчі-оперативні дії, у межах необхідних для здійснення конкурентними органами своїх функцій під час проведення розслідування конкурентних порушень (наприклад, як податкова міліція у фіскальній службі).

2.2. Мета, завдання та функції територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.

Антимонопольний комітет України та його територіальні відділення являються державними органами, що наділені спеціальним статусом, мають за мету своєї діяльності забезпечити державний захист конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель.

Особливості спеціального статусу Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень обумовлюються завданнями та повноваженнями, в тому числі роллю у формуванні конкурентної політики, та визначаються Законом України «Про Антимонопольний комітет України», іншими актами законодавства. Ці особливості полягають, зокрема, в особливому порядку призначення та звільнення голів територіальних відділень, у спеціальних процесуальних засадах діяльності Антимонопольного комітету України, наданні соціальних гарантій, охороні особистих і майнових прав працівників Антимонопольного комітету України на рівні з працівниками правоохоронних органів (стаття 1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України»).

Територіальні підрозділи Антимонопольного комітету України здійснюють свою діяльність на підставі законодавства про захист економічної конкуренції, що ґрунтується на нормах, установлених Конституцією України і складається із Закону України «Про захист економічної конкуренції», Закону України «Про Антимонопольний комітет України», Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до цих законів [114].

Основні принципи діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України будуються на принципах діяльності Антимонопольного комітету України:

- законності;
- гласності;
- захисту конкуренції на засадах рівності фізичних та юридичних осіб перед законом та пріоритету прав споживачів [114].

Свої завдання територіальні підрозділи Антимонопольного комітету України здійснюють у відповідному регіоні (регіонах), а у випадках, передбачених законодавством, та за дорученням Голови Комітету - за межами регіону (регіонів).

Основним завданням територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики. Положенням про територіальне відділення Антимонопольного комітету України передбачено три основні завдання в частині:

1. Здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції.

Найкраще та найповніше розкриття дефініції економічної конкуренції наведено у Законі України «Про захист економічної конкуренції», де конкуренція визначається як змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначити умови обороту товарів на ринку [120].

Ю.О. Громенко висловив думку про те, що під захистом прав суб'єктів господарювання слід розуміти систему правових норм і організаційно-технічних заходів, які покликані забезпечувати реалізацію прав таких суб'єктів та недопущення їх порушення [23, с.19].

Правова основа для виконання територіальними відділеннями поставленої задачі закріплена в Законі України «Про захист економічної конкуренції», в якому було взято за основу зокрема законодавство Німеччини та за змістом норм він має схожість із конкурентним законодавством країн Європейського Союзу.

Якщо розглядати захист економічної конкуренції як діяльність, то це сукупність заходів, спрямованих попереджати та протидіяти усім проявам порушень конкурентного законодавства зі сторони суб'єктів господарювання та

органів державної влади, відновлювати порушені права суб'єктів на ринку. Головною метою є припинення та попередження порушень, відновлення втрачених або порушених прав та інтересів суб'єктів господарювання та забезпечення нормального рівня конкуренції на ринку.

Завдання із здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції територіальні підрозділи Антимонопольного комітету України реалізують через контроль за дотриманням норм Закону України «Про захист економічної конкуренції» органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю із суб'єктами господарювання; суб'єктами господарювання з іншими суб'єктами господарювання, із споживачами, іншими юридичними та фізичними особами у зв'язку з економічною конкуренцією.

Територіальні відділення Антимонопольного комітету України в рамках даного завдання проводять моніторинг ринків галузей економіки, дослідження ринків з метою аналізу та прогнозування їх розвитку. Органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю, зобов'язані сприяти територіальним підрозділам Антимонопольному комітету України у здійсненні його повноважень у сфері підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму й контролю за додержанням законодавства про захист економічної конкуренції.

Законодавству про захист економічної конкуренції властивий великий перелік заходів. По-перше, це заходи із захисту економічної конкуренції, які знайшли своє місце в нормах права, але із-за того, що такі норми законодавчо не закріплені, це ускладнює реалізацію цих заходів.

Основним завдання таких норм є підтримання стабільного розвитку конкуренції на ринку торгівлі. Такими нормами виступають загальні і приватні заборони, які не дозволяють вчиняти учасникам ринку певні дії, які можуть призвести до недопущення чи обмеження конкуренції. Норми, які проголошують правила ведення добросовісної конкуренції мають імперативний характер і не дозволяють відхилитися від них.

За умови, що суб'єкти дотримуються усіх вимог, що висуваються до них у зв'язку з проведення ними конкурентних дій, заходи захисту від проявів недобросовісної конкуренції відпадають.

Отже, захист економічних прав суб'єктів господарювання – це діяльність, яка здійснюється уповноваженими особами або суб'єктами господарювання з метою відновлення порушених прав, протидії перешкодам, що порушують такі права, запобігання вчиненню таких дій у майбутньому та притягнення до відповідальності.

Щоб більше зрозуміти призначення здійснення діяльності щодо захисту економічної конкуренції, слід звернутися до Міжнародних договорів, які уклала Україна з іншими державами. Це Договір Про проведення узгодженої антимонопольної політики, основними завданнями якого є:

- координація спільних дій щодо попередження, обмеження та припинення монополістичної діяльності та/чи недобросовісної конкуренції;
- зближення антимонопольних законодавств у тій мірі, у якій це необхідно для реалізації цього Договору;
- створення умов для розвитку конкуренції, ефективного функціонування товарних ринків і захист прав споживачів;
- узгодження порядку розгляду та оцінки монополістичної діяльності суб'єктів господарювання, органів влади та управління і створення на цій основі механізму співробітництва [123].

Якщо ж вести мову про суб'єктів, на яких поширюється дія законодавства щодо захисту економічної конкуренції та які мають відношення до цієї діяльності, то слід звернутися до Господарського кодексу України, де до учасників відносин у сфері господарювання відносять суб'єктів господарювання, споживачів, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які наділені господарською компетенцією, мають відокремлене майно і несуть відповідальність в межах цього майна

Учасниками може виступати тільки та особа, яка має особливий правовий статус, який дає їй можливість здійснювати певну діяльність у сфері економічної

конкуренції, впливати на господарську систему, економічний стан в країні, суспільстві тощо.

Правовий статус суб'єкта господарювання закріплений у розділі 2 «Суб'єкти господарювання» Господарського Кодексу. До таких суб'єктів відносять:

1) господарські організації - юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці [17].

Слід зазначити, що інші суб'єкти господарювання також мають тісний зв'язок з господарською діяльністю, тому виникла необхідність закріпити це положення у ст. 13 Конституції, де зазначається, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки, усі суб'єкти права власності рівні перед законом [71].

Цікавим є той факт, що особу споживача не виокремили в законі як учасника відносин у сфері господарювання, проте він є чи не найголовнішим учасником у цих відносинах, так як завданням щодо захисту економічної конкуренції є відновлення порушених прав та запобігання порушенню їх прав та законних інтересів.

В правовій доктрині особу споживача визнають як юридична чи фізична особа, яка придбає та використовує товари, послуги на відповідному товарному ринку для власних потреб. Можна виокремити головну ознаку діяльності споживачів – придбання та використання товарів.

Проаналізувавши нормативну базу, можна сміливо стверджувати, що держава робить усе, щоб захистити права споживачів і що споживача слід відокремити від інших суб'єктів як окремого учасника господарських відносин із міркувань публічних інтересів, бо саме вони роблять своєрідний поштовх для

того, щоб перевіряти суб'єктів господарювання на можливе проведення ними недобросовісної конкуренції на ринку.

Постає питання, яке ж головне завдання щодо захисту економічної конкуренції, чи це буде «конкуренція та підвищення рівня економіки» чи «конкуренція та підвищення добробуту споживачів» [72].

Законодавець визначив, що Законом України «Про захист економічної конкуренції» регулюється питання взаємовідносин суб'єктів господарювання із споживачами у зв'язку з економічною конкуренцією. Також у статті 4 цього ж закону зазначено, що захист інтересів суб'єктів господарювання та споживачів здійснюється органами Антимонопольного Комітету України. Також, досить вагомою вимогою є те, що споживачів виокремлюють як суб'єктів господарської діяльності в якості кваліфікуючої ознаки елементу об'єктивної сторони правопорушень, які мають свій прояв у формі антиконкурентних узгоджених дій, зловживання монопольним становищем, антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, адміністративно-господарських управлінь та контролю [120].

2. Контроль за узгодженими діями суб'єктів господарювання та регулюванням цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій.

Узгодженими діями є укладення суб'єктами господарювання угод у будь-якій формі, прийняття об'єднаннями рішень у будь-якій формі, а також будь-яка інша погоджена конкурентна поведінка(діяльність, бездіяльність) суб'єктів господарювання. Узгодженими діями є також створення суб'єкта господарювання, об'єднання, метою чи наслідком створення якого є координація конкурентної поведінки між суб'єктами господарювання, що створили зазначений суб'єкт господарювання, об'єднання, або між ними та новоствореним суб'єктом господарювання, або вступ до такого об'єднання. Особи, які чинять або мають намір чинити узгоджені дії, є учасниками узгоджених дій [120].

Антиконкурентними узгодженими діями вважаються такі дії, що дають змогу не допустити, усунути чи обмежити конкуренцію.

Антиконкурентними узгодженими діями, зокрема, визнаються узгоджені дії, які стосуються:

- 1) встановлення цін чи інших умов придбання або реалізації товарів;
- 2) обмеження виробництва, ринків товарів, техніко-технологічного розвитку, інвестицій або встановлення контролю над ними;
- 3) розподілу ринків чи джерел постачання за територіальним принципом, асортиментом товарів, обсягом їх реалізації чи придбання, за колом продавців, покупців або споживачів чи за іншими ознаками;
- 4) спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів;
- 5) усунення з ринку або обмеження доступу на ринок (вихід з ринку) інших суб'єктів господарювання, покупців, продавців;
- 6) застосування різних умов до рівнозначних угод з іншими суб'єктами господарювання, що ставить останніх у не вигідне становище в конкуренції;
- 7) укладення угод за умови прийняття іншими суб'єктами господарювання додаткових зобов'язань, які за своїм змістом або згідно з торговими та іншими чесними звичаями в підприємницькій діяльності не стосуються предмета цих угод;
- 8) суттєвого обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання на ринку без об'єктивно виправданих на те причин [120].

Антиконкурентними узгодженими діями вважають такі вчинки суб'єктів господарювання, які нагадують дії (бездіяльність) на ринку товару, що спрямовані недопустити, усунути чи обмежити конкуренцію у випадках, коли аналіз ситуації на ринку товару спростовує наявність об'єктивних причин для вчинення таких дій (бездіяльності).

Вчинення антиконкурентних узгоджених дій забороняється і тягне за собою відповідальність згідно з законом. Особа, що вчинила антиконкурентні узгоджені дії, але раніше за інших учасників цих дій добровільно повідомила про це Антимонопольний комітет України чи його територіальне відділення та надала інформацію, яка має суттєве значення для прийняття рішення у справі, вільняється від відповідальності за вчинення антиконкурентних узгоджених дій. [120].

Територіальні підрозділи Антимонопольного комітету України для здійснення контролю за узгодженими діями, концентрацією можуть:

- розглядати заяви і справи про надання дозволу тощо;
- приймати розпорядження та рішення за заявами і справами, надавати висновки, попередні висновки стосовно узгоджених дій, концентрації тощо;
- дозволяти або забороняти узгоджені дії, концентрацію;
- визначати наявність або відсутність контролю між суб'єктами господарювання або їх частинами та склад групи суб'єктів господарювання, що є єдиним суб'єктом господарювання;
- здійснювати інші повноваження.

Не може бути звільнена від відповідальності особа, якщо вона:

- не вжила ефективних заходів стосовно припинення нею антиконкурентних узгоджених дій після повідомлення про них Антимонопольному комітету України;

- була ініціатором чи забезпечувала керівництво антиконкурентними узгодженими діями;

- не надала всіх доказів або інформації стосовно вчинення нею порушення, про які їй було відомо та які вона могла безперешкодно отримати [120].

Узгоджені дії, можуть бути дозволені відповідними органами Антимонопольного комітету України, якщо їх учасники доведуть, що ці дії сприяють:

- вдосконаленню виробництва, придбанню або реалізації товару;
- техніко-технологічному, економічному розвитку;
- розвитку малих або середніх підприємств;
- оптимізації експорту чи імпорту товарів;
- розробленню та застосуванню уніфікованих технічних умов або стандартів на товари;
- раціоналізації виробництва [120].

Законом України «Про природну монополію» визначено поняття природна монополія - як стан товарного ринку, при якому задоволення попиту на цьому ринку є більш ефективним за умови відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва (у зв'язку з істотним зменшенням витрат виробництва на одиницю товару в міру збільшення обсягів виробництва), а товари (послуги), що виробляються суб'єктами природних монополій, не можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим попит на цьому товарному ринку менше залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші товари (послуги) (далі - товари) [122].

Зловживанням монополюючим (домінуючим) становищем на ринку є дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монополююче (домінуюче) становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку [120].

Зловживанням монополюючим (домінуючим) становищем на ринку, зокрема, визнається:

1) встановлення таких цін чи інших умов придбання або реалізації товару, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку;

2) застосування різних цін чи різних інших умов до рівнозначних угод з суб'єктами господарювання, продавцями чи покупцями без об'єктивно виправданих на те причин;

3) обумовлення укладання угод прийняттям суб'єктом господарювання додаткових зобов'язань, які за своєю природою або згідно з торговими та іншими чесними звичаями у підприємницькій діяльності не стосуються предмета договору;

4) обмеження виробництва, ринків або технічного розвитку, що завдало чи може завдати шкоди іншим суб'єктам господарювання, покупцям, продавцям;

5) часткова або повна відмова від придбання або реалізації товару за відсутності альтернативних джерел реалізації чи придбання;

б) суттєве обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання на ринку без об'єктивно виправданих на те причин;

7) створення перешкод доступу на ринок (виходу з ринку) чи усунення з ринку продавців, покупців, інших суб'єктів господарювання [120].

Статтею 40 Господарського кодексу України передбачено що з метою запобігання монопольному становищу окремих суб'єктів господарювання на ринку створення, реорганізація та ліквідація суб'єктів господарювання, придбання їх активів, часток (акцій, паїв) господарських товариств, а також утворення об'єднань підприємств або перетворення органів влади в зазначені об'єднання у випадках, передбачених законодавством, здійснюються за умови одержання згоди на це Антимонопольного комітету України. Підстави для надання згоди на концентрацію суб'єктів господарювання визначаються законом.

Контроль за регулюванням цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій територіальні підрозділи Антимонопольного комітету України здійснюють на підставі Розпорядження Антимонопольного комітету України від 1.04.94 № 4-р «Про затвердження Положення про порядок погодження з органами Антимонопольного комітету України рішень органів державної влади, органів адміністративно-господарського управління та контролю, органів місцевого самоврядування щодо демонополізації економіки, розвитку конкуренції та антимонопольного регулювання». На територіальному рівні погодження рішень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також рішення органів адміністративно-господарського управління та контролю, які приймаються в межах делегованих їм повноважень цими органами, здійснює голова територіального відділення Антимонопольного комітету України.

Внесене до Комітету (відділення) рішення розглядається протягом 10 днів, якщо законодавчим актом чи рішенням Уряду не встановлено інший термін для погодження окремих питань.

Погодженню підлягають рішення з питань:

- затвердження концепцій комплексних програм стосовно розвитку галузей, регіонів, окремих секторів економіки;

- затвердження галузевих та регіональних програм ринкових перетворень, демонополізації економіки, підтримки підприємництва, залучення іноземних інвестицій, республіканської (Автономної Республіки Крим), місцевих програм приватизації тощо;

- визначення або уточнення функцій і повноважень асоціацій, концернів, міжгалузевих, регіональних та інших об'єднань підприємств, місцевих органів виконавчої влади та їх структурних підрозділів щодо суб'єктів господарювання;

- реструктуризації управління у відповідних галузях народного господарства або економікою регіонів;

- регулювання підприємницької діяльності, зокрема, встановлення обмежень на провадження окремих її видів, в тому числі шляхом прийняття правил та умов ліцензування тощо;

- приватизації, корпоратизації, оренди, управління і розпорядження майном, створення холдингових компаній, фінансових посередників тощо, у випадках, передбачених законодавством;

- централізованого розподілу товарів, зобов'язування суб'єктів господарювання до пріоритетного укладання договорів, першочергового постачання товарів певному колу споживачів, встановлення заборон на міжрегіональну реалізацію товарів, інших обмежень прав суб'єктів господарювання щодо придбання та реалізації товарів;

- надання, обмеження або скасування податкових та інших пільг, дотацій і субсидій для суб'єктів господарювання, здійснення санацій;

- регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

- запровадження обмежень на інвестиції, в тому числі іноземні;

- установлення обсягів виробництва або ринку, розподілу ринків з визначенням споживачів та постачальників, застосування інших способів антимонопольного регулювання;

- установлення порядку визначення цін і тарифів, граничних нормативів рентабельності для об'єктів антимонопольного регулювання;

інші рішення, які можуть призвести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції на відповідних ринках [94].

Територіальні відділення за дорученням Голови Комітету чи органів Комітету проводить розслідування за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, дослідження за заявами і справами про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію, що підвідомчі цим органам. Територіальні відділення за результатами дослідження надають до комітету висновки щодо впливу на конкуренцію узгодженої дії чи можливої концентрації суб'єктів господарювання.

Слід також зазначити, що Антимонопольний комітет України має можливість дозволяти узгоджені дії або концентрацію суб'єктів господарювання, навіть у випадку якщо формально за переліченими ознаками вони є забороненими. Вище вказані дії будуть можливими тільки у тому випадку, коли вони чинять позитивний вплив на конкуренцію.

За умови, що позитивний ефект для суспільних інтересів перевищує негативні наслідки обмеження конкуренції, а також у випадку, якщо їх здійснення призведе до підвищення конкурентоспроможності товарів (робіт, послуг) і створить позитивні умови для ефективного розвитку ринкової економіки держави, Кабінет Міністрів України може дати дозвіл на здійснення узгоджених дій, концентрації, навіть якщо вони були заборонені Антимонопольним комітетом України [13, с. 25].

У випадках, коли суб'єкти господарювання зловживають монопольним становищем на ринку, Антимонопольний комітет України, його територіальні відділення мають право прийняти постанову про примусовий поділ монопольних утворень [20]. Зазначена санкція не застосовується у випадках неможливості організаційного або територіального відокремлення підприємств, структурних підрозділів та структурних одиниць, а також за наявності тісного технологічного зв'язку підприємств, структурних підрозділів та структурних одиниць (якщо обсяг продукції, яка споживається суб'єктом господарювання, перевищує тридцять відсотків валового обсягу продукції підприємства, структурного підрозділу чи структурної одиниці) [13, с. 27].

Рішення про примусовий поділ не може бути виконано у строк, менший ніж шість місяців. Найбільш поширеними формами реорганізації є розділення, виділення, приєднання, злиття і перетворення [13, с. 27].

Сприяння розвитку добросовісної конкуренції.

Відносини, які складаються у зв'язку з захистом від недобросовісної конкуренції, регулюються Законом України «Про захист економічної конкуренції», а також Законами України «Про Антимонопольний комітет України», «Про зовнішньоекономічну діяльність», та іншими міжнародними правовими актами і договорами, які ратифіковані Верховною Радою України.

Основоположні принципи, які містять в собі положення щодо захисту суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції містяться в Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції». У цьому законі дефініція недобросовісної конкуренції практично повторює дефініцію Паризької конвенції і визначає, що недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності [120].

Статті цього Закон містять список діянь, які мають відношення до недобросовісної конкуренції, а саме:

- 1) неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання:
 - неправомірне використання позначень;
 - неправомірне використання товару іншого виробника;
 - копіювання зовнішнього вигляду виробу;
 - порівняльна реклама;
- 2) створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції:
 - дискредитація суб'єкта господарювання;
 - схилення до бойкоту суб'єкта господарювання;
 - схилення постачальника до дискримінації покупця (замовника);
 - підкуп працівника, посадової особи постачальника
 - підкуп працівника, посадової особи покупця (замовника);
 - досягнення неправомірних переваг у конкуренції;
 - поширення інформації, що вводить в оману;

3) неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці:

- неправомірне збирання комерційної таємниці;
- розголошення комерційної таємниці;
- схилення до розголошення комерційної таємниці;
- неправомірне використання комерційної таємниці.

Тобто, націленість на перемогу в конкурентній боротьбі спонукає суб'єктів господарювання до використання таких методів, які є нечесними і недобросовісними засобами конкурентної боротьби або такими, що формально є правомірними, але використовуються для недобросовісних цілей і призводять до зловживання правом.

У коментарі до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» А. Дерінгер зазначав, що цей Закон має на меті врегулювання відносин у підприємницькій діяльності, тому він може застосовуватися за таких вимог:

- 1) вони повинні мати місце в підприємницькій діяльності, тобто за умов економічного обороту;
- 2) мають бути вчинені з конкурентним наміром, тобто з наміром покращити конкурентну ситуацію діючої особи або третьої особи щодо її конкурентів.

Проте, виходячи із цих положень виникає цікаве питання: чи може бути визнано акт недобросовісної конкуренції у діях суб'єктів господарювання основною метою діяльності яких не є отримання прибутку?

Порядок дій, які спрямовані на викоренення проявів недобросовісної конкуренції на сьогодні міститься в багатьох нормативно-правових актах – це конкурентне законодавство, контрольна діяльність у цій сфері державного органу із спеціальним статусом Антимонопольний комітет України, а також діяльність органів державної влади, суб'єктів господарювання, їх об'єднань, споживачів та громадськості, що регулюються законодавством. Юридичне гарантування захисту від недобросовісної конкуренції в Україні ґрунтується на таких нормах:

- Паризької конвенції про охорону промисловості (стаття 10 bis);
- Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»;
- Закону України «Про захист економічної конкуренції»;
- Закону України «Про Антимонопольний комітет України»;
- та інших нормативно-правових актів.

До діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України, що спрямована захищати ведення добросовісної конкуренції належать:

- розгляд заяв і справ про порушення законодавства щодо захисту економічної конкуренції;
- визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку;
- проведення перевірок додержання законодавства;
- погодження з органами Антимонопольного комітету України рішень органів влади, рекомендації антимонопольних органів щодо припинення дій, які містять ознаки порушення антимонопольно законодавства та інші [10, с. 160].

Антимонопольний комітет України та його територіальні відділення у встановленому законом порядку розглядають справи про недобросовісну конкуренцію та інші справи щодо порушення антимонопольно-конкурентного законодавства, передбачені законом «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Процвітання у сфері добросовісної конкуренції на території України та у світі загалом спирається не тільки на створення дієвих організаційно-правових та економічних потенціалів, направлених на розвиток невідкупної та добросовісної конкурентної боротьби, а й від ефективності та продуктивності ділових звичаїв у добросовісній конкуренції, що склалися у сучасному суспільстві, сформованих в конкурентному середовищі правил взаємовідносин суб'єктів господарювання та культури конкуренції. З огляду на це виникає питання про державні гарантії розвитку добросовісної конкуренції, необхідність та межі державного впливу на діяльність суб'єктів господарювання, підстави і межі допустимого державного втручання [5, с. 148-153].

Сучасні реалії вимагають дієвого забезпечення державних гарантій розвитку та захисту добросовісної конкуренції в Україні, проте зі своєї сторони держава має гарантувати захист економічних інтересів, а з іншого боку, бути основною силою у сфері розвитку конкурентної активності. Таким чином, в сфері забезпечення розвитку добросовісної конкуренції в Україні є створення надійного та ефективного захисту від недобросовісної конкуренції [5, с. 148-153].

Поняття добросовісності та витоки його проявів досліджувалось науковцями ще у давні часи. Римські юристи трактували поняття добросовісність набувача як провідний фактор набуття права власності, який створює для набувача своєрідний юридичний статус, захищаючи його інтереси на відміну від недобросовісного набувача. Таким чином, категорія добросовісність є визначальною у системі приватного права. Питання добросовісності було предметом дослідження не тільки тогочасних юристів, а й філософів. Зокрема, Г. Гроцій зазначав: «Добросовісність обов'язкова стосовно ворогів необхідно дотримуватись добросовісності відносно підступних. Добросовісності можна не дотримуватись у разі завдання шкоди» [4, с. 141].

І. А. Покровський, досліджуючи дефініцію добросовісності, висловив незгоду щодо того, що не слід значно розширювати це поняття, зокрема в судових рішеннях, роблячи акцент на тому, що використання широкого підходу до визначення дефініції «добросовісність» може привести до тотального контролю над цивільним обігом з боку судових органів [4, с. 142].

У Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) поняття «добросовісність» використовується у різних значеннях:

- 1) як один з принципів цивільного законодавства (ст. 3 ЦК України)
- 2) якщо законом встановлені правові наслідки недобросовісного або нерозумного здійснення особою свого права, вважається, що поведінка особи є добросовісною та розумною, якщо інше не встановлено судом (п.5 ст. 12 ЦК України);
- 3) підстава виникнення прав у учасників цивільних правовідносин (ст. ст. 330, 338, 341, 344 ЦК України).

В цих умовах однією з головних складових державної політики у сфері гарантування розвитку добросовісної конкуренції є складання та створення новітнього законодавства, яке захищало економіку від проявів недобросовісної конкуренції.

Законодавчо визначене поняття недобросовісної конкуренції міститься в нормах Паризької конвенції про охорону промислової власності. Згідно із пунктом 2 статті 10 bis Конвенції актом недобросовісної конкуренції вважається будь-який акт конкуренції, що суперечить чесним звичаям у промислових і торговельних справах. Також у цій статті зазначено, що країни Союзу зобов'язані забезпечити громадянам країн, що беруть участь у Союзі, дієвий захист від недобросовісної конкуренції [91].

Виходячи зі статті цієї Конвенції можна стверджувати, що будь-який підприємець, права якого були порушені, може звернутися до міжнародно-правових інституцій, щоб захистити свої порушені права внаслідок проявів недобросовісної конкуренції на ринку.

Багато науковців схильні до думки, що оскільки недобросовісна конкуренція є зловживанням правом, то слід визначати об'єктивний рівень, за яким можна кваліфікувати ці дії, беручи за зміст концепції зловживання цивільними правами. Наприклад, С.А. Паращук зазначає, що недобросовісна конкуренція має свій вияв у формі цивільного правопорушення, яке спрямоване на зловживання суб'єктом господарювання своїм становищем на ринку, в наслідок чого порушуються права інших осіб. Цей вид зловживання правом, на думку автора, може мати свій вияв у формі порушення норм законодавства про захист економічної конкуренції (як загальної норми, що містить у собі положення про відповідальність за вчинене діяння – генерального делікту, так і спеціальних норм, що містять у собі заборону вчиняти певні конкурентні прийоми сингулярних деліктів), і звичаї ділового обороту, які засновані на засадах чесності, добросовісності та розумності.

Відповідно до ст. 13 Конституції України держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

Відповідно до ст. 42 Конституції України держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом.

Як свідчить практика діяльності органів Антимонопольного Комітету України і інформація з річних звітів, то не завжди можна легко кваліфікувати дію, яка має ознаки недобросовісної конкуренції, бо дуже часто зустрічаються випадки, коли така дія має декілька проявів недобросовісної конкуренції і не можна визначити конкретний склад правопорушення.

Порівнявши конкурентне законодавство України з одними із кращих міжнародних практик, можна сміливо стверджувати про те, що законодавча база України не потребує значних змін. Проте, ще багато чого треба зробити, щоб збудувати конкурентоспроможну державу та модернізувати орган Антимонопольного комітету України, який буде не тільки накладати санкції та здійснювати контроль, а й зможе здійснити позитивні зрушення у внутрішній та зовнішній торгівлі на ринку, тим самим зміцнивши рівень міжнародної конкуренції.

Постає питання, як органи Антимонопольного комітету України та суди в кожному конкретному випадку можуть визначити, що відноситься до звичайів порядних підприємців. Так як на данному етапі розвитку законодавства неможливо скласти перелік конкретних дій, віднесених до чесних звичок суб'єктів господарювання, адже у зв'язку з швидким розвитком життя законодавець не встигає досягнути всі сфери, де відбуваються такі зміни [173, с.45-49].

Такий перелік був не тільки дуже об'ємним за розміром і змістом, але й потребував би постійного доповнення та доопрацювання. Але, завдяки Торгово-промисловій палаті України чи об'єднанням підприємців, які можуть надавати свою експертну оцінку по тій чи іншій справі, законодавство розвивається у трохи швидшому темпі, ніж це було раніше. Коли ні Торгово-промислова палата України, ні об'єднання не зможуть вирішити питання, то можна звернутися до

підприємств відповідної галузі, так як вони стикаються с багатьма питаннями на практиці кожного дня [173, с.45-49].

Опитування може бути проведене інститутами, які працюють в країнах Європейського союзу вже протягом багатьох років та мають значний досвід. Такі інститути доцільно було би розвивати і в Україні.

Узагальнюючи усе вищевикладене, можна зробити висновок, що неможливо визначити поняття і повний перелік видів об'єктів захисту економічної конкуренції, так як конкурентні відносини є мінливими, тому законодавець не встигає вводити в дію нові норми у силу виникнення нових відносин. Тому, головним завданням є систематизувати та уніфікувати конкурентне законодавство, щоб забезпечити повноцінний захист добросовісної конкуренції в Україні та підвищити рівень ефективності застосування норм конкурентного законодавства органами Антимонопольного комітету України.

Розглянувши мету та завдання територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України, можна виділити три основних функцій відділень, а саме:

1. Контроль за дотриманням антимонопольного законодавства при створенні, реорганізації, ліквідації господарюючих суб'єктів; при перетворенні органів управління в об'єднання підприємців, придбанні часток (акцій, паїв), активів господарських товариств та підприємств; при здійсненні господарської діяльності підприємцями та при реалізації повноважень центральних і місцевих органів державної виконавчої влади, місцевого та регіонального самоврядування щодо підприємців;

2. Розгляд справ про порушення антимонопольного законодавства та приймає рішення за результатами розгляду в межах своїх повноважень;

3. Звернення до суду чи господарського суду з позовами (заявами) у зв'язку з порушеннями антимонопольного законодавства, в тому числі:

- про визнання недійсними актів центральних та місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого й регіонального самоврядування та припинення ними дій, що обмежують конкуренцію, в разі невиконання ними у

встановлені строки розпорядження Антимонопольного комітету про скасування неправомірних актів, припинення правопорушень тощо;

- про відшкодування збитків, заподіяних порушенням антимонопольного законодавства;
- про вилучення прибутку, незаконно одержаного суб'єктами підприємницької діяльності в результаті порушення антимонопольного законодавства [114].

Основною функцією органів, що здійснюють державний контроль за дотриманням антимонопольного законодавства та економічної конкуренції, є розгляд справ про його порушення.

Висновки до підрозділу 2.2.

Враховуючи наведене, основною функцією органів, що здійснюють державний контроль за дотриманням антимонопольного законодавства та економічної конкуренції, є розгляд справ про його порушення.

Інші функції, такі як аналіз, стратегічне планування розвитку ринків, проведення заходів з адвокатування конкуренції відіграють важливі, але допоміжні ролі у захисті економічної конкуренції в цілому.

В свою чергу, саме прийняті рішення у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції є не лише засобом покарання порушників, а в більшості випадків є інструментом для вирішення наявних проблемних питань в конкурентному середовищі, спрямованим на розбудову чи відновлення чесної економічної конкуренції.

2.3. **Форми та методи діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.**

Формою діяльності органів публічної влади вважається зовнішня сторона їхнього функціонування, що проявляється у сукупності їхніх дій, які відбуваються в межах організаційних рамок, котрі визначені чинним законодавством. Виходячи з цього, форма діяльності – це однорідна діяльність органів публічної влади, за допомогою якої здійснюються їхні функції.

Природа суб'єкту державної влади та рамки його компетенцій у галузі здійснення державно-владних повноважень визначають характер форми діяльності конкретного органу .

Сучасна юридична література містить різноманітні класифікації видів юридичної (правової) та неправової форми діяльності органів державної влади.

Так, наприклад, форми діяльності центральних органів виконавчої влади поділяються на правові, організаційні та матеріально-технічні.

До правових форм відносять нормотворчу, правозастосовчу, установчу та контрольну форми діяльності [24].

Нормотворча форма діяльності реалізується шляхом ординарного, законопроектного та спеціального провадження. В межах ординарного провадження здійснюється видання керівником органу виконавчої влади наказів, затвердження положень, інструкцій, правил та інших документів нормативно-правового характеру. Законопроектне провадження передбачає діяльність щодо розробки проектів законів України. Розробка проектів актів Президента, Кабінету Міністрів та їх внесення на розгляд відповідного органу у встановленому законодавством порядку виокремлюється у спеціальне провадження.

Іншими словами правотворча діяльність – діяльність суб'єктів щодо створення правових норм, їх зміни і скасування.

В рамках територіальних підрозділів органів Антимонопольного комітету України нормотворча форма діяльності практично не реалізується через обмежену законодавством компетенцію та повноваження територіальних відділень в цій сфері.

Прийняття власних документів нормативно-правового характеру, а також їх офіційне тлумачення у сфері захисту економічної конкуренції є прерогативою саме Антимонопольного комітету України. В той же час, територіальні відділення за результатами виконання окремих доручень Комітету або за власною ініціативою можуть формувати пропозиції щодо необхідності внесення змін в діюче законодавство, скасування існуючих нормативно-правових актів, які обмежують розвиток економічної конкуренції, знімають бар'єри доступу на товарні ринки нових суб'єктів господарювання, або прийняття нових нормативно-правових актів, які сприятимуть чи безпосередньо посилюватимуть економічну конкуренцію до Антимонопольного комітету України.

В той же час територіальне відділення має право надавати обов'язкові для розгляду рекомендації та вносити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування пропозиції щодо проведення заходів, спрямованих на обмеження монополізму, розвиток підприємництва і конкуренції, запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, а також щодо припинення дій або бездіяльності, що можуть мати негативний вплив на конкуренцію в т.ч. щодо приведення власних нормативно-правових актів до вимог конкуренційного законодавства.

Правозастосовча форма являє собою діяльність з реалізації нормативних приписів шляхом видання наказів індивідуального правонаділяючого або правоохоронного характеру, доручень організаційно-розпорядчого характеру, надання спеціальних дозволів на здійснення певного виду діяльності фізичним і юридичним особам, реєстрації актів, документів, прав, об'єктів тощо.

Іншими словами правозастосовча діяльність – це діяльність, за допомогою якої «забезпечується безперервність процесу реалізації нормативно-правових приписів шляхом наділення одних учасників правовідносин суб'єктивними правами і покладення на інших відповідних юридичних обов'язків або шляхом розгляду (вирішення) питань про наслідки правових суперечок і правопорушень, а також і притягнення винних до юридичної відповідальності». (назва цитати)

В територіальних відділеннях правозастосовча форма діяльності реалізується шляхом прийняття, зокрема відповідно до статті 14 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», передбачених законодавством про захист економічної конкуренції розпоряджень та рішень, надання попередніх висновків у справах; надання рекомендацій стосовно припинення дій, які містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють, щодо вжиття заходів для усунення наслідків цих порушень; видання наказів щодо проведення перевірок додержання вимог конкурентного законодавства, звернень до суду тощо.

До основних видів розпоряджень в територіальних відділеннях можна віднести:

- розпорядження що стосуються розгляду заяв про порушення законодавства про захист економічної конкуренції (про зупинення та поновлення розгляду заяви);

- розпорядження що стосуються розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції (про початок розгляду справи про порушення конкурентного законодавства; вилучення доказів, накладення арешту; призначення експертизи у справі; залучення або заміну відповідача у справі; про об'єднання або виділення окремих проваджень; про зупинення та поновлення розгляду справи).

За результатами аналізу зібраних доказів у справі складається подання з попередніми висновками, яке виноситься на розгляд адміністративною колегією органів Комітету, яким підвідомча справа. Копії подання з попередніми висновками (або витяги з нього, що не містять інформації з обмеженим доступом, а також визначеної відповідним державним уповноваженим, головою відділення інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам інших осіб, які беруть участь у справі, або перешкодити подальшому розгляду справи) не пізніше ніж за десять днів до прийняття рішення у справі надсилаються сторонам та третім особам (за їх наявності) [30, с.35].

У випадках, коли рішення Комітету стосується інтересів широкого кола суб'єктів господарювання чи споживачів, з метою швидшого припинення порушення і усунення його наслідків, строк може бути скорочений до семи днів. [30, с.35].

У разі, якщо немає можливості вручити копію подання з попередніми висновками особам, які беруть участь у справі, державний уповноважений, голова територіального відділення Комітету не пізніше ніж за п'ять днів до дня розгляду справи забезпечують розміщення на офіційному веб-сайті Комітету (старий сайт <http://www.amc.gov.ua>, новий сайт [http://www. https://amcu.gov.ua](http://www.https://amcu.gov.ua)) інформацію щодо попередніх висновків у справі, із зазначенням дати, часу і місця розгляду справи [30, с.35].

Органам Антимонопольного комітету України регламентовано Законом «Про захист економічної конкуренції» право надавати рекомендації органам влади, органам місцевого самоврядування, органам адміністративно-господарського управління та контролю, суб'єктам господарювання, об'єднанням стосовно припинення дій, які містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють, а у разі, якщо порушення припинено, - щодо вжиття заходів для усунення наслідків цих порушень. Рекомендації надаються у формі листа.

Рекомендації органів Антимонопольного комітету України підлягають обов'язковому розгляду органами чи особами, яким вони надані. Про результати їх розгляду Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню повідомляється у десятиденний строк з дня отримання рекомендацій, якщо органами Антимонопольного комітету України не продовжено цей строк [120].

За умови виконання положень рекомендацій у разі, якщо порушення не призвело до суттєвого обмеження чи спотворення конкуренції, не завдало значних збитків окремим особам чи суспільству та вжито відповідних заходів для усунення наслідків порушення, провадження у справі про порушення

законодавства про захист економічної конкуренції не розпочинається, а розпочате провадження закривається [120].

У процесі розгляду справи органи Антимонопольного комітету України за поданою суб'єктом господарювання заявою про вжиття заходів для відвернення негативних та непоправних наслідків для суб'єктів господарювання внаслідок порушення законодавства про захист економічної конкуренції можуть прийняти попереднє рішення про:

заборону особі (відповідачу), в діях якої вбачаються ознаки порушення, вчиняти певні дії, в тому числі про блокування цінних паперів;

обов'язкове вчинення певних дій, якщо невідкладне вчинення цих дій є необхідним виходячи із законних прав та інтересів інших осіб. [13, с.115]

За результатами розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції органи Антимонопольного комітету України приймають рішення, в тому числі про:

- визнання вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції;
- припинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції;
- зобов'язання органу влади, органу місцевого самоврядування, органу адміністративно-господарського управління та контролю скасувати або змінити прийняте ним рішення чи розірвати угоди, визнані антиконкурентними діями органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю;
- визнання суб'єкта господарювання таким, що займає монопольне (домінуюче) становище на ринку;
- примусовий поділ суб'єкта господарювання, що займає монопольне (домінуюче) становище на ринку;
- накладення штрафу;
- блокування цінних паперів;

- усунення наслідків порушень законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема усунення чи пом'якшення негативного впливу узгоджених дій, концентрації суб'єктів господарювання на конкуренцію;
- скасування дозволу на узгоджені дії у разі вчинення дій, заборонених згідно із статтею 19 цього Закону;
- закриття провадження у справі [120].

Згідно статті 24 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» рішення та розпорядження, що приймаються органами Антимонопольного комітету України, головами його територіальних відділень відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції, надаються особам, які беруть участь у справі, у вигляді їх копій, посвідчених у порядку, встановленому законодавством.

Виїзні перевірки додержання законодавства про захист економічної конкуренції при здійсненні господарської діяльності суб'єктами господарювання та при реалізації повноважень органами влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю щодо суб'єктів господарювання проводиться відповідно до наказу Голови Комітету, голови відділення, за місцезнаходженням об'єкта перевірки або за місцезнаходженням його відокремленого структурного підрозділу уповноваженими працівниками відділення.

Основними завданнями перевірок є:

1. Здійснення державного контролю за додержанням законодавства про захист економічної конкуренції.
2. Своєчасне попередження, виявлення та припинення дій, які містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють, а у разі, якщо порушення припинено, - вжиття заходів для усунення наслідків цих порушень.
3. Збір доказів у заявах і справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

4. Оцінка діяльності об'єктів перевірки щодо додержання законодавства про захист економічної конкуренції та виконання рішень чи розпоряджень органів Комітету.

5. Аналіз рішень органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю на відповідність законодавству про захист економічної конкуренції.

Доручення Голови Комітету, державного уповноваженого Комітету, голови відділення має містити в собі вказівку про делегування голові та членам Комісії на час проведення перевірки конкретного об'єкта перевірки визначених актами законодавства повноважень, а саме:

- безперешкодно входити на підприємства, в установи, організації за службовим посвідченням і мати доступ до документів та інших матеріалів, потрібних для проведення перевірки (для перевірки підприємств, установ, організацій з особливим режимом роботи допускаються державні службовці органів Комітету, що мають відповідний допуск до державної таємниці, оформлений в установленому порядку);

- вимагати усних або письмових пояснень посадових осіб і громадян;

- вимагати необхідні документи та іншу інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, таку, що є комерційною таємницею, у зв'язку з реалізацією своїх повноважень;

- вилучати в установленому порядку письмові та речові докази, зокрема документи, предмети чи носії інформації, що можуть бути доказами чи джерелом доказів у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, а в разі, коли вилучити докази немає можливості, накладати арешт на предмети, документи, інші носії інформації, що можуть бути доказами чи джерелом доказів у справі, відповідно до статті 44 Закону України «Про захист економічної конкуренції»;

- залучати за погодженням з відповідними центральними та місцевими органами влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами й об'єднаннями їхніх спеціалістів, депутатів місцевих рад для проведення перевірки.

З метою захисту інтересів держави, споживачів та суб'єктів господарювання Антимонопольний комітет України, територіальні відділення Антимонопольного комітету України у зв'язку з порушенням законодавства про захист економічної конкуренції органами влади, юридичними чи фізичними особами подають заяви, позови, скарги до суду, в тому числі про:

- визнання недійсними нормативно-правових та інших актів, зокрема рішень, наказів, розпоряджень, постанов тощо, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю чи розірвання угоди в разі невиконання ними у встановлені строки рішень органів Антимонопольного комітету України про скасування або зміну актів, прийнятих органами влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю, або про розірвання угоди;

- стягнення не сплачених у добровільному порядку штрафів та пені;
- припинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

- зобов'язання виконати рішення органів Антимонопольного комітету України;

- безоплатне вилучення товарів з неправомірно використаним позначенням та (або) копій виробів іншого суб'єкта господарювання;

- вилучення, накладення арешту на майно, документи, предмети, інші носії інформації у місцях проживання та інших володіннях особи;

- з інших підстав, передбачених законом [114].

Установча форма діяльності в органах державної влади зазвичай пов'язана із провадженнями щодо формування структури цього органу, системи його територіальних органів, утворення, реорганізації, ліквідації підприємств, організацій та установ, що належать до сфери його управління, призначення їх керівників, погодження призначення на посади керівників структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій.

Територіальні відділення створюються Антимонопольним комітетом України для реалізації завдань покладених законодавством на органи Антимонопольного комітету України.

Територіальні відділення відповідно до Закону України «Про Антимонопольний комітет України» можуть створюватися в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі, а їх повноваження визначаються Комітетом у межах його компетенції. У разі необхідності можуть утворюватись міжобласні територіальні відділення. Територіальні відділення Антимонопольного комітету України підконтрольні та підзвітні Антимонопольному комітету України.

Утворення територіальних відділень в межах кошторису віднесено Законом України «Про Антимонопольний комітет України» до повноважень Голови Антимонопольного комітету України, який затверджує штатний розпис та структуру територіальних відділень Антимонопольного комітету України.

Територіальне відділення Антимонопольного комітету України очолює голова територіального відділення. Голова територіального відділення та його заступник призначаються та звільняються Головою Антимонопольного комітету України. Заступник голови територіального відділення в чинній редакції Закону України «Про Антимонопольний комітет України» призначається та звільняється Головою Комітету за поданням голови територіального відділення. Проте, на даний час порядок призначення державних службовців врегульований статтею 21 Закону України «Про державну службу», якою визначено що вступ на державну службу здійснюється шляхом призначення громадянина України на посаду державної служби за результатами конкурсу, а прийняття громадян України на посади державної служби без проведення конкурсу забороняється, крім випадків, передбачених цим законом (до яких не віднесено призначення заступників голів територіальних відділень Антимонопольного комітету України на підставі подання голови територіального відділення). Отже, норми Закону України «Про Антимонопольний комітет України» в цій частині суперечать нормам Закону України «Про державну службу».

Обмеження щодо порядку призначення голів територіальних відділень Антимонопольного комітету України та їх заступників, у тому числі шляхом встановлення обов'язку погодження з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування кандидатур на ці посади, відповідно до Закону України «Про Антимонопольний комітет України» не допускається.

В той же час, до установчої форми діяльності територіальних відділень слід віднести утворення їх адміністративних колегій.

Адміністративна колегія територіального відділення Антимонопольного комітету України утворюється головою територіального відділення Антимонопольного комітету України з числа керівних працівників територіального відділення у складі не менше ніж три особи цього територіального відділення. За згодою Голови Антимонопольного комітету України до складу адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України можуть входити посадові особи Антимонопольного комітету України. Адміністративну колегію територіального відділення Антимонопольного комітету України очолює голова територіального відділення або його заступник [114].

Діяльність адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України координує голова відповідного територіального відділення Антимонопольного комітету України. Рішення адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України приймається від імені територіального відділення Антимонопольного комітету України [114].

Контрольна форма діяльності конкретизується в нормотворчому та виконавчому провадженнях. Нормотворче провадження в перш за все передбачає контроль керівника цього органу за діяльністю з видання (створення) актів нормативного характеру його заступниками, керівниками структурних підрозділів з правом їх скасування в разі, якщо ці акти суперечать Конституції України, іншим чинним законодавчим та нормативно-правовим актам. Виконавче провадження являє собою поточний контроль за ефективністю діяльності територіальних органів та структурних підрозділів [25].

В територіальних відділеннях контрольна форма діяльності при нормотворчому провадженні через обмежену законодавством компетенцію та повноваження територіальних відділень у сфері нормотворення не є розвиненою. Оскільки в рамках територіальних підрозділів органів Антимонопольного комітету України нормотворча форма діяльності практично не реалізується, то контроль в нормотворчому провадженні фактично зводиться до додержання вимог наказів про розподіл функціональних обов'язків між головою територіального відділення та його заступниками (у разі наявності) та юридичного аналізу проектів документів на предмет додержання вимог чинного законодавства у сфері регуляторної діяльності. При цьому, контрольна форма в даному випадку полягає в тому щоб прийняті документи не набули ознак регуляторних актів, оскільки відповідно до законодавства територіальні відділення не наділені функціями регуляторів та ним не притаманне управління у будь-яких сферах економіки країни чи регіону.

В той же час, контрольна форма діяльності територіального відділення при виконавчому провадженні є досить розвинутою та складається передусім із систем контролю за виконанням документів (системи електронного документообігу АСКОД), щомісячної звітності структурних підрозділів територіального відділення за показниками основної діяльності, оперативної звітності, здійснення контролю за виконанням рішень територіального відділення тощо.

Усі наведені вище форми правової діяльності характеризуються низкою спільних ознак, а саме:

- 1) врегульовані матеріальними і процесуальними нормами права;
- 2) призводять до юридично значущих наслідків, тобто до виникнення, зміни або припинення правовідносин;
- 3) завжди пов'язані з розглядом юридичних справ, тобто таких життєвих обставин, які прямо передбачені законом (чи іншими нормативно-правовими актами) і потребують відповідного підтвердження та юридичного забезпечення;

4) здійснюються виключно уповноваженими на це органами держави та посадовими особами. Конкретний склад, обсяг повноважень учасників правової форми діяльності чітко фіксуються відповідним нормативним актом;

5) виражаються у здійсненні безпосередніх операцій з нормами матеріального і процесуального права;

6) їх результати завжди закріплюються у відповідних процесуальних документах, що мають офіційний характер і встановлену законом форму;

7) пов'язані з необхідністю використання різних методів і засобів юридичної техніки [25].

Щодо класифікації **неправових** форм діяльності органів державної влади, наприклад, М.І. Байтін запропонував виділяти три форми: організаційно-регламентуючу, організаційно-господарську й організаційно-ідеологічну, фахівці з адміністративного права А.А.Кармолицький, А.П.Альохін, Ю.М.Козлов, Д.Н.Бахрах запропонували виділяти - організаційну діяльність і здійснення матеріально-технічних операцій [25].

Однак, з огляду на таку багатоманітність у підходах щодо класифікації неправової форми діяльності існує єдина спільна особливість, що полягає в однорідній діяльності, яка не потребує юридичного оформлення та яка не пов'язується із вчиненням юридично значущих дій і прийняттям правових актів.

За часту, більшість науковців є прихильниками поділу неправових форм діяльності органів публічної влади на організаційні й матеріально-технічні.

Організаційна діяльність у цілому є підзаконною. Вона здійснюється в рамках чинного законодавства й у межах компетенції органу. Однак правом тут регламентується лише загальна процедура вчинення дій. Організаційні дії найчастіше проводяться в порядку поточної управлінської діяльності. Організаційні форми діяльності поділяють на основні та допоміжні [25].

До основних слід віднести персональну діяльність керівників територіальних органів, їх заступників, керівників структурних підрозділів, засідання колегії, науково-технічної ради, інших дорадчих, робочих та консультативних органів колегіального характеру.

В Законі України «Про Антимонопольний комітет України» регламентується, що основними організаційними формами діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України є засідання адміністративних колегій територіальних відділень, а також слухання у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Формою роботи адміністративних колегій територіальних відділень Антимонопольного комітету України є їх засідання. Засідання адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України є правоможним за умови присутності більшості від їх встановленого складу. Розпорядження та рішення адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України приймаються шляхом голосування більшістю голосів присутніх на їх засіданнях членів [114].

Закон також прописує, що органи Антимонопольного комітету України, які розглядають справу про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію, про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, в тому числі про недобросовісну конкуренцію, до прийняття рішення по суті можуть проводити слухання у справі.

Слухання проводиться органом Антимонопольного комітету України, який розглядає справу, чи за дорученням голови цього органу одним або декількома його членами. Орган Антимонопольного комітету України до слухання у справі залучає осіб, які беруть участь у розгляді справи, для надання ними пояснень, доводів та інших міркувань, необхідних для встановлення фактичних обставин справи. У слуханні у справі беруть участь працівники Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень, а в разі потреби залучаються експерти. До слухання у справі можуть бути залучені інші особи, якщо заявник, а у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції - заявник і відповідач не висловили проти цього обґрунтованих заперечень [114].

Орган Антимонопольного комітету України за власною ініціативою чи за заявою осіб, які беруть участь у розгляді справи, може провести повністю або частково закриті слухання у справі, якщо відкрите слухання може завдати

шкоди інтересам держави, осіб, які беруть участь у розгляді справи, та інших осіб або перешкодити подальшому розгляду справи [114].

Допоміжними організаційними формами роботи державного органу є участь його керівництва в засіданнях колегій інших органів виконавчої влади, звітування про свою діяльність, робочі поїздки по країні, прийом громадян, проведення прес-конференцій, участь у роботі семінарів, конференцій, симпозіумів тощо.

Допоміжні організаційні форми діяльності в територіальних підрозділах Антимонопольного комітету України – передусім проведення координаційних нарад, робочі поїздки, прес-конференції, інтерв'ю, індивідуальний прийом громадян і посадових осіб, телефонні переговори тощо.

Організаційні форми, за виразом Г. В. Атаманчука, можна охарактеризувати як «способи вільного колективного пошуку оптимального варіанта вирішення якоїсь управлінської проблеми». Такого роду дії або передують реалізації влади, або є наслідком, що випливає з процесу такої реалізації, а сама їх роль – винятково допоміжна. Кожна така дія не викликає безпосередніх юридичних наслідків, однак вносить свою певну частку в кінцевий правовий результат.

До матеріально-технічних форм роботи державного органу влади належать: робота з депутатськими запитами, зверненнями, різними інформаційними запитами, підготовка звітів, ведення бухгалтерського обліку, статистичної звітності, діловодство, господарська робота.

До видів матеріально-технічних операцій в територіальних відділеннях також належать робота з депутатськими запитами і зверненнями, різними інформаційними запитами, діловодство, збір і опрацювання інформації, проведення досліджень, розробка програм, планів та звітів, здійснення бухгалтерського і статистичного обліку і т.д. Вони здійснюються переважно управлінським апаратом.

В ході реалізації функцій і компетенції органи державної влади застосовують певні прийоми, способи досягнення поставлених цілей, за допомогою яких здійснюється впорядкування, забезпечення ефективності

владної діяльності, організація процесу управління, відбувається вплив на поведінку і суспільну діяльність суб'єктів.

Під методами діяльності владних органів в науковій літературі зазвичай розуміють конкретні прийоми і способи організації роботи та безпосереднього функціонування таких органів. У юридичній літературі існують декілька різних поглядів щодо видів і властивостей методів діяльності владних інституцій [25].

Зокрема, за функціональним змістом розрізняють адміністративні (розпорядчі, регламентаційні, нормативні), економічні (планування, державне регулювання, ціноутворення, економічне стимулювання та інші), правові (правове регулювання, переконання і примус, субординація і координація), соціально-психологічні (соціальні, морально-етичні, психологічні) методи. За характером управлінського впливу ці методи поділяють на методи правового регулювання й публічного адміністрування.

За формами діяльності одні вчені вирізняють методи правотворчої, оперативно-виконавчої, правоохоронної діяльності, методи роботи з інформацією, методи підготовки і проведення організаційних заходів, добору й розвитку управлінських кадрів, методи виконання.

Інші вчені вважають, що методи діяльності державних органів можна підрозділити на правові, організаційні та організаційно-правові.

Методи діяльності територіальних органів Антимонопольного комітету України можна також класифікувати на **правові, організаційні, соціально-психологічні**.

Процес реалізації функцій і повноважень територіального відділення як органу публічної влади має певні стадії. Він починається з планування, збору й обробки інформації, продовжується виробленням рішення, його виконанням і закінчується контролем за виконанням рішення. Для кожного з цих етапів характерні свої засоби досягнення поставлених цілей. В даному контексті слід виокремити **організаційні методи**, що мають універсальний характер, а саме: планування, інформаційне забезпечення, вироблення рішень, організації виконання рішень, контролю за виконанням рішень, координації діяльності, роботи з кадрами [25].

Значення організаційного методу полягає в тому, що відбувається впорядкування діяльності структурних підрозділів, а також посадових осіб та працівників органів влади за для оптимізації їхньої функціональної діяльності. Даний метод спрямовується в центр апарату та підвищує організованість органів публічної влади, оптимізує їхню владну діяльність. Їхньою метою є підвищити ефективність та практичну реалізацію ними завдань та функціональних обов'язків в рамках компетенції.

Метод планування полягає в сукупності способів і прийомів визначення основних завдань, напрямків діяльності в майбутньому, заходів досягнення запланованих показників. Планування є одним з основних способів організаційного забезпечення органами влади реалізації їх функцій. Відповідно до того, на який період розраховане планування, воно поділяється на оперативне (наприклад - місячне, тижневе), поточне (наприклад - квартальне) й перспективне (наприклад - річне) [25].

Планування роботи здійснюється на основі програм, нормативно-правових актів, пропозицій. Плани роботи, як правило, передбачають перелік актуальних питань, пов'язаних з реалізацією функцій і повноважень органів влади, перелік основних заходів, проведення яких здійснюється органом або за його участю, їх строки, відповідальних за їх підготовку і проведення осіб. На підставі загального плану роботи органу влади, здійснюється планування діяльності структурних підрозділів, апарату, складаються графіки роботи посадових осіб. Плани роботи органів публічної влади мають комплексний характер, вони передбачають комплекс заходів правового, організаційного, матеріально-технічного характеру щодо реалізації функцій і повноважень у межах компетенції [25].

В територіальних відділеннях Антимонопольного комітету планування роботи з основної діяльності передусім реалізується через формування центральним апаратом Антимонопольного комітету України річних планів робіт для територіальних відділень.

Річний план передбачає в першу чергу визначення пріоритетів діяльності АМКУ, до яких зазвичай відносять (на прикладі плану роботи Дніпропетровського обласного територіального відділення на 2019 рік):

1. Формування та реалізація конкурентної політики;
2. Адвокатування конкуренції: запобігання порушенням та методичне забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції, сприяння розвитку добросовісної конкуренції;
3. Правозастосування: виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, дотримання вимог законодавства про захист економічної конкуренції суб'єктами природних монополій, захист конкуренції в сфері публічних закупівель;
4. Контроль за концентрацією та узгодженими діями;
5. Моніторинг державної допомоги;
6. Зміцнення інституційної спроможності АМКУ

В рамках вищезазначених пріоритетів для територіальних відділень передбачаються певні заходи та дії в межах цих заходів.

Так, наприклад в рамках формування та реалізація конкурентної політики для територіальних відділень передбачаються заходи щодо досягнення економічного ефекту та дії в межах даного заходу у вигляді правозастосування, аналізу нормативних документів, надання рекомендацій для отримання економічного ефекту (додаток 1 «Перелік та дата створення територіальних відділень Антимонопольного комітету України»).

В рамках пріоритету «адвокатування конкуренції: запобігання порушенням та методичне забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції, сприяння розвитку добросовісної конкуренції» передбачаються заходи:

- «законопроектна та нормотворча робота: ініційована АМКУ» та дії в межах цього заходу у вигляді внесення суб'єктам господарювання, органам влади, органам місцевого самоврядування, суб'єктам господарювання рекомендацій щодо обмеження монополізму, розвитку конкуренції та запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції;

- «законопроектна та нормотворча робота: погодження вхідних НПА» та дії в межах цього заходу у вигляді здійснення аналізу рішень органів влади, органів адміністрування і контролю, органів місцевого самоврядування, що

стосуються функціонування соціально-важливих ринків; а також погодження проектів нормативно-правових актів (у разі їх надходження на погодження);

- «дослідження ринків» та дії в межах цього заходу у вигляді дослідження конкретного товарного ринку (наприклад, дослідження стану конкуренції на ринку азотних мінеральних добрив. Встановлення регіональних особливостей їх реалізації);

- «комунікація, підвищення обізнаності та створення проконкурентної спільноти» та дії в межах цього заходу у вигляді проведення спільних заходів з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, навчальними закладами, взаємодія із ЗМІ, взаємодія з правоохоронними органами;

- «дослідження щодо наявності в діях суб'єктів господарювання ознак порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції» та дії в межах цього заходу у вигляді прийняття рішень та рекомендацій за результатами проведення дослідження дотримання суб'єктами господарювання Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»;

- «заходи відповідно проблематики конкретного ринку» та дії в межах цього заходу у вигляді проектів з адвокатування конкуренції в межах проблематики регіональних ринків конкретного територіального відділення (не менше 1 на ТВ);

В рамках пріоритету «правозастосування: виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, дотримання вимог законодавства про захист економічної конкуренції суб'єктами природних монополій, захист конкуренції в сфері державних закупівель» передбачаються заходи:

- забезпечення розгляду заяв та справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та дії в межах даного заходу у вигляді внесення пропозицій щодо прийняття на засіданнях Тимчасових адміністративних колегій АМКУ рішень у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

- закриття справ, відкритих адміністративними колегіями територіальних відділень в минулі роки та дії в межах даного заходу у вигляді винесення справ на розгляд органів Комітету.

В рамках пріоритету «контроль за концентрацією та узгодженими діями» передбачаються заходи:

- забезпечення моніторингу концентрації суб'єктів господарювання без дозволу органів АМКУ та дії в межах даного заходу у вигляді здійснення моніторингу концентрації суб'єктів господарювання без дозволу органів Антимонопольного комітету України, наявність якого необхідна;

- контроль за узгодженими діями суб'єктів господарювання та дії в межах даного заходу у вигляді виявлення та припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції в межах компетенції відділення (контроль за узгодженими діями).

В рамках пріоритету «моніторинг державної допомоги» передбачаються заходи забезпечення здійснення моніторингу та контролю державної допомоги суб'єктам господарювання та дії в межах даного заходу у вигляді здійснення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання.

В рамках пріоритету «зміцнення інституційної спроможності АМКУ» передбачаються заходи «побудова комплексної системи захисту інформації в обласних територіальних відділеннях» та дії в межах даного заходу у вигляді побудови даної системи (після отримання з Комітету Інструкції з побудови та її виконання), призначення відповідальної особи, початок побудови комплексної системи захисту інформації, акти обстеження інформаційно-телекомунікаційних систем, технічне завдання на побудову комплексної системи захисту інформації тощо).

В річних планах передбачається визначення відповідальних керівників та відповідальних структурних підрозділів за виконання кожного пункту плану, терміни початку та закінчення виконання кожного пункту плану та очікуваний результат від здійснення дій та заходів.

З врахуванням завдань передбачених річним планом для кожного територіального відділення центральним апаратом АМКУ доводяться завдання,

ключові показники результативності, ефективності та якості службової діяльності державного службовця – для голів територіальних відділень. Відповідно голова кожного територіального відділення планує та доводить відповідні завдання, ключові показники результативності, ефективності та якості службової діяльності державного службовця до своїх заступників, керівників структурних підрозділів, інших працівників територіального відділення-державних службовців.

Коли відбувається стрімкі переходи до інформаційного суспільства все більш значним стає *метод інформаційного забезпечення*, який являє собою сукупність прийомів і засобів одержання, збирання, створення, використання, розповсюдження і зберігання інформації органами влади, їх структурними підрозділами, посадовими особами, службовцями з метою задоволення інформаційних потреб у процесі реалізації своїх функцій і повноважень.

Для кожного з видів інформаційної діяльності характерна сукупність специфічних прийомів і способів здійснення. Зокрема, отримання необхідної інформації відбувається наступними способами:

1) емпіричним - шляхом проведення індивідуальних бесід з посадовими особами і громадянами, отримання звітів та інформації від посадових осіб та службових осіб інших державних органів, шляхом обробки й аналізу звернень громадян, опрацювання повідомлень аудіовізуальних, друкованих, та електронних засобів масової інформації тощо;

2) теоретичним - в результаті наукових пошуків, узагальнень, з'ясування нових фактів і закономірностей через абстрактне мислення [25, с. 130].

Розповсюдження інформації, наприклад доведення прийнятих правових актів до відома відповідних посадових осіб, здійснюється через фельд'єгерську службу, через поштовий, телефонний чи факсимільний зв'язок, електронну пошту, шляхом їх оприлюднення в офіційних засобах масової інформації. Доведення інформації про діяльність органів публічної влади до громадськості відбувається через засоби масової інформації, шляхом проведення брифінгів, розповсюдження прес-релізів, прес-конференцій, «гарячих ліній», надання інтерв'ю, відповідей на звернення громадян, надання довідок, необхідних

документів і витягів з них тощо. Крім того, обмін інформацією відбувається підчас зборів громадян, громадських слухань, обговорень питань щодо діяльності органів влади та їх посадових осіб 25, с. 130].

В територіальному відділенні отримання необхідної інформації відбувається як емпіричним так і теоретичним способами.

Емпіричним - передусім шляхом проведення особистого прийому громадян керівництвом та співробітниками відділення, отримання інформації через пряму та «гарячу» телефонну лінії, отримання інформації через відповідні форми звернень на субсайті територіального відділення, індивідуальних зустрічей з посадовими особами, суб'єктами господарювання, громадянами, отримання інформації на вимоги територіального відділення про надання інформації, отримання інформації від посадових та службових осіб, шляхом обробки й аналізу звернень громадян, опрацювання повідомлень друкованих, аудіовізуальних (радіо й телебачення) та електронних засобів масової інформації, соціальних мереж, шляхом отримання інформації через веб-конференції з Комітетом тощо.

Теоретичний спосіб отримання інформації в територіальному відділенні відбувається в результаті, наприклад, дослідження товарних ринків: аналізу та узагальнення закономірностей й особливостей їх функціонування (зокрема через нормативно-правову базу, що регулює діяльність учасників ринків), дослідження ринкового становища суб'єктів господарювання на даних ринках відповідно до Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, затвердженої розпорядженням Антимонопольного комітету України від 05.03.2002 № 49-р, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 01.04.2002 року за № 317/6605, здійснення описів товарних ринків згідно інформаційного листа Антимонопольного комітету України «Про проведення досліджень ринків» від 02.04.2012 №60/01.

Поряд із цим, до теоретичного способу отримання інформації в територіальному відділенні можна віднести також отримання вже узагальненої інформації від Комітету, такої наприклад як оглядів судової практики Вищого господарського суду України та Верховного Суду України з питань застосування

законодавства про захист економічної конкуренції; узагальненої практики Антимонопольного комітету України щодо антиконкурентних дій органів влади, органів місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю; узагальненої практики Постійно діючої адміністративної колегії Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель тощо.

Розповсюдження інформації в територіальному відділенні, наприклад щодо доведення прийнятих рішень та розпоряджень до відома заявників, відповідачів, третіх осіб (сторін які беруть участь у справі) здійснюється через поштовий зв'язок, шляхом надсилання поштового відправлення з рекомендованим повідомленням про його вручення; документів що містять інформацію з грифом «для службового користування» фельд'єгерською службою; інформації що не потребує документального підтвердження щодо її вручення через телефонний чи факсимільний зв'язок, електронною поштою тощо.

Окремо слід виділити спеціальні процесуальні вимоги (визначені законодавством) щодо розповсюдження інформації територіальним відділенням, шляхом її оприлюднення в офіційних засобах масової інформації.

Так, відповідно до частини першої статті 56 Закону України «Про захист економічної конкуренції» рішення (витяг з нього за вилученням інформації з обмеженим доступом, а також визначеної головою територіального відділення Антимонопольного комітету України інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам інших осіб, які брали участь у справі), розпорядження органів Антимонопольного комітету України, голів його територіальних відділень надається для виконання шляхом надсилання або вручення під розписку чи доведення до відома в інший спосіб [120].

Проте, у разі, якщо вручити рішення, розпорядження, немає можливості, зокрема, внаслідок відсутності фізичної особи за останнім відомим місцем проживання (місцем реєстрації); відсутності посадових осіб чи уповноважених представників суб'єкта господарювання, органу адміністративно-господарського управління та контролю за відповідною юридичною адресою, рішення,

розпорядження органів Антимонопольного комітету України вважається таким, що вручене відповідачу, через десять днів з дня оприлюднення інформації про прийняте рішення, розпорядження в офіційному друкованому органі (газета Верховної Ради України «Голос України», газета Кабінету Міністрів України «Урядовий кур'єр», «Офіційний вісник України», друковані видання відповідної обласної ради за останнім відомим місцем проживання чи місцем реєстрації, юридичної адреси відповідача) [120].

Крім того, відповідно до пункту 23 Правил розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, затверджених розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19.04.1994 року № 5 (в редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29.06.1998 року № 169-р) (із змінами), зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 06.05.1994 року за № 90/299, у разі, якщо вимогу про надання інформації неможливо вручити за місцезнаходженням юридичної особи чи останнім відомим місцем проживання фізичної особи, вона вважається такою, що вручена адресату, через десять днів з дня опублікування в газеті «Урядовий кур'єр» або в друкованому виданні відповідної обласної ради (за місцезнаходженням юридичної особи, останнім відомим місцем проживання фізичної особи) повідомлення про розміщення такої вимоги на офіційному веб-сайті Комітету (<http://www.amc.gov.ua>, <http://www.amcu.gov.ua>) .

У разі відсутності друкованого видання відповідної обласної ради, а також у випадках, коли місцезнаходженням (місцем проживанням) особи є Автономна Республіка Крим, міста Київ та Севастополь, зазначене повідомлення публікується у відповідному друкованому засобі масової інформації місцевої сфери розповсюдження, визначеному Кабінетом Міністрів України, у якому розміщуються оголошення про виклик до суду відповідача, третіх осіб, свідків, місце фактичного проживання (перебування) яких невідоме. Розміщення вимоги про надання інформації на офіційному веб-сайті Комітету (<http://www.amc.gov.ua>, <http://www.amcu.gov.ua>) забезпечує голова територіального відділення Комітету у термін не пізніше дня опублікування відповідного повідомлення [118].

Доведення інформації про діяльність територіальних відділень до громадськості відбувається шляхом її поширення через засоби масової інформації, проведення брифінгів, «гарячих ліній», прес-конференцій, розповсюдження прес-релізів, надання інтерв'ю, відповідей на звернення громадян, надання довідок, необхідних документів і витягів з них тощо. З метою забезпечення органів влади повною інформацією, спілкування з громадськістю в кожному з них утворюються спеціалізовані підрозділи - прес-служби, управління громадських зв'язків, тощо.

В територіальних відділеннях АМКУ через обмежений штат працівників окремі структурні підрозділи до функціональних обов'язків яких належить здійснення зв'язків з громадськістю не передбачені структурою та штатним розкладом. Проте такі функції покладаються на окремого працівника, як правило – працівника відділу організаційної роботи та управління персоналом територіального відділення.

Метод координації - являє собою способи і прийоми взаємодії, узгодження, коригування дій органів влади, їх підрозділів, посадових осіб у процесі реалізації функцій і повноважень в межах їх компетенції.

В науковій літературі зустрічається думка, що якщо суб'єкти перебувають у стані підпорядкованості, відносини між ними набувають субординаційного характеру, відповідно й способи взаємодії називаються методом координації-субординації, а якщо відбувається узгодження дій між органами влади, що не є підпорядкованими, виникає метод координації-взаємодії.

Характерним прикладом методу координації-субординації можна назвати координацію роботи структурних підрозділів відділення його головою та заступниками, а також координацію головою територіального відділення діяльності адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України відповідно до статті 12-1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України».

Прикладом методу координації-взаємодії можна навести взаємодію територіального відділення з іншими органами державної влади, правоохоронними органами тощо.

Так, відповідно до Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України, затвердженого розпорядженням Антимонопольного комітету України від 23.02.2001 року №32-р, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 30.03.2001 року за № 291/5482 у сфері здійснення контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції відділення має зокрема такі повноваження:

- у разі перешкоджання працівникам відділення у виконанні
- ними повноважень, залучати поліцейських для застосування заходів, передбачених законом, для подолання перешкод;
- залучати поліцейських, працівників митних та інших правоохоронних органів для забезпечення проведення розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема в разі проведення розслідування;
- залучати до проведення перевірок спеціалістів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій за погодженням з їх керівниками, депутатів місцевих рад за їх згодою.
- Поряд із цим, у сфері формування та реалізації конкурентної політики,
- сприяння розвитку добросовісної конкуренції відділення, відповідно до Положення, має зокрема такі повноваження:
 - взаємодіяти з органами державної влади, органами місцевого
 - самоврядування, органами адміністративно-господарського управління
 - та контролю, підприємствами, установами та організаціями з питань
 - розвитку, підтримки, захисту економічної конкуренції та демонополізації економіки;
 - взаємодіяти із засобами масової інформації та громадськими організаціями у роботі із запобігання порушенням законодавства про
 - захист економічної конкуренції, систематично інформувати населення про свою діяльність;
 - сприяти іншим відділенням у реалізації їхніх повноважень.

В науковій літературі можна зустріти різноманітні класифікації засобів координації. Доволі часто зустрічається наступна класифікація:

- а) інституційні (створення спільних органів: координаційних, консультативних, дорадчих);
- б) правові (прийняття спільних або погоджених актів, участь у розробці правових актів кількох владних суб'єктів);
- в) організаційні (проведення спільних заходів: спільних і розширених засідань, колегій, семінарів, конференцій, «круглих столів», звітів, перевірок тощо);
- г) інформаційні (спільне обговорення проблеми, обмін інформацією: листування, переговори, надсилання проектів рішень і копій прийнятих актів тощо);
- ґ) матеріально-фінансові (спільне фінансування заходів, створення спільних підприємств та організацій та ін.) [25, с. 132].

З огляду на обсяг повноважень територіального відділення визначений законодавством та приймаючи до уваги особливості його адміністративно-правового статусу можна зробити висновок, що в існуючому правовому полі територіальне відділення Антимонопольного комітету України може використовувати як засоби субординаційного характеру, так й характеру координації-взаємодії. При цьому в переважній більшості ці засоби набувають організаційних (проведення спільних засідань, семінарів, конференцій, «круглих столів», спільних перевірок тощо) та інформаційних форм (обмін інформацією). Правові форми в даному випадку можуть мати лише обмежений вигляд та виражатися в укладанні меморандумів про співпрацю з іншими територіальними представництвами органів державної влади.

Метод роботи з кадрами - полягає в сукупності способів і прийомів щодо оптимального добору, розстановки, професійної орієнтації, навчання, створення сприятливого соціально-психологічного клімату, стимулювання, контролю персоналу з метою забезпечення органів публічної влади висококваліфікованими, професійними, компетентними, ініціативними, відповідальними кадрами [25, с. 132].

Серед засобів і прийомів роботи з кадрами в науковій літературі можна зустріти розробку стратегій і методик добору кадрів, проведення тестування, співбесід, конкурсного відбору на посади, аналізу і прогнозування розвитку кадрового потенціалу, стажування, переатестацію, перепідготовку та підвищення кваліфікації, заходи щодо морального, правового і естетичного виховання, підвищення трудової та громадської активності співробітників, гуманізацію праці, способи формування позитивної морально-психологічної обстановки у колективі, удосконалення його соціальної структури, моральне й матеріальне стимулювання, застосування різних форм контролю за діяльністю службовців, накладення стягнень, тощо [25, с. 135].

Статус територіальних відділень Антимонопольного комітету України не обумовлює спеціальних методів роботи з кадрами, крім тих що визначені законодавством для всіх органів публічної влади.

Серед найпоширеніших засобів і прийомів роботи з кадрами в територіальних органах Антимонопольного комітету України слід виділити наступні:

- проведення співбесід та тестування при конкурсному відборі на вакантні посади;
- підвищення кваліфікації в рамках навчальних програм регіональних інститутів державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, навчальних семінарів обласних управлінь юстиції;
- підвищення трудової активності співробітників шляхом проведення робочих нарад;
- формування позитивної морально-психологічної обстановки в колективі, моральне й матеріальне стимулювання, застосування різних форм контролю за діяльністю службовців (зокрема, шляхом затвердження завдань, ключових показників результативності, ефективності та якості службової діяльності державного службовця та щорічного оцінювання їх виконання).

Метод вироблення рішень - уособлює засоби і прийоми визначення можливих шляхів розв'язання проблеми, підготовки необхідної інформації, розробки варіантів рішення, аналізу наслідків його реалізації, вибору й

ухвалення рішення. Такі прийоми застосовуються з метою оперативного, ефективного вирішення проблеми та вироблення обґрунтованих, якісних, законних, економічних рішень.

Територіальні відділення Антимонопольного комітету України у процесі своєї поточної діяльності приймають значну кількість рішень правового, соціального, економічного, організаційного характеру. Вони спрямовані на розв'язання певних проблемних питань, вирішення управлінських ситуацій.

Процес прийняття рішення в територіальному відділенні може здійснюватися шляхом індивідуального (головою територіального відділення) чи колективного ухвалення (адміністративною колегією) на основі голосування.

Аналіз передбачених законодавством прийомів прийняття рішень в територіальному відділенні дає змогу зробити висновок про поєднання одноосібного та групового стилів ухвалення рішень.

Рішення, що ухвалюються в територіальному відділенні можуть набувати правових форм та оформлюватися у вигляді відповідних рішень. Порядок прийняття рішень адміністративною колегією визначений Регламентом адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України, затвердженого розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12.02.2002 року №25-р.

Метод організації виконання рішень являє собою сукупність способів і прийомів доведення прийнятих рішень до виконавців і забезпечення їх практичної реалізації. Рішення може бути офіційно оприлюднене чи передане безпосереднім виконавцям у вигляді повного текстуального оформлення, витягів.

Порядок виконання рішень голів територіальних відділень та адміністративних колегій територіальних відділень Антимонопольного комітету України визначений статтею 56 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

Рішення (витяг з нього за вилученням інформації з обмеженим доступом, а також визначеної головою територіального відділення Антимонопольного комітету України інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам

інших осіб, які брали участь у справі) надається для виконання шляхом надсилання або вручення під розписку чи доведення до відома в інший спосіб [120].

У разі, якщо вручити рішення немає можливості, зокрема, внаслідок відсутності фізичної особи за останнім відомим місцем проживання (місцем реєстрації); відсутності посадових осіб чи уповноважених представників суб'єкта господарювання, органу адміністративно-господарського управління та контролю за відповідною юридичною адресою - рішення вважається таким, що вручене відповідачу, через десять днів з дня оприлюднення інформації про прийняте рішення в офіційному друкованому органі (газета Верховної Ради України «Голос України», газета Кабінету Міністрів України «Урядовий кур'єр», «Офіційний вісник України», друковані видання відповідної обласної ради за останнім відомим місцем проживання чи місцем реєстрації, юридичної адреси відповідача). Рішення, голів та адміністративних колегій територіальних відділень Антимонопольного комітету України є обов'язковими до виконання [120].

Згідно частини третьої статті 56 вищезазначеного Закону особа, на яку накладено штраф за рішенням органу Антимонопольного комітету України, сплачує його у двомісячний строк з дня одержання рішення про накладення штрафу.

У разі, коли декілька юридичних та/або фізичних осіб - суб'єктів господарювання, які входять до групи, що визнається суб'єктом господарювання, вчинили діяння (дії, бездіяльність), які призвели до порушення законодавства про захист економічної конкуренції зазначеним суб'єктом господарювання, та/або мають права, без яких вчинення порушення було б неможливим, та/або отримали чи можуть отримати переваги у конкуренції чи інші вигоди, штраф накладається на суб'єкт господарювання в особі юридичних та/або фізичних осіб, які вчинили наведені діяння (дії, бездіяльність) або отримали чи можуть отримати наведені вигоди. В даному випадку сплата штрафу суб'єктом господарювання може здійснюватися як повністю, так і частково будь-якою юридичною чи фізичною особою, яка входить до складу

суб'єкта господарювання і на яку накладено штраф. Сплата штрафу у повному обсязі однією юридичною чи фізичною особою або декількома особами звільняє інших осіб, за яких цей штраф було сплачено, від сплати штрафу [120].

Відповідно до частини п'ятої статті 56 цього Закону за кожний день прострочення сплати штрафу стягується пеня у розмірі півтора відсотка від суми штрафу. Розмір пені не може перевищувати розміру штрафу, накладеного відповідним рішенням органу Антимонопольного комітету України.

Нарахування пені припиняється з дня прийняття господарським судом рішення про стягнення відповідного штрафу. Нарахування пені зупиняється на час розгляду чи перегляду господарським судом:

- справи про визнання недійсним рішення органу Антимонопольного комітету України про накладення штрафу;
- відповідного рішення (постанови) господарського суду [120].

В Законі «Про захист економічної конкуренції» також зазначен, що нарахування пені може бути призупинено на той період, коли органом Антимонопольного комітету України відбувається розгляд заяви особи, на яку накладено штраф, про перевірку чи перегляд рішення у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

У випадку, коли особи, на яку накладено штраф, заявила в орган Антимонопольного комітету України, то ним може бути прийнято рішення про відстрочку або розстрочку оплати накладеного ним штрафу.

Якщо штраф не буде сплачено у строки, передбачені у рішенні, то органами Антимонопольного комітету України будуть стягуватися штрафи та пеня в судовому порядку.

Протягом п'яти днів з дня сплати штрафу суб'єкт господарювання зобов'язаний надіслати до територіального відділення Антимонопольного комітету України документи, що підтверджують сплату штрафу. Суми стягнутих штрафів та пені зараховуються до державного бюджету [120].

Із вище описаного можна прийти до висновку, що із методами організації виконання рішень взаємопов'язані також *методи контролю*, що полягають в

проведенні цілеспрямованого спостереження за належністю виконанням підвладними суб'єктами прийнятих суб'єктами владних повноважень рішень.

У юридичній літературі термін «контроль» визначається як «перевірка, а також спостереження з метою перевірки для протидії чомусь небажаному, виявлення, попередження та припинення протиправної поведінки з боку когонебудь». Деякі фахівці в галузі державного управління зазначають, що функція контролю у державному управлінні полягає «в аналізі та порівнянні фактичного стану в тій чи іншій галузі з вимогами, які поставлені перед ними, відхиленнями у виконанні поставлених завдань та причинах цих відхилень, а також оцінкою діяльності й доцільності саме такого шляху» [25, с. 136].

Контрольна діяльність в територіальному відділенні здійснюється шляхом проведення перевірок (планових і позапланових), здійснення моніторингу стану товарних ринків, цін та тарифів суб'єктів господарювання (учасників ринків); шляхом направлення вимог про надання інформації суб'єктам господарювання, органам влади, органам адміністративно-господарського управління та контролю; здійснення спостережень на товарних ринках, вивчення матеріалів по скаргах і заявах громадян, суб'єктів господарювання тощо.

В науковій літературі контроль зазвичай класифікують за такими критеріями: 1) за органами, які його здійснюють; 2) за сферою діяльності, що підлягає контролю; 3) за формами його проведення; 4) за ступенем втручання в оперативну діяльність підконтрольних об'єктів.

З врахуванням приписів статті 3 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» контрольна діяльність Антимонопольного комітету України реалізується у вигляді:

1) здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції;

2) контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції під час регулювання цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;

3) здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері державних закупівель;

4) проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання та здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для конкуренції.

Територіальне відділення Антимонопольного комітету України відповідно до законодавства здійснює державний контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції; контроль за концентрацією (в межах виявлення ознак порушення конкурентного законодавства), узгодженими діями суб'єктів господарювання та дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції під час регулювання цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій (на регіональних товарних ринках та, що не відносяться до сфери компетенції національних регуляторів); контролю у вигляді проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання; захисту конкуренції у сфері державних закупівель (в частині антиконкурентних узгоджених дій суб'єктів господарювання, у вигляді спотворення результатів торгів).

В той же час, сфера захисту економічної конкуренції (державний контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції) є виключною компетенцією органів Антимонопольного комітету України та не притаманний іншим державної влади.

Таким чином, контроль у сфері захисту економічної конкуренції за критерієм органу, який його здійснює можна класифікувати наступним чином:

- Антимонопольний комітет України (як орган що має всю повноту владних повноважень у цій сфері);
- територіальні відділення Антимонопольного комітету України (які здійснюють контроль лише у визначених межах).

За сферою діяльності, що підлягає контролю можна запропонувати наступну класифікацію:

- сфера конкурентних відносин за виключенням ринків природних монополій;

- дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції під час регулювання цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;

- сфера державних закупівель;

- сфера державної допомоги суб'єктам господарювання.

За формами його проведення такий контроль можна поділити на дві основні групи (напрямки):

- проведення досліджень (що передують розгляду справ про порушення конкуренційного законодавства);

- проведення розслідувань (в рамках розгляду справ).

За ступенем втручання в оперативну діяльність підконтрольних об'єктів контроль у сфері захисту економічної конкуренції доцільно поділяти на «дистанційну» форму (яка передбачає «заочну» для територіальних відділень форму отримання інформації, як то направлення вимог про надання інформації, отримання інформації з загальнодоступних джерел, повідомлення від суб'єктів господарювання, органів влади, громадських організацій і т.інш.) та форму «безпосередніх контактів» (витребування інформації під час планових та позапланових перевірок, проведення опитувань співробітників суб'єктів господарювання зі складанням відповідних протоколів, вилучення доказів, накладання арешту й т.інш.).

Правові методи пов'язані з використанням певних організаційно-впорядковуючих властивостей права. Серед них в юридичній літературі виокремлюють методи встановлення нормативів (метод стандартизації), дозвільно-реєстраційний метод (ліцензування, патентування, встановлення квот, видача дозволів, реєстрація), а також методи уповноважування, зобов'язування та заборони.

В територіальному відділенні Антимонопольного комітету України з огляду його компетенцію у сфері захисту економічної конкуренції та приймаючи до уваги взагалі специфіку захисту економічної конкуренції для Антимонопольного комітету України в цілому в порівнянні з іншими сферами

здійснення державного контролю, правові методи можна поділити на дві основні групи:

- обмежувальні процедури в області здійснення концентрацій та узгоджених дій суб'єктів господарювання, прийняття рішень про примусовий поділ суб'єкта господарювання, що займає монопольне (домінуюче) становище (притаманні Антимонопольному комітету України);

- зобов'язувальні процедури за результатом розгляду справ про порушення конкуренційного законодавства.

Відповідно до частини першої статті 48 Закону України «Про захист економічної конкуренції» за результатами розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції територіальні відділення Антимонопольного комітету України приймають рішення, зокрема про:

- визнання вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

- припинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції (шляхом зобов'язання відповідача вчинити певні дії направлені на припинення порушення конкуренційного законодавства);

- зобов'язання органу влади, органу місцевого самоврядування, органу адміністративно-господарського управління та контролю скасувати або змінити прийняте ним рішення чи розірвати угоди, визнані антиконкурентними діями органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю;

- визнання суб'єкта господарювання таким, що займає монопольне (домінуюче) становище на ринку;

- накладення штрафу;

- усунення наслідків порушень законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема усунення чи пом'якшення негативного впливу узгоджених дій, концентрації суб'єктів господарювання на конкуренцію.

Стаття 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» регламентує накладення штрафів органами Антимонопольного комітету України (зокрема територіальними відділеннями) на об'єднання, суб'єктів

господарювання (юридичних осіб; фізичних осіб; групу суб'єктів господарювання).

Так, наприклад, за порушення у вигляді антиконкурентних узгоджених дій, зловживання монопольним (домінуючим) становищем, невиконання рішення, попереднього рішення органів Антимонопольного комітету України або їх виконання не в повному обсязі передбачена відповідальність у вигляді накладення штрафів у розмірі до десяти відсотків доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф. У разі наявності незаконно одержаного прибутку, який перевищує десять відсотків зазначеного доходу (виручки), штраф накладається у розмірі, що не перевищує потрійного розміру незаконно одержаного прибутку. Розмір незаконно одержаного прибутку може бути обчислено оціночним шляхом [120].

За порушення у вигляді неподання інформації територіальному відділенню у встановлені строки; подання інформації в неповному обсязі; подання недостовірної інформації; створення перешкод працівникам територіального відділення у проведенні перевірок, огляду, вилученні чи накладенні арешту на майно, документи, предмети чи інші носії інформації; надання рекомендацій суб'єктами господарювання, об'єднаннями, органами влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю, що схиляють до вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції чи сприяють вчиненню таких порушень; обмеження в господарській діяльності суб'єкта господарювання у відповідь на те, що він звернувся до Антимонопольного комітету України, його територіального відділення із заявою про порушення законодавства про захист економічної конкуренції передбачена відповідальність у вигляді накладення штрафів у розмірі до одного відсотка доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф [120].

Однак, відповідно до частини шостої статті 52 цього Закону рішення про накладення штрафів у розмірах понад чотири тисячі неоподатковуваних

мінімумів доходів громадян приймаються виключно Антимонопольним комітетом України, адміністративною колегією Антимонопольного комітету України на їх засіданнях. Тобто, територіальні відділення обмежені в накладанні штрафів у розмірі до 68 000 гривень.

Поряд із цим, згідно статті 46 Закону України «Про захист економічної конкуренції» органи Антимонопольного комітету України мають право надавати рекомендації органам влади, органам місцевого самоврядування, органам адміністративно-господарського управління та контролю, суб'єктам господарювання, об'єднанням стосовно припинення дій, які містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють, а у разі, якщо порушення припинено, - щодо вжиття заходів для усунення наслідків цих порушень.

Законодавством встановлено, що такі рекомендації підлягають обов'язковому розгляду органами чи особами, яким вони надані. Про результати їх розгляду територіальному відділенню повідомляється у десятиденний строк з дня отримання рекомендацій, якщо органами Антимонопольного комітету України не продовжено цей строк. Таким чином, законодавством встановлений обов'язок розгляду рекомендацій, а не їх виконання.

Проте, відповідно до частини третьої статті 46 цього Закону за умови виконання положень рекомендацій у разі, якщо порушення не призвело до суттєвого обмеження чи спотворення конкуренції, не завдало значних збитків окремим особам чи суспільству та вжито відповідних заходів для усунення наслідків порушення, провадження у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції не розпочинається, а розпочате провадження закривається.

Таким чином, в сфері захисту економічної конкуренції територіальні відділення передусім використовують правові методи, що ґрунтуються на прийнятті документів, які визнають монопольне становище відповідача, визначають санкції та встановлюють зобов'язання щодо припинення порушення (рішення у справах) або пропонують вчинити певні дії щодо припинення ознак порушення чи усунення його наслідків (рекомендації).

Соціально-психологічні методи базуються на використанні наукових положень соціології та психології і являють собою певні важелі впливу на соціально-психологічний клімат у колективі, на працездатність співробітників відповідних органів публічної влади.

Робота територіальних органів Антимонопольного комітету України, а також інших органів влади ґрунтується на використанні таких методів переконання та примусу, адже вони є взаємопов'язаними та представляють механізм забезпечення належної поведінки і правопорядку, чим взаємодоповнюють один одного.

Переконання полягає у формуванні у керованого суб'єкта впевненості в раціональності та законності прийнятого рішення і налаштуванні на добровільне його виконання. Переконання пов'язане з впливом на свідомість. Переконання сприяє формуванню свідомості у вигляді обґрунтування, обговорення, пояснення, демонстрації певного прикладу тощо. За допомогою засобів переконання стимулюється належна поведінка працівників шляхом проведення роз'яснювальних, рекомендаційних, виховних, заохочувальних та інших заходів переважно морального впливу. Переконання спрямоване на те, щоб підвладні самі виконували волю суб'єкта влади у відповідності до чинних нормативно-правових актів [25, с. 138].

Першочергового значення для реалізації методу переконання за сучасних умов набуває мотивація, тобто діяльність, що має на меті активізацію людей, на яких спрямована діяльність органу публічної влади, і спонукання їх до ефективного виконання рішень. В процесі мотивації в науковій літературі виокремлюють наступні стадії:

- 1) встановлення чи оцінка незадоволених потреб;
- 2) формулювання цілей, спрямованих на задоволення потреб, визначення необхідних стимулів;
- 3) визначення дій, необхідних для задоволення потреб [25, с. 143].

Мотиваційна діяльність у територіальних відділеннях може поєднувати в собі економічні та моральні стимули, покращення самого змістового

наповнення праці, організацію сприятливого середовища для прояву творчих потенціалів працівників і їхнього саморозвитку.

В свою чергу примусом буде адміністративне схиляння суб'єктів до виконання прийнятих рішень незалежно (а зачасти і всупереч) їхньому бажанню, використовуючи до них заходи особистого, організаційного, майнового чи психологічного тиску. Примус завжди застосовується для забезпечення виконання прийнятих рішень використовуючи відповідні заходи, якими можуть бути попереджувальні, запобіжні чи інші заходи юридичної відповідальності. Примусовий мето є таким за якого бажану поведінку забезпечують застосовуючи силу (владу) чи погрожуючи їх застосувати.

Якщо розглядати метод примусу в більш широкому значенні, направленому не на працівників територіального відділення, а на об'єктів антимонопольної політики – відповідачів у справах про порушення конкурентного законодавства (суб'єктів господарювання), то для юридичного примусу характерним є те, що він здійснюється:

- виключно в порядку юридичної (правової) процедури;
- виключно Антимонопольним комітетом України та його територіальними органами, які наділені спеціальними повноваженнями;
- як реакція на протиправну поведінку відповідачів;
- може застосовуватись як до фізичних, так і юридичних осіб – суб'єктів господарювання в розумінні статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції»;
- полягає в застосуванні до відповідачів заходів впливу перелічених у чинному законодавстві.

Отже, правовий примус втілюється в заходах припинення протиправної поведінки та юридичної відповідальності, в той час як правове переконання оформлюється у вигляді юридичних приписів.

В цьому контексті методи правового переконання та примусу, що використовують в своїй діяльності територіальні відділення на практиці набувають форм відповідно *рекомендацій* щодо припинення дій або бездіяльності, які містять ознаки порушень законодавства про захист

економічної конкуренції, та усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють; щодо проведення заходів, спрямованих на обмеження монополізму, розвиток підприємництва і конкуренції, запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, та *рішень у справах* про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Висновки до підрозділу 2.3.

Виходячи з практичної сторони застосування методів припинення протиправної поведінки слід зауважити, що метод переконання фактично не працює в умовах ведення підприємницької діяльності, що склалися в Україні. Суб'єкти господарювання переважно намагаються формально виконувати приписи органів Антимонопольного комітету, що не призводить до покращення конкурентного середовища на ринку, що змушує органи комітету вдаватись до заходів примусу.

Таким чином, враховуючи звичаї, які склалися у підприємницькій діяльності, посилення роз'яснювальної (превентивної) роботи щодо запобігання порушень конкурентного законодавства не надає необхідного стимулюючого ефекту.

Для досягнення необхідного стимулюючого ефекту, необхідне як застосування заохочувальних заходів для підприємців, які добровільно відмовляються від вчинення конкурентних порушень, так і розширення переліку можливих заходів примусу, які спрямовані на запобігання та припинення цих порушень (наприклад, тимчасова заборона проводити розрахункові (банківські операції), розпоряджатись майном, приймати участь у закупівлях, тощо).

2.4 Організаційно-штатна структура територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.

Одним з важливих аспектів роботи територіальних відділень, які потребують висвітлення, є їх структура. Структура кожного відділення є індивідуальною, та безпосередньо залежить від розміру економічного потенціалу регіону здійснення повноважень.

Структура, гранична чисельність працівників, штатний розпис і фонд оплати праці працівників відділення затверджуються Головою Комітету. Положення про структурні підрозділи апарату територіального відділення Антимонопольного комітету України затверджує, голова територіального відділення Антимонопольного комітету України [96].

Умови оплати праці державних службовців Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень встановлюються відповідно до Закону України "Про державну службу".

Фінансування Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень здійснюється за рахунок коштів загального та спеціального фондів державного бюджету. Обсяг асигнувань з державного бюджету на утримання територіальних відділень, у тому числі розмір видатків на оплату праці їх працівників щорічно встановлюється Верховною Радою України окремим рядком під час затвердження державного бюджету. Фінансування витрат на утримання територіальних відділень відбувається шляхом перерахування центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, на їх поточні бюджетні рахунки коштів загального фонду державного бюджету відповідно до нормативу перерахувань. Розмір цього нормативу встановлюється Верховною Радою України під час затвердження державного бюджету на черговий рік [114].

Кошторис доходів і видатків Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень, у тому числі обсяг асигнувань на утримання Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень матеріально-побутового забезпечення, транспортного та медичного

обслуговування, забезпечення соціальних гарантій та розмір фонду оплати праці працівників Комітету та його територіальних відділень, затверджується Антимонопольним комітетом України за поданням Голови Антимонопольного комітету України [114].

Розглянемо організаційно-штатну структуру територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України на прикладі Дніпропетровського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України з моменту створення по сьогоднішній день (див. Додатки 2-12).

Проаналізувавши зміни структури за період з 1994 по 2018 рік, що відбулися у Дніпропетровському територіальному відділенні Антимонопольного комітету України, можна зробити такі висновки:

1. Середня загальна кількість штатних одиниць за 25 років складає 36 штатних одиниць; Зміни, у кількості, що відбувались протягом 24 років варіювали в межах цієї кількості штатних одиниць. Структура відділення за 25 роки суттєво не змінилась.

Розглянемо графічно динаміку структури Відділення за період з 1994 по 2018 рік (Додаток №13).

2. Як видно із складу направленості спеціалістів що представлені в структурі Відділення, в умовах розвитку ІТ технологій та широкого впровадження електронного врядування, протягом 25 років відсутня посада спеціаліст з кібербезпеки та обслуговування телекомунікаційно-інформаційної системи Відділення, що негативно впливає на впровадження більш широкого використання мережі Інтернет в основній діяльності відділення.

Структуру та повноваження, що закріплені за відділами та керівним складом станом на 2019 рік наведено у Додатку 14.

Територіальне відділення Комітету очолює голова відділення, який призначається та звільняється Головою Комітету. Голова відділення має заступників, які за його поданням призначаються та звільняються Головою Комітету [96].

Голова відділення несе персональну відповідальність за виконання покладених на відділення завдань і функцій, визначає ступінь відповідальності

заступників голови, керівників структурних підрозділів та працівників відділення [96; 30, с. 29].

Заступники голови відділення виконують за дорученням голови відділення окремі його повноваження і заміщають голову відділення у разі його відсутності або неможливості здійснення ним своїх повноважень. [96; 30, с. 29].

Голова відділення має права і виконує обов'язки в межах компетенції, визначеної Законом України "Про Антимонопольний комітет України", Положенням про територіальне відділення Антимонопольного комітету України, іншими нормативно-правовими актами, здійснює керівництво діяльністю відділення, забезпечує виконання завдань і функцій, покладених на відділення та його адміністративні колегиї. Апарат відділення та працівників з обслуговування: сектору бухгалтерського обліку та фінансового планування, юридичний відділ та відділ організаційної роботи та управління персоналом [30, с. 35].

Апарат відділення здійснює роботу із забезпечення діяльності відділень, у тому числі організаційну, технічну, аналітичну, інформаційно-довідкову та іншу роботу відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції. Апарат відділення складається із трьох структурних підрозділів:

1. Юридичний відділ – 4 штатні одиниці.
2. Відділ організаційної роботи та управління персоналом – 4 штатні одиниці.
3. Сектор бухгалтерського обліку та фінансового планування – 2 штатні одиниці.

Підрозділи, що виконують функції з основної діяльності.

В Дніпропетровському обласному територіальному відділенні Антимонопольного комітету України створено чотири відділи досліджень і розслідувань, з першого по четвертий відділ, що виконують завдання та функції з основної діяльності, які передбачені метою, завданнями та функціями територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України

Відповідно до Положення про відділ досліджень і розслідувань Дніпропетровського обласного територіального відділення Антимонопольного

Комітету України - відділи є структурними підрозділами Дніпропетровського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України.

Структура та чисельність відділів визначаються відповідно до структури та штатного розпису територіального відділення Комітету.

Відділи підпорядковуються безпосередньо голові територіального відділення Комітету.

У своїй діяльності відділи керуються Конституцією та законами України, указами Президента України і постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами України, цим Положенням, а також іншими нормативно-правовими актами [116].

Відділ очолює начальник відділу, який призначається та звільняється з посади за наказом голови територіального відділення Комітету в порядку, передбаченому законодавством.

Начальник відділу здійснює керівництво діяльністю відділу та несе відповідальність за виконання завдань і функцій, покладених на відділ.

Начальник відділу визначає завдання і розподіляє обов'язки між працівниками відділу.

У разі відсутності начальника відділу або неможливості здійснення ним своїх повноважень його обов'язки виконує головний спеціаліст відділу або інша посадова особа, визначена наказом голови територіального відділення Комітету.

Внутрішнє погодження (візування) проектів документів здійснює начальник відділу, а в разі відсутності начальника відділу або неможливості здійснення ним своїх повноважень – головний спеціаліст відділу, визначений головою територіального відділення Комітету, якщо інше не встановлено чи не впливає з нормативно-правових актів, актів Комітету чи доручень голови територіального відділення Комітету.

Посади працівників відділу належать до посад державних службовців.

Призначення, переведення та звільнення працівників відділу здійснюється за умов та в порядку, визначених законодавством України.

Відділ досліджень і розслідувань є структурним підрозділом Дніпропетровського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України.

Основними завданнями відділів досліджень та розслідувань є:

- здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції шляхом запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції;

- сприяння розвитку добросовісної конкуренції.

Галузева спеціалізація відділу визначається головою територіального відділення Комітету.

Відділ контролює дотримання законодавства про захист економічної конкуренції. З цією метою проводить перевірки дотримання законодавства про захист економічної конкуренції суб'єктами господарювання та вносить пропозиції щодо початку розгляду справ.

Забезпечує підготовку матеріалів для розгляду головою територіального відділення Комітету та адміністративною колегією відділення справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Вживає заходів щодо сприяння розвитку добросовісної конкуренції, а саме:

- проводить моніторинг стану конкурентного середовища на відповідних ринках, визначає рівень їхньої монополізації і вносить пропозиції щодо демонополізації відповідних об'єктів;

- розробляє та/або бере участь у розробленні проектів законів та інших нормативних актів, що регулюють питання розвитку конкуренції, конкурентної політики та демонополізації економіки;

- розглядає проекти програм ринкових перетворень та подає відповідні пропозиції щодо їхнього погодження;

- надає висновки щодо відповідності законодавству про захист економічної конкуренції проектів нормативних актів, що надсилаються в установленому порядку на погодження до територіального відділення і належать до компетенції відділу;

- надає висновки та пропозиції стосовно проектів планів приватизації та планів розміщення акцій відкритих акціонерних товариств.

Здійснює за дорученням голови територіального відділення Комітету постійні й тимчасові моніторинги цін на товари та послуги відповідно до своєї галузевої спеціалізації.

Взаємодіє в установленому порядку з іншими відділами територіального відділення Комітету, а також із центральними та місцевими органами влади, правоохоронними органами, надає їм та одержує від них матеріали, необхідні для роботи.

Бере безпосередню участь у розгляді судових справ всіх інстанцій.

Надсилає правоохоронним органам матеріали про порушення законодавства, що містять ознаки злочину.

Готує проекти відповідей і роз'яснень на депутатські запити та звернення, звернення громадян, державних установ, підприємств та організацій з питань, що належать до компетенції відділу.

Виконує доручення голови територіального відділення Комітету та заступника голови територіального відділення Комітету.

Працівники відділу за дорученням голови територіального відділення Комітету та за наявності службового посвідчення мають право:

безперешкодно входити на підприємства, в установи, організації та мати доступ до документів та інших матеріалів, необхідних для проведення перевірки, якщо інше не передбачено законом;

- вимагати усних або письмових пояснень від посадових осіб та громадян;

- вимагати для перевірки дотримання законодавства про захист економічної конкуренції необхідні документи та іншу інформацію;

- залучати за погодженням з відповідними органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю, підприємствами і об'єднаннями їхніх спеціалістів, депутатів місцевих рад для проведення перевірок та ревізій;

- складати протоколи про адміністративні правопорушення [114].

Використовувати наявне в територіальному відділенні Комітету технічне обладнання та програмне забезпечення, мати доступ до мережі Інтернет.

Порушувати перед головою територіального відділення Комітету питання щодо належного кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

Працівники відділу мають інші права, передбачені чинним законодавством.

Охорона особистих і майнових прав працівників Антимонопольного комітету України передбачена статтею 29 Закону України Про Антимонопольний комітет України.

Працівники Антимонопольного комітету України при виконанні службових обов'язків є представниками державної влади. Їх особисті і майнові права охороняються законом нарівні з працівниками правоохоронних органів [114].

Голови територіальних відділень, відповідальні працівники територіальних відділень мають службове посвідчення. Положення про службове посвідчення працівника Антимонопольного комітету затверджується Президентом України.

Підсумовуючи аналіз структури територіального відділення слід наголосити на тому, що в ній відсутні відділи або штатні одиниці ІТ спеціалістів та спеціалістів з кібербезпеки, що є суттєвою прогалиною в умовах сучасної діджиталізації.

Висновок до підрозділу 2.4.

В результаті проведеного дослідження організаційно-штатної структури, визначено, що основними характеристиками організаційно-штатної структури територіальних відділень є: чітка ієрархія, яка включає в себе мінімальну кількість рівнів: від безпосереднього виконавця завдань до найвищого керівництва; наявність чіткої координації регіональних територіальних підрозділів, що дозволяє вирішувати найбільш важливі питання організації та діяльності без стороннього втручання; адаптованість системи територіальних підрозділів до сучасних умов, що дозволяє забезпечити їх ефективну роботу; забезпечення належного стану взаємодії територіальних підрозділів між собою

та з іншими правоохоронними органами та органами державної влади; побудова системи органів Антимонопольного комітету України за принципами ієрархічності, функціональності та територіальності; чітке відокремлення складових підрозділів та розподіл повноважень між ними; здатність швидко реагувати на зміни в суспільстві та у зв'язку з цим змінювати пріоритети в роботі [7, с. 13].

Юридичні гарантії можна також вважати певною системою умов та засобів, що закріплюються законодавством за відповідним суб'єктом та які вони реалізують за для забезпечення законності та дотримуючись його прав, свобод та законних інтересів.

Визначено такі види гарантій діяльності територіальних підрозділів: гарантії професійної діяльності, які визначають умови забезпечення прав працівників відділень при реалізації ними своїх повноважень; гарантії забезпечення охорони особистих і майнових прав працівників Антимонопольного комітету України; соціальні гарантії, які передбачають належні умови праці та відпочинку, фінансового та матеріально-технічного забезпечення; організаційно-технічні гарантії, які включають у себе можливості застосування в роботі технічних засобів [7, с. 13].

Юридичну відповідальність працівників відділення визначено як застосування до працівників встановлених законодавством заходів державного примусу за невиконання чи неналежне виконання ними своїх обов'язків або порушення встановлених заборон, що тягне за собою настання для них несприятливих наслідків особистого, майнового чи організаційного характеру [7, с. 14].

Щодо наявних недоліків у структурі, то слід виділити відсутність ІТ спеціалістів та спеціалістів з кібербезпеки. Ця проблема є досить суттєвою і потребує невідкладного вирішення у найближчі часи, шляхом введення в структуру штатних одиниць таких фахівців.

Висновок до розділу II.

Адміністративно-правовий статус територіальних відділень Антимонопольного-комітету України у цілому відповідає сучасним викликам, але в той же час потребує змін в частині посилення взаємодії з іншими органами державної влади (Службою безпеки України, Міністерством внутрішніх справ, Державним бюро розслідувань, Фіскальними та Митними службами, тощо).

Одним із шляхів виконання даного завдання може стати створення на базі Антимонопольного комітету України та його територіальних підрозділів окремих відділів, наділених повноваженнями проводити оперативно-розшукову діяльність та негласні слідчі-оперативні дії під час проведення розслідування порушень конкурентного законодавства.

Проаналізувавши завдання та функції Антимонопольного комітету України як органу в цілому, так і територіальних відділень можна зазначити, що його основною функцією, є розгляд справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Інші функції, такі як аналіз, стратегічне планування розвитку ринків, проведення заходів з адвокатування конкуренції відіграють важливі, але допоміжні ролі у захисті економічної конкуренції в цілому.

Прийняття рішень у справах про порушення конкурентного законодавства виступає інструментом для вирішення наявних проблемних питань в конкурентному середовищі, направленим на відновлення чесної економічної конкуренції.

Практика застосування методів припинення протиправної поведінки показує, що метод переконання малоефективний в умовах ведення підприємницької діяльності, що склалася в Україні. Враховуючи звичаї, які склались у підприємницькій діяльності, посилення роз'яснювальної (превентивної) роботи щодо запобігання порушень конкурентного законодавства не надає необхідного стимулюючого ефекту.

Для досягнення результату, необхідне як застосування заохочувальних заходів для суб'єктів господарювання які добровільно відмовляються від вчинення конкурентних порушень, так і розширення переліку можливих заходів

примусу, які спрямовані на запобігання та припинення цих порушень (наприклад, тимчасова заборона проводити розрахункові (банківські операції), розпоряджатись майном, приймати участь у закупівлях, тощо).

Організаційно-штатна структура територіальних відділень в цілому дозволяє вирішувати найбільш важливі питання організації та діяльності структурних підрозділів без стороннього втручання, дозволяє забезпечити їх ефективну роботу, дозволяє швидко реагувати на зміни в суспільстві та у зв'язку з цим змінювати пріоритети в роботі.

Наявні недоліки у структурі органів Антимонопольного комітету України полягають у відсутності ІТ спеціалістів та спеціалістів з кібербезпеки. Вирішення цієї проблеми потребує невідкладних заходів, шляхом введення в структуру штатних одиниць таких фахівців.

РОЗДІЛ III Шляхи удосконалення адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.

3.1 Зарубіжний досвід діяльності територіальних підрозділів антимонопольних органів (конкурентних відомств).

В Україні послідовно переймається світовий та європейський досвід розвитку та захисту економічної конкуренції. Вочевидь, що історія становлення і розвитку конкуренції в Україні визначила особливий хід формування та розвитку національної моделі конкурентної політики. Але при цьому виник розрив між законодавчо закріпленими і практично впровадженими нормами і методиками, спрямованими на створення ефективних конкурентних відносин. Для України особливе значення мають стандарти конкурентної політики ЄС та управління у сфері економічної конкуренції. Єдиний європейський ринок базується на так званих чотирьох свободах, тобто на вільному пересуванні осіб, товарів, послуг та капіталу в межах країн-членів [75, с. 46].

Україна плідно співпрацює з представниками конкурентних відомств країн-Членів ЄС та Сполучених Штатів Америки. Ця співпраця полягає у перейманні світового досвіду, навчання працівників, зокрема під час реалізації проекту «Twinning».

Україною було покладено на себе зобов'язання провести заходи якими вдасться наблизити національне законодавство у пріоритетних сферах соціально-економічного розвитку держави до законодавства Європейського Союзу, а саме таке, що діє у сфері економічної конкуренції. Ключовим елементом успішності євроінтеграційного процесу України буде досягнення належного рівня узгодження українського законодавства із нормативно-правовими актами ЄС.

Для дослідження питання гармонізації й адаптації антимонопольного конкурентного законодавства доцільно визначити, насамперед, зміст цих понять. Адаптація (від лат. "*adadptatio*" – пристосування) – зміна чинних національних правових норм відповідно до вимог міжнародного права. Гармонізація – це спосіб наближення національних законодавств держав-членів до європейського права з метою уніфікації результатів правового регулювання суспільних відносин через прийняття директив ЄС та приведення у відповідність до них

національних нормативних актів. Імплементатії адаптованих норм можна досягти двома шляхами: по-перше, внесенням змін і доповнень до чинних законів та підзаконних актів; по-друге, розробленням і прийняттям нових законодавчих норм [75, с. 46].

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС передбачає комплекс заходів із наближення національного законодавства до європейських стандартів, затверджених Планом адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Процес адаптації має забезпечувати узгодженість гармонізації з іншими складовими адаптації – уніфікацією (шляхом включення до національного законодавства положень регламентів ЄС) та ратифікацією Україною європейських галузевих угод [125; 75, с. 48].

Національне законодавство відрізняється від норм європейського законодавства держав – членів ЄС тим, що на рівні ЄС відсутні закони, а є чинними тільки директиви, які регламентується діяльність окремих сфер та які повинні бути імплементовані в національному законодавстві. Виходячи із цього, правом ЄС не встановлено абсолютний рівень правових стандартів: воно спрямовується на гармонізацію законодавства шляхом регламентації мінімальних стандартів, що слугують вектором діяльності норм держав-членів, які мають найвищий та найнижчий рівні.

Національний та наднаціональний рівні конкурентного законодавства в Європі створювалися за умов інтеграційних процесів в економіці та посилення міжнародної конкуренції. У кожній країні ЄС діє національне конкурентне законодавство, скоординоване із загальноєвропейським. Сьогодні в Європі існує дієвий режим контролю за антиконкурентною діяльністю [75, с. 51].

Основою європейського антимонопольного контролю та регулювання вважають дві статті Римського договору 1957 року про утворення Європейського економічного співтовариства зі змінами, внесеними Маастрихтським та Амстердамським договорами: ст. 81, яка забороняє фіксувати ціни (картелі), обмежувати або контролювати економіку, ділити ринок, дискримінувати, нав'язувати товари або умови; ст. 82, яка забороняє зловживання домінуючим ринковим становищем – встановлювати нечесні (наприклад, завищені) ціни та

умови торгівлі, обмежувати виробництва, ринки чи технічний розвиток на шкоду споживачам [75, с. 55].

Значущим елементом правової системи, що стосується сфери конкуренції виступають рішення Європейського Суду щодо роз'яснення (тлумачення) природи та діяльності правових норм Європейського Союзу, що є обов'язковими для виконання у відповідності до принципу верховенства права ЄС.

Європейські країни, зазвичай, мають декілька органів, які можуть вплинути на прийняття відповідних рішень щодо антимонопольного регулювання та контролю. Першою структурою розслідуються порушення, другою приймаються рішення, а третьою – дається оцінка прийнятих рішень. Низка європейських країн має також утворені спеціальні суди, якими розглядаються справи щодо порушень конкурентного законодавства.

У планах Українського уряду також запровадити систему спеціальних судів для розгляду справ про порушення конкурентного законодавства.

Так, зокрема, слід звернути окрему увагу на досвід деяких країн – членів ЄС в частині особливостей функціонування конкурентних відомств.

НІМЕЧЧИНА

До 1960-х років в Німеччині проводилася сувора антимонопольна політика, направлена зокрема, проти функціонування картелів. Відповідно до Закону 1957 року «Проти обмежень конкуренції» в Німеччині були запроваджені жорсткі, та навіть жорстокі заходи проти картелів та інших видів діяльності, які мали характер обмежувальної поведінки на ринках [130, с. 541].

Однак в наступні роки (1965, 1976, 1980 і 1989-й) були прийняті поправки, істотно пом'якшити початковий варіант законодавства. Зокрема, з антитрестівського регулювання були вилучені картелі, що сприяють раціоналізації виробництва і проведення структурної політики держави і картелі малих фірм [130, с. 541].

З подальшим розвитком антимонопольного законодавства, у Німеччині відбувається поступова відмова від жорсткої конкурентної політики на користь більш гнучкого підходу до монопольним явищ на основі широких цілей промислової політики. Починаючи із 1966 р прослідковується цілесправлена

підтримка високотехнологічної галузі, а у 1970-х рр. було впроваджено надзвичайно великі субсидії для кризових галузей. З 1980-х рр. почали відбуватися великих масштабів приватизації, а також заохочувався розвиток експортних картелів, їхнє злиття чи поглинання вітчизняних фірм за для утворення компаній, що будуть здатні протистояти глобальній конкуренції.

У ці ж роки спостерігається перехід від жорстких формально - кількісних критеріїв концентрації і зловживання домінуючим становищем до більш зваженого підходу на основі реальної результативності ринків. У той же час розробляються більш широкі критерії допустимого поведінки і стандарти оптимального функціонування ринків стосовно до великих компаній, що полегшує для них процедури злиття і поглинань. На відміну від законодавства США, де норми антиконкурентної діяльності розпливчасті і невизначені, а всі питання вирішуються через судові прецеденти, в Німеччині була вироблена чітка система конкурентних норм, що базується на уявленні про ефективне конкурентному порядку в економіці [130, с. 545].

З 1999 року в Німеччині діє нова редакція Закону «Проти обмеження конкуренції», яка передбачає суттєве розширення ситуацій вилучення із загального правила заборони тієї чи іншої діяльності. Так, не підлягають забороні угоди між конкурентами, предметом яких є:

- умови ведення справи, поставки або оплати (крім питань ціноутворення);
- спеціалізація економічної діяльності;
- співробітництво між малими та середніми підприємствами [130, с. 560].

Здійснення антимонопольного регулювання віддано в функцію двох самостійних органів, а саме:

- Федеральної картельної служби, яка будучи частиною Міністерства економіки, відповідає за виявлення зловживань домінуючим становищем і прийняття відповідних заходів.

- Монопольної комісії Німеччини, яка є незалежною організацією, що проводить відповідні дослідження, розробляє перспективні програми розвитку конкуренції на товарних ринках, головна функція якої полягає в попередженні негативних монопольних ефектів.

Враховуючи наведене, на сьогоднішній день, запобіганням неправомірної діяльності монополістів та недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності у Німеччині займаються насамперед Федеральна картельна служба та Монопольна комісія Німеччини.

В той же час, відповідно до параграфу 48 Закону «Про протидію обмеженням конкуренції», антимонопольними органами є Монопольна комісія Німеччини (Bundeskartellamt), Федеральне міністерство економіки і технологій (Федеральна картельна служба), а також вищі органи федеральних земель, які визначаються законодавством федеральних земель.

Монопольна комісія Німеччини є незалежним органом, покликаним захищати конкуренцію в Німеччині. До його компетенції належить реалізація Закону про протидію обмеженням конкуренції, проведення відповідних досліджень щодо негативного впливу монополій [130, с. 601].

Федеральне антимонопольне відомство (Федеральна картельна служба) входить до складу Федерального міністерства економіки та технологій Німеччини. Останнє також може виступати в якості антимонопольного регулятора, використовуючи інструмент «міністерського дозволу».

До завдань Федерального антимонопольного відомства входить, зокрема, здійснення заборони створення картелів, контроль за злиттям, нагляд над (монопольним) домінуючим становищем на ринку в тих випадках, коли обмеження конкуренції виходить за межі однієї федеральної землі.

Крім Федерального антимонопольного відомства, питаннями захисту конкуренції в кожній федеральній землі займається земельне антимонопольне відомство.

До компетенції земельного антимонопольного відомства належить розгляд справ про заборону виникнення картелів та зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку, які обмежуються межами однієї федеральної землі.

Питаннями конкуренції в Німеччині займається також Федеральне мережеве агентство. Його завдання - встановлення конкуренції на мережевих ринках (ринки електроенергії, газу). Завдання Федерального мережевого

агентства полягає в тому, щоб власники мереж надавали своїм потенційним конкурентам доступ до своїх мереж, тобто не вчиняли дискримінацію інших суб'єктів господарювання.

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ

У період після Другої світової війни у Великобританії не тільки не заборонялись, а й заохочувалися картельні угоди, якщо вони були спрямовані на швидке відновлення певної галузі економіки. З відновленням економіки, розвиток галузей більше не вимагав значного фінансового вливання з боку великих фірм, а відтак структурний аспект картелів почав переважати.

Картельні угоди все частіше почали піддаватись антимонопольному регулюванню, а починаючи з 1970-х років були взагалі майже повністю заборонені конкурентним законодавством.

У 1980-х роках, спостерігається тенденція до мінімізації державного втручання в економіку на всіх рівнях. Це виражалось в першу чергу в масовій приватизації провідних галузей і компаній Великобританії як частини промислової політики того періоду.

В другу чергу ці зміни виражались у відповідній зміні конкурентної політики, де починала переважати концепція конкуренції як процесу «творчого руйнування» (Австрійська школа економічної теорії), характер якого проявлявся як наслідок невтручання в конкурентний процес з боку держави.

Так, якщо до початку 1980-х років регулювання норми прибутку в галузях природних монополій розглядалося як одне з головних питань антимонопольної політики Великобританії, то пізніше ця проблема відійшла на другий план.

Вважалось, що якщо бар'єри входу на ринок зменшені (а в цьому і полягає завдання конкурентної політики держави), то вхід потенційних конкурентів природним чином приведе до ліквідації зайвих прибутків, а отже, наявність надмірного прибутку не повинні бути предметом конкурентного законодавства.

Більш наполегливі суперечки викликала у Великобританії проблема координації конкурентної політики та політики захисту споживачів (consumer policy). Так, на початку 1990-х років, антимонопольні органи Великобританії зазнали серйозної критики з боку парламенту за ігнорування інтересів

споживачів при проведенні політики підтримки конкуренції лише в інтересах підприємців.

Як аргумент було приведено зокрема справу щодо ціноутворення на компакт-диски та відеокасети. Результатом подібних справ стало надання керівнику комісії по добросовісній торгівлі (Director General of Fair Trading) функції моніторингу політики захисту споживачів.

Відповідно до Закону Великобританії «Про добросовісну торгівлю» (Fair Trading Act, 1973) регіональна політика була введена в політику підтримки конкуренції в якості складової частини регулювання поведінки фірм на ринках.

В подальшому, інтереси зовнішньої торгівлі стали переважати під час вирішення питань, що стосувались антиконкурентних справах.

До прикладу мажна назвати справу *Mogul Steamship 3 Ltd v. McGregor Gow & Co* (1892 г.). За допомогою неформальної домовленості між власниками суден відбулося врегулювання тарифів на фрахт в перевезеннях чаю. Компанією *Mogul* було запропоновано більш низчі ставки тарифів. Вказані домовленості призвели до негайної реакції інших судновласників - різко знижено ціну і витіснено цим сам *Mogul* з ринку. У скарзі *Mogul* на грабіжницьке ціноутворення з боку інших агентів ринку було відмовлено на підставі більших та загальних інтересів зовнішньої торгівлі Великобританії. Через сто років подібна ситуація повторилася (Справа *Lonrho plc v. Fayed & Others*, 1994 рік).

Забороні піддаються злиття і поглинання, які можуть супроводжуватися погіршенням платіжного балансу Великобританії, або ті, в яких задіяні закордонні фірми.

З іншого боку, в справі *Prosper de Mulder Ltd/Croda International* (1991 рік) злиття двох компаній було дозволено на підставі істотних переваг, яких досягала економіка в результаті цього злиття в галузі охорони навколишнього середовища.

Переважання цілей промислової політики в здійсненні антимонопольного регулювання в Великобританії простежується також в тому, яким чином влаштована сама процедура антимонопольних справ.

До 1973 року, коли був прийнятий Закон «Про добросовісну торгівлю», у Великобританії не існувало окремого законодавства в області політики підтримки конкуренції. Захист останньої проводило міністерство торгівлі і промисловості. Сам закон про конкуренцію був прийнятий тільки в 1980 році (сучасна зміни були внесені в 1998 році). Станом на сьогоднішній день Міністерству торгівлі та промисловості належить провідна роль у багатьох антимонопольних справах.

Наприклад, хоча формально процедура злиття і поглинань вимагає схвалення Комісії з монополій і злиттів (Monopolies and Mergers Commission) (з 1999 року змінила назву на Комісію з конкуренції - Competition Commission), саме за Міністерством залишається останнє слово. Комісія лише надає необхідну інформацію по компаніям і ринкам, а також оцінку яких торкається громадських інтересів і можливі способи вирішення проблем, якщо такі потрібні.

В інноваційних політичних підходах Великобританією дотримувалося принцип контролю за поведінкою власників патентів. Видача ліцензій і патентів виступав методом стимулювання інноваційних активностей фірм, а також слугував ефективним інструментом у промисловій політиці та не подавався як зайва заборона.

Комісія з конкуренції, зі свого боку, навпаки наполягає на активізації патентної політики держави. У той же час конкурентні органи ведуть ретельний моніторинг поведінки патентоутримувачів, прагнучі якомога раніше виявити зловживання монопольним становищем під прикриттям патенту.

Так, в доповіді Комісії з монополій і злиттів за 1995 рік відзначався випадок зловживання на ринку відеоігор. А саме, дві компанії, «Sega» і «Nintendo», використовуючи свої права інтелектуальної власності, призначали завищені ціни на свої продукти (відеоігри), з одного боку, і занижені ціни на відеоприставки до своїх ігор, з іншого, що змушувало потенційних споживачів надовго ставати клієнтами даних компаній.

Подібну антиконкурентну поведінку «Sega» і «Nintendo» було заборонено Комісією з монополій і злиттів, а їх ліцензії відкликани.

Конкурентні проблеми, пов'язані з галузями природних монополій у Великобританії вирішуються головним чином за допомогою промислової політики регулювання, а не антимонопольного законодавства як такого.

Увпродовж останнього часу проблема пошуку взаємоефективного інструментарію у ефективному проведенні і промислових і конкурентних політики у Великобританії набував все суттєвого значення. В доповіді Комітету було вказано, що з торгівельної та промислової галузей Парламенту Великобританії, промислова політика недостатньо чітко визначає співвідношення власних цілей з цілями конкурентної політики, а головний критерій конкурентної політики, суспільний добробут, є надмірно розпливчастим і мало пов'язаним із завданнями промислової політики.

ФРАНЦІЯ

У Франції традиційно панувала точка зору на необхідність активної промислової політики в якості основного інструменту економічного зростання. У зв'язку з цим структурні явища ринків, які в інших країнах потрапляли в розряд антиконкурентних, у Франції заохочувалися або принаймні не обмежувалися, що, наприклад також було характерним для Великобританії 1950-1960 років. У 1960-х роках Франція всіляко сприяла великомасштабним злиттям корпорацій з метою підвищення конкурентоспроможності національних виробників на світових ринках і відновленню економіки. Проводилась доктрина «національних лідерів», яка передбачала заохочення великих фірм в ключових галузях економіки. Тому до 1980-1990-х років мало сенс говорити про монополістичну направленість політики держави, в рамках якої конкурентна політика не мала суттєвого значення або грала роль тільки в відношенні зарубіжних компаній, коли виникала підозра на зловживання ними монопольним (домінуючим) становищем [130, с. 700].

Французький уряд зачасту критикували конкурентні органи Європейського Союзу через те, що ним підтримуються національні фірми, що в свою чергу спричиняє створення невиправданих конкурентних переваг французьким компаніям на ринках Європи.

Лише у тому випадку, коли з активізується конкурентна політика Європейського Союзу спостерігатиметься позитивна динаміка в роботі антимонопольного урегулювання Франції.

В той же час, Закон «Про конкуренцію» і Рада з конкуренції (Conseil de la Concurrence) з'явилися у Франції значно пізніше, ніж в інших розвинених країнах, а саме в кінці 1980-х років.

Поряд з цим, вектори політичної підтримки конкуренції у Франції залишалася значно м'якшими і пасивнішим в порівнянні з іншими країнами Європейського союзу.

Багато специфічних функцій конкурентної політики (регулювання злиттів і поглинань, контроль за можливими зловживаннями (монопольним) домінуючим становищем, тощо) не були виділені в особливі сфери антимонопольного регулювання і залишались в компетенції органів промислової політики.

Тісне переплетення інтересів промислової та конкурентної політики у Франції пояснювалось однією з особливостей державного регулювання, а саме тим, що об'єктом регулювання і об'єктом, через який здійснюється економічне зростання, вважається не окреме підприємство і не окрема галузь, а промислові мережі (*filieres*) [130, с. 412].

Промислові мережі розглядались як горизонтальні і вертикальні продуктові ланцюжки, в рамках яких різні за юридичною належністю фірми організують спільну діяльність.

Внаслідок цього виникло зростання концентрації на внутрішніх ринках, яке в свою чергу було компенсовано позитивними зрушеннями у виробництві та інноваційній діяльності фірм, повним задоволенням попиту, а також збільшенням конкурентоспроможності французьких товарів на світових ринках [130, с. 415].

На практиці конкурентна політика Франції не є самостійною сферою державного регулювання. Конкурентна політика, а саме - політика регулювання ринкових структур (*politique d'organisation industrielle*), є невід'ємною частиною промислової політики Франції, в силу чого узгодження інтересів суб'єктів

господарювання та держави здійснюється на всіх стадіях розробки і здійснення тих чи інших заходів з регулювання структур ринків.

Основним антимонопольним органом Франції був колегіальний орган - Рада з конкуренції - *Autorite de la concurrence*, членами якої були формувалася з представники різноманітних державних органів таких як Рахункова палата, Міністерство економіки, тощо

Висновки Ради з конкуренції є обов'язковими для Уряду Франції в випадках розробки проектів нормативних актів, що стосуються обмеження права займатися будь-якими видами діяльності, а також доступу на ринок нових суб'єктів господарювання, встановлення виняткових прав в будь-яких областях цінового регулювання і здатними привести до обмеження конкуренції на певному ринку [153; 43].

Рівнозначими захисними функціями економічної конкуренції поряд із Радою з конкуренції, надіялося Міністерство економіки Франції, яке також виступало як уповноважений органом в галузі конкуренції. На сьогоднішній день на базі Міністерства утворено спеціальний підрозділ - Головне управління з питань конкуренції, захисту прав споживачів та запобігання обманів, який виконує наглядові функції в напрямку дотримання конкурентного законодавства.

Передбачена Торговим кодексом змагальна процедура надає сторонам можливість оскарження рішень Ради з конкуренції в Паризькому апеляційному суді. Рішення Апеляційного суду протягом місяця з дня їх оприлюднення можуть бути оскаржені в Касаційному суді [153; 43].

ДАНІЯ ТА ЧЕХІЯ

Основним напрямком роботи конкурентних органів Данії та Чехії є контроль за проведенням державних закупівель.

Управління з питань конкуренції Данії регулярно оприлюднює інформацію про поточні та майбутні зміни у конкурентному законодавстві та у законодавстві у сфері державних закупівель.

У Данії згідно з параграфом 7 консолідованого Закону «Про конкуренції заборони», встановлені заборони щодо укладення угод компаній, які прямо або побічно можуть призвести до обмеження конкуренції.

Вказані заборони не застосовуються до договорів і узгоджених дій між підприємствами, якщо підприємства мають сукупний річний обіг менше 1 мільярда датських крон і сукупну частку на ринку менше 10 % від обсягу ринку продукту, або їх сукупна частина на ринку надання послуг менш ніж 10 % або загальний річний обіг на цьому ринку менше 150 мільйонів данських крон.

Управління із захисту конкуренції Чехії є спеціальним державним, наділеним здійснювати нагляд за державними закупівлями.

Головна мета Управління полягає у досягненні, перш за все шляхом прийняття відповідних рішень, що стосуються правил проходження закупівельних процедур, а також регламентують вільну і відкриту конкуренцію між постачальниками, що в свою чергу позбавляє їх будь-якої дискримінації, а також надає можливість вільно обирати кращі пропозиції замовниками.

Кінцевою метою Управління є збереження державних коштів. Сторони повинні розглядати окремі тендери відповідально і припиняти випадки порушення закону про державні закупівлі. Насамперед, це стосується багатомільйонних контрактів, укладених без проведення конкурсних процедур (навмисно або з необережності) [43].

У разі виявлення Управлінням порушення закону, ним обираються заходи, що спрямовуються на виправлення становища, такі, як відновлення несправедливо виключеного з конкурсного процесу претендента або скасування всього конкурсу.

У разі, якщо контракт буде виконаний до того моменту, коли Управління знайшло ознаки порушення законодавства, воно не може нав'язувати заходи щодо виправлення становища, і застосовує тільки штрафні санкції. Особливо жорстко переслідуються картельні змови на торгах між учасниками. Такі торги відстежуються особливо ретельно.

Варто відзначити, що Управління також надає допомау вітчизняним постачальникам у разі дискримінації їх під час зарубіжних тендерів.

ЗАГАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА РОЗВИТКОМ КОНКУРЕНЦІЇ В ЄС.

Питаннями розвитку конкуренції в межах європейського союзу займається Генеральна дирекція з конкуренції. Генеральна дирекція з конкуренції входить

до складу Комісії ЄС. У разі якщо національні відомства, які повинні захищати конкуренцію, порушують вимоги правил конкуренції, то дирекція Європейської Комісії застосовує відповідні заходи реагування та впливу. Такий перехресний контроль взаємопов'язаних економічних відомств однієї країни та значний вплив Європейського союзу забезпечують високу ефективність антимонопольного контролю та регулювання [75, с. 276].

Нова політика Європейської Комісії, що полягала у реформуванні норм конкурентного права, а також у формуванні новітніх завдань європейської конкурентної політики за для розширення ЄС була започаткована у 2000 році та процес її введення складався із двох етапів.

Упродовж першого етапу Європейська Комісія здійснила переоцінку заборонних правил, передбачених статтею 81 (1) Постанови ЄС № 17/62. На другому етапі Європейська Комісія запропонувала переглянути положення яке регулює процедурні норми застосування правил виключень, передбачених стаття 81 (3) Постанови ЄС № 17/62. Метою запроваджених змін є гарантія, що контроль за злиттям зберігатиме своє значення для захисту вільної конкуренції в умовах розширеної Європейського союзу. Після перегляду ст. 81(1) Постанови ЄС № 17/62 Європейська Комісія своєю основною функцією вбачає правозастосування заборонних правил. Європейська Комісія зосередила свою увагу на угодах, які містять жорсткі обмеження або можуть спричинити значні зміни в ринкових умовах [75, с. 276].

Компетенція Європейської Комісії охоплює головним чином чотири сфери:

- збір потрібної інформації;
- надання суб'єктам господарювання звільнення з-під дії статей Договору про створення ЄС;
- накладення штрафів на винних;
- вжиття, у разі потреби інших заходів [75, с. 279].

Підґрунтям, що слугувало в ухваленні рішення, що стосуються конкурентної політики була інформація, котра надходила до Європейської Комісії двома напрямками: ініціювання і проведення розслідування відповідних

фактів обмеження конкуренції; моніторинг діяльності суб'єктів господарювання на загальному ринку, що здійснювався переважно у вигляді запитів, які направлялися у відповідні компанії.

Існували випадки, коли Європейська Комісія могла вимагати від компетентних національних органів провести інспекцію тих підприємств чи фірм, які викликали підозру. В результаті розслідування органами із питань конкуренції або судом приймалися відповідні рішення. Це могла бути або пряма заборона, або умовний дозвіл; до прикладу, можна назвати надання дозволу на проведення злиття чи коли підприємству надавалося спеціальне чи виняткове право.

У разі порушення законодавства про захист економічної конкуренції країн Європейського союзу Європейська Комісія може притягати винних до відповідальності шляхом стягнення штрафів. У деяких випадках грошові штрафи на суб'єктів господарювання або окремих винних осіб може накладати суд. Конкурентне законодавство країн Європейського союзу також передбачає процедуру відшкодування збитків. Слід відзначити особливу роль Європейського Суду першої інстанції. Згідно зі статті 72 Договору саме Європейський Суд має необмежені права щодо стягнення штрафів у випадках порушення суб'єктами господарювання конкурентного законодавства. Він має повноваження скасувати рішення Європейської Комісії у сфері антимонопольного контролю та регулювання або змінити розмір штрафу, як у бік збільшення так і зменшення санкцій[75, с. 278].

У Консолідованій версії Договору про функціонування ЄС у розд. VII гл. 1 виділені європейські стандарти щодо правил конкуренції. Так, у ст. 101 як несумісні з внутрішнім ринком забороняються всі угоди між суб'єктами господарювання, рішення об'єднань суб'єктів господарювання та узгоджені практики, що можуть вплинути на торгівлю між державами-членами і метою або наслідком яких є перешкоджання, обмеження або спотворення конкуренції на внутрішньому ринку зокрема ті, що: а) прямо або опосередковано встановлюють ціни на купівлю або продаж чи будь-які інші торговельні умови; б) обмежують або контролюють виробництво, ринки, технічний розвиток або інвестиції; в)

ділять ринки або джерела постачання; г) застосовують неоднакові умови в еквівалентних правочинах з іншими торговими сторонами, створюючи цим невігідні для них умови конкуренції; д) обумовлюють укладання договорів прийняттям іншими сторонами додаткових зобов'язань, які за своєю суттю або згідно з торговельними звичаями не пов'язані з предметом цих договорів [70; 75, с. 280].

Статтею 102 Договору прямо заборонені будь-які зловживання одного або кількох суб'єктів господарювання своїм монопольним (домінуючим) становищем на внутрішньому ринку або на істотній його частині, а саме:

1) пряме або опосередковане встановлення не виправданих цін на купівлю або продаж, або інших не виправданих торговельних умов;

2) обмеження виробництва, ринків або технічного розвитку на шкоду споживачам;

3) застосування неоднакових умов в еквівалентних правочинах з іншими торговими сторонами, що створює невігідні для них умови конкуренції;

4) обумовлення укладання договорів прийняттям іншими сторонами додаткових зобов'язань, які за своєю суттю або згідно з торговельними звичаями не пов'язані з предметом цих договорів [75, с. 292].

Особливу увагу Європейський Союз приділяв у правилах конкуренції наданні державної допомоги. Вважалося, що прийнятним є спільно із внутрішнім ринком надавати допомогу соціального характеру окремій категорії споживачів при умові, що вона буде надана без дискримінації через походження відповідних товарів; допомоги у зв'язку із ліквідацією наслідків стихійних лих або надзвичайних ситуацій; допомоги, що надавалася економікам певних регіонів Федеративної Республіки Німеччини, які потрапили під поділ Німеччини, в тій мірі, яка потрібна, щоб компенсувати економічні втрати, що спричинив такий поділ; допомоги, що сприяла економічному зростанню регіонів у яких надзвичайно низький рівень життя або високий рівень безробіття та регіонів, яких віділяла структурна, економічна та соціальна ситуація; допомоги, що мала сприяти у здійсненні важливих проектів, які мали спільний європейський інтерес або усували значну шкоду діяльності економіки держав-

членів; допомоги, що могла сприяти розвитку деяких видів економічної діяльності чи певних економічних сфер, у разі якщо така допомога не чинила негативний вплив на торговельні умови так, що це суперечило б спільним інтересам; допомоги, що могла сприяти культурному зростанню та збереженню історичної спадщини, однак, якщо вона не чинила вплив на торговельні умови та конкурентоздатність в ЄС такій мірі, що це могло б суперечити спільним інтересам (ст. 107. Консолідована версія).

Встановлення «чистого порушення» антимонопольного законодавства (*per se*) передбачає, що метою учасника ринку було порушення конкурентних процесів, і встановлення правопорушення не вимагає аналізу дій учасника ринку або їх економічних ефектів. Такий підхід поєднаний з високим ризиком стримування конкурентної поведінки, оскільки не враховується стан бізнес-середовища й те, що ті самі дії можуть бути потенційно як про-, так і антиконкурентними залежно від конкретної ситуації на ринку [16, С. 11; 75, С. 295].

З огляду на вище зазначене, антимонопольне врегулювання у країнах ЄС в сьогоденних умовах здійснюється у відповідності із принципом «розумного підходу», яким припускається аналізування фактичних впливів на характер і ступінь конкуренції на певних ринках, а також економічна обґрунтованість діяльності учасників цих ринків. Зазначені новели відображають визнання того, що неможливо спрогнозувати всю різноманітність ситуацій за умов сучасної економіки, яка відзначається стрімкою мінливістю.

При проведенні антимонопольного регулювання з використанням відповідних санкцій ЄС сьогодні виходить насамперед з наслідків домінування на ринку найбільших компаній. При цьому беруться до уваги такі обставини: чи забезпечують домінуючі на ринку компанії своєчасне, обумовлене попитом, оновлення асортименту продукції; чи підвищується конкурентоспроможність продукції, що надходить на ринок, чи забезпечується підвищення якості продукції; чи достається "еластичність" цін. Якщо, незважаючи на домінування на ринку, підтримуються конкурентні позиції та конкурентоспроможність

компаній, антимонопольні заходи до таких суб'єктів не застосовуються [75, с. 296].

Проблема становлення єдиних європейських стандартів справедливої конкуренції на ринках, що глобалізуються, є важливою для всіх країн Європи.

США

В той же час, аналіз зарубіжного досвіду діяльності антимонопольних органів (конкурентних відомств), не може бути повним без врахування досвіду Сполучених Штатів Америки (США).

Зокрема, в США, які на сьогоднішній день є загально визнаним світовим лідером з протидії картельних змов, повноваження щодо захисту конкурентного середовища, в основному, покладено на Департамент антїтраста Міністерства юстиції.

Міністерство очолює Генеральний прокурор, а керівник Департаменту є його заступником.

Департамент антїтраста Міністерства юстиції США має одинадцять офісів (підрозділів), які розташовані зокрема в Вашингтоні, Нью Йорку, Чикаго, Сан-Франциско.

Підрозділи (офіси) мають однаковий ранг. Офіси очолює, як правило один помічник керівника Департаменту антїтраста Міністерства юстиції США.

Персонал офісів (підрозділів) складається зі слідчих, юристів, адвокатів та секретарів.

Офіси, в свою чергу складаються з декількох відділів (секцій), які виконують спеціалізовані ролі, в тому числі секції конкурентної політики та адвокатування, економічні, апеляційні секції.

Крім того туди входить міжнародна секція, і виконавча служба, яка стежить за адміністративними питаннями для всього відділу.

Федеральне бюро розслідувань (ФБР) організаційно також є Департаментом Міністерства юстиції США. Частина співробітників ФБР (з усіма наявними повноваженнями) прикомандировані до Департаменту антїтраста на постійній основі. Завдяки такій організаційній схемі Департамент антїтраста

відомий як високоефективна структура, яка успішно бореться з будь-якими картелями, в т.ч. транснаціональними [90].

Крім Департаменту антitrustа Міністерства юстиції, в США за додержанням конкурентного законодавства також стежить Федеральна торгова комісія (Federal Trade Commissions).

Федеральна торгова комісія була створена у 1914 році, для боротьби з недобросовісною конкуренцією.

На теперішній час, на Федеральну торгову комісію покладено функції захисту прав споживачів та контролю за економічною конкуренцією в підприємницькій діяльності.

Федеральна торгова комісія має наступні представництва у окремих штатах:

- Представництво у Східно – Центральному регіоні (м. Клівленд);
- Представництво у Західно – Центральному регіоні (м. Чикаго);
- Представництво у Північно – Східному регіоні (м. Нью-Йорк);
- Представництво у Північно - Західному регіоні (м. Сіетл);
- Представництво у Південно – Східному регіоні (м. Атланта);
- Представництво у Південно – Західному регіоні (м. Даллас);
- Представництва у Західному регіоні (м. Лос-Анджелес та м. Сан-Франциско).

Таким чином, у США є два органи, які слідкують за конкуренцією - Федеральна торгова комісія (яка займається захистом прав споживачів та контролем за економічною конкуренцією в підприємницькій діяльності) та Департамент антitrustа Міністерства юстиції США (який займається переважно розслідуванням картельних змов).

З приводу конкурентного законодавства США доцільно вказати, що першими спробами контролювати великий бізнес на рівні федерального регулювання у США було впровадження у дію Комерційного акту про регулювання між штатами. На початку цей акт спрямовувався проти залізничних трастів, що відзначалися стрімким розвитком в той час, за для впровадження

розумних та справедливих тарифів на залізничні перевезення, а тільки згодом його чинність розповсюдилася на решту видів транспорту.

Пізніше ці положення були удосконалені в так званому законі Шермана (на честь сенатора Джона Шермана), який було прийнято в 1890 році. Прийняття закону було зумовлене фактичним "придушенням" великими підприємствами дрібніших конкурентів, а також з метою недопущення набуття великими компаніями надмірного політичного впливу. Мету цього закону, як зазначає Дж. Чандра Мазумдар, досить влучно пояснив Верховний суд США в 1993 році при розгляді однієї із справ, який зазначив, що метою закону є не захист бізнесу від роботи ринку, а захист суспільства від ринкового збою. Закон спрямований не проти конкурентної поведінки, якою б жорсткою вона не була, а проти поведінки, яка несправедливим способом намагається зруйнувати саму конкуренцію. Ціллю є не піклування про побоювання приватного бізнесу, а намагання захистити інтереси суспільства [69].

Вже через 25 років, у 1914р., в США було прийнято так званий закон Клейтона (на честь законодавця та судді Генрі де Ламара Клейтона). Згідно цього закону було заборонено концентрації, які можуть суттєво послабити конкуренцію або мають тенденцію до створення монополії, крім того було заборонено практики цінової дискримінації. Водночас цим законом було усунуто недолік закону Шермана – було дозволено профспілки та сільськогосподарські кооперативи. Також дозволялось проводити мирні страйки, пікети та бойкоти[69].

Поряд із цим у США було прийнято ще один надзвичайно важливий нормативно-правовий акт, який діє і на сьогоднішній день, а саме – закон про Федеральну торгову комісію (ФТК), згідно з яким серед видів відповідальності нарешті передбачались судові заборони та відшкодування шкоди споживачам, а не штрафи та ув'язнення. Тобто поширюється вплив адміністративного примусового правозастосування[69].

Наприкінці 20-го ст., а саме в 1976 році, у США появився ще один нормативно-правовий акт - закон Харта-Скотта-Родіно, яким врегульовувалася зазначена сфера і назвали його в честь сенаторів Філіппа А. Харта та Хью Д.

Скотта молодшого і конгресмена Пітера У. Родіно молодшого. Відповідно до нього, серед усього решти, було передбачено необхідність повідомляти Федеральну торгову комісію компанією, котра запланувала злиття з іншою компанією, але не пізніше як за один місяць до здійснення злиття. Органами слід було розглянути таке повідомлення та провести оцінку відповідності злиття, яке прогнозувалося, до вимог чинного законодавства [90].

Таким чином, з розвитком конкурентного законодавства, антимонопольні органи США отримали досить широкі повноваження направлені на адвокатування конкуренції. Серед даних повноважень слід виділити: можливість самостійно проводити оперативно-розшукові заходи (прослуховування, стеження, знімання інформації з каналів зв'язку, тощо) або давати обов'язкові для виконання доручення по їх проведенню компетентним органам; право на проведення раптових обшуків в офісах та інших місцях ведення підприємницької діяльності, а також в житлових приміщеннях, що належать менеджерам організацій, що перевіряються; можливість вилучення будь-яких документів, комп'ютерів та інших носіїв інформації при проведенні таких обшуків; повноваження щодо призупинення діяльності організацій, підозрюваних в порушенні антимонопольного законодавства [43].

Саме завдяки можливості в ході антимонопольних розслідувань проводити такого роду заходи в останні роки антимонопольними органами США було розкрито кілька великих загальнонаціональних картелів[43].

Як показала світова практика, результативність у роботі в сфері боротьби із картелями є неможливою без активної та змістовної взаємодії антимонопольних і правоохоронних органів, а також, коли антимонопольні органи наділяються низкою специфічних повноважень.

Висновок до підрозділу 3.1.

Враховуючи наведене, вивчення в цілому та запровадження певних практик зарубіжних конкурентних відомств надасть змогу Антимонопольному комітету України та його територіальним підрозділам суттєво підвищити свої

досягнення у боротьбі за захист економічної конкуренції, та наблизитись до стандартів найрозвиненіших країн світу.

Так буде доцільно перейняти практику конкурентних органів США стосовно надання, обов'язкових для виконання, доручень компетентним органам щодо проведення раптових обшуків в офісах та інших місцях ведення підприємницької діяльності, а також в житлових приміщеннях, що належать менеджерам організацій, що перевіряються; вилучення будь-яких документів, комп'ютерів та інших носіїв інформації при проведенні таких обшуків; призупинення діяльності організацій, підозрюваних в порушенні антимонопольного законодавства, тощо.

В умовах діджиталізації також доцільне залучення до проведення розслідувань щодо порушень законодавства про захист економічної конкуренції підрозділів кіберполіції України.

Запровадження таких практик надасть змогу більш ефективно, повно та всебічно проводити розслідування Антимонопольним комітетом України та його підрозділам.

3.2 Удосконалення діяльності адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.

Сучасний етап функціонування української економіки вимагає переоцінки розробки конкурентної політики України та посилення діяльності Антимонопольного комітету України як інструмента для стимулювання економічного прогресу. У даній науковій статті досліджено еволюцію розвитку конкурентної політики України, визначено її актуальні, на сьогоднішній день, проблеми розвитку та напрями подальшого вдосконалення в умовах європейської інтеграції. Визначено, що основними перешкодами для розвитку ефективної системи конкурентного законодавства є чотири початкові умови: економічна активність зосереджена на великих підприємствах, що безпосередньо контролюються державою; економічна політика радянських часів передбачала такі форми та функції державних підприємств, що ускладнює перехід до ринкової економіки; централізація економічної діяльності в державних підприємствах супроводжується державною політикою; створенням конкурентного органу. Необхідним в подальшому є прийняття загальнодержавної програми розвитку конкуренції в Україні, яка сприятиме масштабнішій переорієнтації економічної системи держави до конкурентоспроможного, ринкового підходу та подальшої гармонізації вітчизняного законодавства з міжнародною практикою [127; 126, с. 14-19].

Спрямування діяльності України у напрямку розвитку конкурентного законодавства багато в чому виявилися успішними, адже, Україною досягнуто суттєвого прогресу у розбудові інституції конкурентноспроможної політики, реалізовано програму адвокатування конкуренції та проведено правозастосовних заходів. З огляду на величині перешкоди, які стали на шляху України починаючи із 1990-х років та існують до сьогодні, це все ж таки слід вважати значними досягненнями.

Україна створила свою систему конкурентного законодавства на початку періоду бурхливого зростання кількості країн з власними, направленими на розбудову конкурентних відносин, законами в усьому світі. На початку 1990-х лише приблизно двадцять країн мали закони про конкуренцію та механізми їх

застосування. А станом на сьогоднішній день у світі існує вже понад 100 країн з власним конкурентним режимом [126, с. 14-19].

У квітні 2012 року Президент України доручив АМКУ підготувати Загальнодержавну програму розвитку конкуренції в Україні на період 2013-2023 рр. [48]. Метою розробки цієї програми є створення загального довгострокового плану розвитку, який охоплюватиме всі сектори економіки і всі відповідні адміністративні та інші державні органи [5]. Цей план повинен забезпечувати загальний підхід до розвитку конкуренції з двома конкретними цілями: по-перше, розвиток конкуренції на ринках України за допомогою сприятливих адміністративних заходів, у тому числі дерегуляції та приватизації там, де це є можливим, і, по-друге, більш ефективний контроль за конкурентними процесами на ринках України шляхом підвищення ефективності правової бази та правозастосовної практики АМКУ. Урядом було затверджено концепцію Загальнодержавної програми розвитку конкуренції. Проте прийняття проекту Програми у 2012 році було відкладено з метою врахування в її тексті пропозицій ЮНКТАД. Після суттєвого доопрацювання Загальнодержавна програма розвитку конкуренції в Україні на період 2014-2024 рр. подана до Верховної Ради., маючи при цьому ряд особливостей (табл. 1) [126, с. 14-19].

Упродовж останнього періоду за для забезпечення реалізації процедури звільнення суб'єктів господарювання від відповідальності за участь у антиконкурентних узгоджених діях, Антимонопольним комітетом України розроблено Порядок подання до Антимонопольного комітету України заяв про звільнення від відповідальності за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченого пунктом 1 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», який затверджений розпорядженням Антимонопольного комітету України від 25 червня 2013 №399-р, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 07 вересня 2012 року за № 1553/21865 [127].

Додаток 15 містить характеристику основних елементів Загальнодержавної програми розвитку конкуренції в Україні 2014-2024 рр.

З прийняттям зазначеного Порядку в Україні запроваджено детальну процедуру подання та розгляду заяви суб'єкта господарювання про звільнення від відповідальності за вчинення антиконкурентних узгоджених дій, чим зроблено ще один крок на шляху адаптації законодавства про захист економічної конкуренції України до конкурентного законодавства ЄС.

Враховуючи наведене, важливим напрямом діяльності Антимонопольного комітету України є міжнародне співробітництво, як із відповідними міжнародними організаціями, так і конкурентними органами зарубіжних країн. Міжнародне співробітництво, направлене насамперед на обмін досвідом між конкурентними відомствами.

В останні роки ця діяльність значно активізувалась. Головним чином, це пов'язано з ратифікацією Угоди про асоціацію України з Європейським союзом та набуття нею повної міжнародно-правової чинності з 01.09.2017 року, включаючи створення поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі.

У відповідності із пунктом 17 частини 3 статті 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», АМКУ може брати участь у розробці та реалізувати міжнародні проекти і програми, а також здійснювати співробітництво з міжнародними організаціями, державними органами і неурядовими організаціями інших держав щодо питань, які належать до його компетенції.

Наразі АМКУ налагодив тісні взаємозв'язки у рамках чисельних програмах міжнародного співробітництва, затвердженими як постановами Кабінету Міністрів України, так і розпорядженнями Голови АМКУ (з конкурентними відомствами інших держав). Зокрема, це міжвідомчі угоди про співробітництво між АМКУ та Міністерством економічної конкуренції Чеської Республіки, Радою з питань конкуренції Латвійської Республіки, Комісією з питань конкуренції Швейцарської Конфедерації та деяким іншими іноземними відомствами, а також міжурядові договори з Грузією, Азербайджанською Республікою та інші [29, с. 60-63; 67, с. 99-104].

Слід відзначити співробітництво АМКУ з Конференцією ООН з питань торгівлі та розвитку. Починаючи з 1998 року Голова АМКУ є офіційним

представником України у Міжурядовій групі експертів з питань законодавства та політики у галузі конкуренції. Зокрема, одним з її завдань є аналіз та удосконалення міжнародних засад впровадження конкурентної політики та законодавства, зближення національних правил конкуренції з Комплексом узгоджених на багатосторонній основі справедливих принципів і правил контролю за обмежувальною діяльністю. Ще однією міжнародною структурою, з якою тісно співпрацює АМКУ, є Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки (проект, що фінансується ЄС, співфінансується та виконується Програмою розвитку ООН). Центром систематично надаються рекомендації щодо проведення економічних та інституційних реформ. Зокрема, було рекомендовано покращити ефективність діяльності АМКУ, визначивши, що його першочерговою метою є створення та підтримання середовища чесної та справедливої конкуренції шляхом покарання за недобросовісну конкуренцію та запобігання монополізації. Було рекомендовано також уникати заохочень від урядових органів, які можуть призвести до укладення таємних угод щодо встановлення цін або поділу ринку, ініціювати, розробляти та запроваджувати норми, які сприятимуть виникненню конкуренції у сфері природних монополій, а саме на ринках електроенергетики та газопостачання та інше [29, с. 60-63; 67, с. 99-104].

АМКУ з 1994р. також може наводити співпрацю із Організацією Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР), до функціональних обов'язків якої належить опіка проблемами розвитку та захисту конкуренції, а також стосовно питання розширення співпраці між національними відомствами, які наділені функціями контролю за дотриманням законів про конкуренцію, а також підтримкою політики. На сьогоднішній день ОЕСР об'єднує 34 країни, а також займається проблемою захисту прав споживачів.

Через підтримку ОЕСР АМКУ надано змогу систематично підвищувати кваліфікаційний рівень співробітників шляхом їх участі у роботі щорічних семінарів, в ході яких їм надається змога ознайомлюватися із досвідом впровадження конкурентного законодавства у різних країнах, обговорювати

принципи та критерії запровадження нормативно-правових актів в сфері конкуренції, тощо.

Окремо експерти ОЕСР вказують, що АМКУ необхідно продовжити гармонізацію конкурентного законодавства України з передовими світовими практиками. Зараз триває декілька міжнародних проектів, які допоможуть і надалі узгоджувати діяльність АМКУ із відповідними організаціями ЄС та інших країн. Також потрібно продовжувати поточну співпрацю в рамках проекту партнерської допомоги ЄС та інших міжнародних проектів (зокрема, у співпраці з Федеральною торговою комісією та ЄБРР). Ці міжнародні зусилля досягнуть успіху, лише якщо АМКУ виступатиме їх координатором і зможе прослідкувати, щоб уникнути дублювання зусиль і ресурсів, які надають донорські організації, а також залучить до цих проектів якомога більше працівників АМКУ [29, с. 60-63; 67, с. 99-104].

Враховуючи наведене, можна стверджувати, що підсилення міжнародного співробітництва сприяло підвищенню іміджу АМКУ, забезпеченню більшій прозорості у його діяльності, поглибленню міжнародного авторитету, удосконаленню механізмів впровадження антимонопольного законодавства та контролю за розвитком конкурентних відносин.

Таким чином, як відзначають багато фахівців у сфері економіки (зокрема Ковтун М. С.), міжнародне співробітництво має важливе значення та великий потенціал для вдосконалення організаційних та правових захисту економічної конкуренції в Україні. Так, наприклад, одним із результатів міжнародного співробітництва АМКУ стало проведення моніторингу законодавства у сфері антимонопольної діяльності та виявлення недоліків і як результат внесення змін до законодавства (зокрема, до законів України «Про Антимонопольний комітет України», «Про захист економічної конкуренції» тощо), які у тому числі стосуються уточнення окремих повноважень АМКУ, форм та методів їх реалізації і таке інше.

Крім того, приведення конкурентного законодавства України до європейських стандартів не припиняється і на сьогоднішній день. Верховна рада України, Кабінет Міністрів України, міжнародні партнери, представники

Антимонопольного комітету України та громадські діячі постійно вносять свої пропозиції для внесення змін до конкурентного законодавства та основних засад роботи конкурентного органу.

З урахуванням досвіду розвитку світового законодавства у сфері діяльності з захисту та розвитку економічної конкуренції постало питання про необхідність внесення подальших змін до законів України щодо розмежування повноважень відповідних державних органів у сфері захисту економічної конкуренції, удосконалення процесуально-правових засобів і методів їх діяльності тощо. Запропоновані зміни до законодавства повною мірою узгоджуються із проектом Загальнодержавної програми розвитку конкуренції в Україні на 2014-2024 роках, яка була розроблена АМКУ та в цілому погоджена міжнародними партнерами [67, с. 99-104].

Для розмежування органами державної влади галузей антимонопольного контролю, Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» від 22.09.2016 року №1540-VIII. Цим Законом крім всього були визначені повноваження та обов'язки Комісії у сфері захисту економічної конкуренції та взаємодії з Антимонопольним комітетом України.

Верховною Радою України було прийнято Закону України від 02.08.2018 № 1555-VII «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», контроль за дотриманням якого покладено на Антимонопольний комітет України [42].

Даний Закон було розроблено та прийнято, у відповідності до підрозділу програми «Стабілізація державного бюджету» розділу «Сталий економічний розвиток» Програми економічних реформ на 2010–2014 «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», на реалізацію Концепції реформування системи державної допомоги суб'єктам господарювання, та на виконання міжнародних зобов'язань України.

Основні напрямки і механізми вдосконалення конкурентної політики України відповідно до стратегічних пріоритетів її розвитку наведені у Додатку 16.

Таким чином, результати порівняння конкурентного законодавства України з кращими міжнародними практиками показують, що законодавча база України не вимагає повного перезавантаження. Однак багато чого ще належить зробити для того, щоб створити передумови для створення незалежного та потужного конкурентного органу, який буде не тільки карати за порушення, а й також допомагати розвитку конкуренції на внутрішніх та зовнішніх ринків і сприяти зміцненню міжнародної конкуренції.

Висновки до підрозділу 3.2.

Враховуючи позицію українського Уряду, доцільно оптимізувати структуру конкурентних органів України, запровадити більш тісну взаємодію з правоохоронними органами, або наділити органи Антимонопольного комітету України низкою функцій з проведення оперативно-розшукової діяльності.

Крім того, у зв'язку з сучасною діджеталізацією, доцільно зменшити паперовий документообіг між структурними підрозділами органів та органами Комітету в цілому, запровадивши електронний обмін даними.

Враховуючи наведене, реформи та зміни мають торкнутися не тільки конкурентного законодавства, а й правозастосовної діяльності АМКУ, яка має бути більш чітко орієнтована на відповідність найкращій міжнародній практиці. Прийняття Україною Загальнодержавної програми розвитку конкуренції в Україні створюватиме чудову нагоду для прийняття реформ, безпосередньо пов'язаних з АМКУ, і для більш масштабної переорієнтації економічної системи України до більш конкурентоспроможного, ринкового підходу та подальшої гармонізації українського конкурентного законодавства з найкращою міжнародною практикою.

Висновки до розділу III.

Запровадження позитивних практик зарубіжних конкурентних відомств сприятиме Антимонопольному комітету України та його територіальним підрозділами підвищити свої досягнення у боротьбі за захист економічної конкуренції, та наблизитись до стандартів найрозвиненіших країн світу.

Доцільним буде перейняття практики конкурентних органів США стосовно надання обов'язкових для виконання доручень компетентним органам щодо проведення раптових обшуків в офісах та інших місцях ведення підприємницької діяльності («перевірки на світанку»), а також в житлових приміщеннях, що належать менеджерам організацій, що перевіряються; вилучення будь-яких документів, комп'ютерів та інших носіїв інформації при проведенні таких обшуків; призупинення діяльності організацій, підозрюваних в порушенні антимонопольного законодавства, тощо.

В сучасних умовах не зайвою також може бути практика залучення до проведення розслідувань щодо порушень законодавства про захист економічної конкуренції підрозділів кіберполіції України.

Запозичення таких практик сприятиме більш ефективним, повним та всебічним розслідуванням територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.

Таким чином, удосконалення діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України можна здійснювати за наступними напрямками:

1. Удосконалення нормативно-правового забезпечення – прийняття необхідних законодавчих ініціатив та внесення змін до чинних нормативно-правових актів, які містять неточності чи розбіжності, наприклад, щодо виключення положень щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення органами АМКУ зі ст. 16 Закону України «Про Антимонопольний комітет України».

2. Удосконалення організаційно-штатної структури – введення до штатних структур територіальних підрозділів посад ІТ спеціалістів та спеціалістів з кібербезпеки. У зв'язку з переходом до електронного документообігу це

сприятиме не лише підвищенню ефективності основної роботи, а й зменшенню паперового документообігу між структурними підрозділами та органами Комітету в цілому.

3. Удосконалення взаємодії з іншими органами державної влади - запровадження позитивних зарубіжних практик взаємодії конкурентних відомств з правоохоронними органами, або наділення органів Антимонопольного комітету України низкою функцій притаманних правоохоронним органам.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні ми теоретично узагальнили і запропонували сучасні підходи у вирішенні низки наукових завдання, що полягають у напрацюванні у відповідності із поставленою метою, наведеними завданнями в дисертації та у рамках визначеного предмету наукового пошуку і методів наукового дослідження концептуальні підходи у розв'язанні проблем нормативно-правового врегулювання захисту економічної конкуренції в Україні, щодо напрямків діяльності територіальних органів Антимонопольного комітету України, виокремлено їхній адміністративно-правовий статусу, тощо. Отримані результати дослідження можна сформулювати та навести у наступних положеннях теоретичного характеру.

1. Наведено загальний огляд стану нормативно-правового врегулювання економічної конкуренції в Україні, що в свою чергу дає змогу вважати, що подальше удосконалення конкурентного законодавства, що є одним із ключових чинників державного врегулювання економічних відносин та невід'ємним аспектом у функціонуванні ринку в державі, потребує стратегічного визначення та напрацювання сучасних системних державних підходів, які дадуть змогу сформувати стабільне, правове економічне середовище, що, у свою чергу, буде свідчити про конкурентоспроможність держави в сучасних економічних реаліях.

За для забезпечення належного процесу розвитку добросовісної конкуренції в Україні, перш за все, доцільно перезавантажити та удосконалити підходи у загальних засадах державної конкурентної політики, підґрунтям яким слугуватимуть принципи функціонування ринкової економіки, які регламентуватимуть завдання та обов'язки органів влади усіх рівнів, структуру ринків, правила справедливої конкуренції враховуючи соціальну роль, розвиток, специфічність діяльності секторів (ринків), ключові вектори державної політики секторального спрямування, динамічні засади конкуренції, враховуючи перспективи очікувань розвитку тих чи інших секторів, у т.ч. демонополізаційні процеси, які базуються на засадах комплексного спостереження та економічних розрахунків тощо.

На даному етапі залишається потреба в проведенні огляду стану конкурентної політики та законодавства в Україні. Оскільки тільки за результатами проведення повного та всебічного огляду, можливо буде надати об'єктивну оцінку розвитку конкурентних відносин та розробити низку програм, заходів вдосконалення інституційних і правових інструментів застосування конкурентної політики та законодавства.

Визначення сучасного переліку дієвих заходів, спрямованих на підвищення ефективності ринків України, з урахуванням новітнього світового досвіду, може бути покладено в основу оновленої програми розвитку конкуренції в Україні.

Для виключення можливих розбіжностей у трактуванні терміну «Антимонопольна (конкурентна) політика» доцільно врегулювати його трактування на законодавчому рівні.

Основні напрямки державної конкурентної політики змінюються разом з ринковими відносинами. З розвитком економіки, прийшло усвідомлення того, що певні галузі не можуть ефективно функціонувати без наявності монополій, а тому замість боротьби з цими утвореннями, доцільно посилити контроль за їх діяльністю.

Таким чином, змінюється теоретичне підґрунтя, на якому будується конкурентна політика держави в цілому, важливу роль в якій тепер становить не лише наглядова функція конкурентних органів, а й функції з аналітики та планування конкурентного середовища, а пріоритетним напрямком стає саме розвиток конкурентного середовища.

2.Органи Антимонопольного комітету України змінюються разом з загальною політикою держави, пройшовши шлях від другорядного завдання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України у часи УРСР (радянського етапу) до самостійного окремого державного органу (етапу становлення) та відповідно до сучасного етапу – етапу формування структури територіальних органів, яка контролює вагому складову частину розвитку ринкової економіки. Тому роль територіальних підрозділів

Антимонопольного комітету України є вкрай важливою для розвитку економіки країни.

3. На даному етапі ринкових перетворень, для підвищення ефективності процесів з обмеження монополізму, підтримки і розвитку економічної конкуренції, є необхідність у внесенні певних змін до законодавчої бази й організаційних засад здійснення державної конкурентної політики в Україні з наступних питань.

3.1. Оскільки, неможливо визначити поняття і повний перелік видів об'єктів захисту економічної конкуренції (конкурентні відносини є мінливими, законодавець не встигає вводити в дію нові норми у силу виникнення нових відносин), необхідно систематизувати та уніфікувати конкурентне законодавство. Такими заходами щодо систематизації та уніфікації конкурентного законодавства може бути забезпечено повноцінний захист добросовісної конкуренції в Україні та підвищено рівень ефективності застосування норм конкурентного законодавства уповноваженими на це державними органами.

Зокрема, невідкладних змін потребує частина 6 статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції», в частині збільшення максимального розміру штрафу, який може бути накладений адміністративною колегією територіальних відділень.

Також виникає нагальна потреба у конкретизації частини 1 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» оскільки термін «споживачі», який там застосовано, може тлумачитись як споживачі – суб'єкти економічної діяльності та учасники ринкових відносин, так і як побутові споживачі, що не є суб'єктами економічної діяльності а використовують товари (послуги) для задоволення власних потреб.

3.2. Антимонопольний комітет України не є судовим органом, окрім того, в Україні діє система адміністративних судів, яким підвідомчі справи щодо порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

З огляду на це, було б доцільніше виключити положення щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення органами АМКУ зі ст. 16 Закону України «Про Антимонопольний комітет України».

3.3. Існує неможливість накладення на органи державної влади та органи місцевого самоврядування будь-якої юридичної відповідальності за антиконкурентні дії. З метою забезпечення накладення юридичної відповідальності за антиконкурентні дії, слушно передбачати в Законі України «Про захист економічної конкуренції» норму, яка б містила в собі порядок притягнення до відповідальності органів державної влади та органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб за порушення конкурентного законодавства та здійснення діяльності, яка може призвести до недопущення, усунення або спотворення конкуренції.

4. Розкрито особливості адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.

Системний аналіз нормативно-правових документів, які визначають адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України дає змогу зробити висновки, що територіальні відділення створені передусім як регіональні підрозділи державного органу із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель. Особливості процесуальних засад діяльності органів Антимонопольного комітету України, особливий порядок призначення та звільнення керівників цих органів, законодавчо закріплені гарантії невтручання інших органів влади в їх діяльність, та обмеження їх впливу на прийняття ними рішень з питань захисту економічної конкуренції поширюються не тільки на Комітет як центральний орган державної влади, так і на територіальні відділення.

Адміністративно-правовий статус територіальних відділень Антимонопольного-комітету України у цілому відповідає сучасним викликам, але в той же час потребує змін в частині посилення взаємодії з іншими органами державної влади (Службою безпеки України, Міністерством внутрішніх справ, Державним бюро розслідувань, Фіскальними та Митними службами, тощо).

Одним із шляхів виконання даного завдання може стати створення на базі Антимонопольного комітету України та його територіальних підрозділів окремих відділів, наділених повноваженнями проводити оперативно-розшукову діяльність та негласні слідчі-оперативні дії під час проведення розслідування порушень конкурентного законодавства.

5. Проаналізувавши завдання та функції Антимонопольного комітету України як органу в цілому, так і територіальних відділень можна зазначити, що його основною функцією, є розгляд справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Інші функції, такі як аналіз, стратегічне планування розвитку ринків, проведення заходів з адвокатування конкуренції відіграють важливі, але допоміжні ролі у захисті економічної конкуренції в цілому.

Прийняття рішень у справах про порушення конкурентного законодавства виступає інструментом для вирішення наявних проблемних питань в конкурентному середовищі, направленим на відновлення чесної економічної конкуренції.

6. Практика застосування методів припинення протиправної поведінки показує, що метод переконання малоефективний в умовах ведення підприємницької діяльності, що склалися в Україні. Враховуючи звичаї, які склалися у підприємницькій діяльності, посилення роз'яснювальної (превентивної) роботи щодо запобігання порушень конкурентного законодавства не надає необхідного стимулюючого ефекту.

Для досягнення результату, необхідне як застосування заохочувальних заходів для суб'єктів господарювання які добровільно відмовляються від вчинення конкурентних порушень, так і розширення переліку можливих заходів примусу, які спрямовані на запобігання та припинення цих порушень (наприклад, тимчасова заборона проводити розрахункові (банківські операції), розпоряджатись майном, приймати участь у закупівлях, тощо).

7. Досліджено організаційно-штатну структуру територіальних відділень Антимонопольного комітету України (на прикладі Дніпропетровського

обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України) та визначено основні характеристики структури територіальних відділень.

Організаційно-штатна структура територіальних відділень в цілому дозволяє вирішувати найбільш важливі питання організації та діяльності структурних підрозділів без стороннього втручання, дозволяє забезпечити їх ефективну роботу, дозволяє швидко реагувати на зміни в суспільстві та у зв'язку з цим змінювати пріоритети в роботі.

Наявні недоліки у структурі органів Антимонопольного комітету України полягають у відсутності ІТ спеціалістів та спеціалістів з кібербезпеки. Вирішення цієї проблеми потребує невідкладних заходів, шляхом введення в структуру штатних одиниць таких фахівців.

8. Проведено порівняльний аналіз конкурентного законодавства України з одними із кращих міжнародних практик та встановлено, що законодавча база України не потребує значних змін. Проте, щоб збудувати конкурентоспроможну державу, потребує модернізації орган Антимонопольного комітету України, який буде не тільки накладати санкції та здійснювати контроль, а й зможе здійснити позитивні зрушення у внутрішній та зовнішній торгівлі на ринку, тим самим зміцнивши рівень міжнародної конкуренції.

Прикладом може слугувати процес розвитку конкурентного законодавства, яким антимонопольним органам США було надано ряд широких повноважень спрямованих на адвокатування конкуренції. Найбільш ефективними серед можна вважати наступні: здатність самостійного проведення оперативно-розшукових заходів з метою отримати прямі та опосередковані джерела доказування у справах (стежити, прослуховувати, знімати інформацію з каналів зв'язку) або дають доручення проводити негласні слідчо-розшукові дії іншими компетентними органам, що є обов'язковими для виконання; наділені правом проводити раптові обшуки в офісах та інших місцях де ведеться підприємницька діяльність, а також в житлових приміщеннях, що є у власності керівників, менеджерів та інших працівників організації, яку перевіряють; мають повноваження вилучати будь-яких документів, комп'ютери та інші носії інформації під час проведення обшуку та виїмки; наділені повноваженнями в

повній мірі або частково зупинення діяльності організацій, які підозрюються у вчиненні порушень антимонопольного законодавства.

Завдяки надіному праву під час провадження антимонопольного розслідування вести негласні слідчі (розшукові) дії чи інші заходи, які в Україні можуть проводити тільки правоохоронні органи, упродовж останнього часу антимонопольними органами США було розкрито низку великомасштабних картелів.

В сучасних умовах не зайвою також може бути практика залучення до проведення розслідувань щодо порушень законодавства про захист економічної конкуренції підрозділів кіберполіції України.

Запозичення таких практик сприятиме більш ефективним, повним та всебічним розслідуванням територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України.

9. Важливого теоретичного і практичного значення у подальшому удосконаленні діяльності територіальних органів Антимонопольного комітету України набуває сучасна світова практика, яка демонструє результативні результати у виявленні та припиненні картельних змов, антиконкурентної узгодженої діяльності, спотворенні результатів торгів, що є неможливим без реалізації комплексних підходів у вирішенні зазначених питань.

Удосконалення діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України доцільно здійснювати за наступними основними напрямками:

- удосконалення нормативно-правового забезпечення – прийняття необхідних законодавчих ініціатив та внесення змін до чинних нормативно-правових актів, які містять неточності чи розбіжності, наприклад, щодо виключення положень щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення органами АМКУ зі ст. 16 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» і т.інш.

- удосконалення організаційно-штатної структури – введення до штатних структур територіальних підрозділів посад ІТ спеціалістів та спеціалістів з кібербезпеки. У зв'язку з переходом до електронного документообігу це сприятиме не лише підвищенню ефективності основної роботи, а й зменшенню

паперового документообігу між структурними підрозділами та органами Комітету в цілому.

- удосконалення взаємодії з іншими органами державної влади - запровадження позитивних зарубіжних практик взаємодії конкурентних відомств з правоохоронними органами, або наділення органів Антимонопольного комітету України низкою функцій притаманних правоохоронним органам.

Дієвим чинником в удосконаленні організаційних та нормативно-правових правових принципів діяльності в сфері захисту економічної конкуренції беззаперечно можна вважати налагодження міжнародної співпраці антимонопольних органів та конкурентних відомств. Проаналізувавши дані аспекти можна виокремити переваги у такому співробітництві: моніторинг та удосконалення норм антимонопольного законодавства, оптимізування організаційної структури АМКУ, покращення якості у кадровому та технічному забезпеченні АМКУ тощо.

Список використаних джерел

1. Архангельський Ю. Про необхідність державного планування ринкової економіки. Економіка України. 2004. № 3. С. 47-52
2. Астахов Д.С. Кодифікація адміністративно-процедурного законодавства України: обґрунтування доцільності проведення. Вісник Запорізького національного університету. 2010. №4 С. 131-135
3. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія: Підручник 7-ме вид., стер. К. Знання-Прес. 2008.
4. Бакалінська О. О. Недобросовісна конкуренція як форма зловживання суб'єктивним цивільним правом. Вісн. Нац. техн. ун-ту України «КПІ» Політологія. Соціологія. Право. 2012.
5. Бакалінська О. О. Проблеми та тенденції доказування фактів недобросовісної конкуренції в господарській діяльності. Часопис Київського університету права. 2015. № 4. С. 148-153
6. Берлач А.І., Стороженко О.М. Теоретичні проблеми кваліфікації адміністративного делікту. Право України. 2007. №10. С. 5 - 8.
7. Білодід І.М. Адміністративно-правовий статус органів прокуратури в умовах реформування правоохоронної системи України. Автореф. Дис..к.ю.н. 12.00.07. Харків. 2016
8. Борисенко З.М. Санкції за порушення конкурентного законодавства. НАУКОВІ ЗАПИСКИ НаУКМА. Том 133. Економічні науки. 2012. С. 9 -12.
9. Валитов С., Грицай А. Контроль за экономической концентрацией. Экономика Украины. 2000. №8. С. 87-89
10. Валітов С.С. Заходи захисту конкуренції на ринку природного газу. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2015. Вип. 4. С. 159-166
11. Василенко В.Н., Грицай А.В. Концентрация и развитие региональной экономики. Труды Всеукраїнської наук. конф. студентів та молодих учених "Управління розвитком соціально економічних систем: глобалізація,

підприємництво, стає економічне зростання". Ч. 1. Донецьк. ДонНУ. 2000. С. 122-124.

12. Вдосконалення заборонних норм на здійснення монополістичної практики та антиконкурентних дій органів влади. Вісник Хмельницького національного університету. Науковий журнал. 2005. № 5. С. 200-202.

13. Винокурова Л. Ф. та ін. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України. За заг. ред. В. С. Щербини, Н. Б. Пацурії. Київ: Юрінком Інтер. 2019. 810 с.

14. Від монополії до конкуренції. Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. 2005, № 2 (17). С.13-18

15. Вороницька-Гайдак Н. Антимонопольний комітет України як суб'єкт захисту права власності на знак для товарів та послуг Теорія і практика інтелектуальної власності. 2011. № 4. С. 51-55.

16. Гелхорн Э. Антитрестовское законодательство и экономика. США. Вашингтон. Международный институт права. 1995. С. 11

17. Господарський кодекс України. Від 16 січня 2003 р. № 436-IV. З подальшими змінами Відомості Верховної Ради (ВВР). 2003.

18. Грицай А. Контроль за экономической концентрацией как составная часть конкурентной политики. Матер. II междунар. науч. конф. молодых ученых экономистов "Проблемы теории и практики управления в современной экономике". Том 2. Управление экономическими процессами на макроуровне. Донецк: ДонГТУ МОН Украины. ИЭП НАН Украины. ИЭПИ НАН Украины. Юго Восток. 1999. С. 37-42.

19. Грицай А. Контроль экономической концентрации (средство предотвращения монополизации рынка). Бизнес Информ. 1998. № 17-18. С.17-19.

20. Грицай А.В. Адаптация монопольной деятельности к злоупотреблениям предприятий. Адаптация системы управления производством к рыночным условиям. Донецк: ДонГУ, 1995. Деп. в ГНТБ Украины, №597. Ук95. С. 92–95.

21. Грицай А.В. Особенности экономико правового обеспечения реализации конкурентной политики. Матер. регион. науч. практ. конф. "Стратегия управления социально экономическим развитием региона на период до 2010 года". Секция "Экономико правовое обеспечение реформ". Донецк. ИЭПИ НАН Украины. Юго Восток. 2000. С. 80-85.

22. Грицай А.В. Экспертная система обнаружения монопольного злоупотребления в предпринимательстве. Информационные и экспертные системы в предпринимательской деятельности. Донецк. ИЭПИ НАН Украины. 1999. С.93-99.

23. Громенко Ю. О. Окремі аспекти захисту від недобросовісної конкуренції у сфері реклами. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. №6. С. 50-53

24. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. За ред. С.Г. Серьогіної. Х. Право. 2005. 256 с.

25. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні. Підручник. За ред. Серьогіної С.Г. Харків. 2011

26. Жемчужникова Г.П. Антимонопольная политика Европейского Сообщества. Вісник Донецького університету. Серія В: Економіка і право. Вип. 1/1. Донецьк. ДонДУ. 2000. С.131-134.

27. Жемчужникова Г.П. Государственное регулирование деятельности монополий. Вестник Донецкого института экономики и хозяйственного права. Серия: "Экономика, финансы и банковское дело; управление, учет и аудит". Донецк. ДИЭХП. 1999. № 5. С.90-96.

28. Жемчужникова Г.П. Истоки и отличительные черты монополизма в экономике Украины. Вісник Донецького університету. Серія В: Економіка і право. Вип. 2. Донецьк. ДонДУ. 1998. С.147-155.

29. Жемчужникова Г.П. Монополизм в мировой экономике: методы определения уровня монополизма на рынке определенного товара. Економіка: проблеми теорії та практики. Міжвузівський збірник наукових праць. Випуск 35. Дніпропетровськ: "Наука і освіта". 2000. С.60-63. 56

30. Журик Ю. В. Антимонопольно-конкурентне право. К. Центр учбової літератури, 2011. 272 с
31. Журик Ю. В. Отримання доказів та доказування у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2004. № 1-2 (9-10). С. 130-138.
32. Журик Ю. Відповідальність у сфері економічної конкуренції: теоретичний аспект. Юридична Україна. 2014. № 3. С. 51-55
33. Журик Ю.В. Аналіз окремих визначень та термінів Закону України “Про захист економічної конкуренції”. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права: Науковий часопис. 2003. № 1 (5). С. 94-99.
34. Журик Ю.В. Аналіз окремих процесуальних дій, що вчиняються при порушенні та розгляді справ антимонопольними органами України. Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. 2004. № 3 (12). С. 26-31
35. Журик Ю.В. Деякі питання правового статусу Антимонопольного комітету України. Предпринимательство, хозяйство и право. 2000. № 4. С.28
36. Журик Ю.В. Недобросовісна конкуренція за чинним законодавством України. Україна: поступ у майбутнє. Спецвипуск до 290-річчя прийняття Конституції Пилипа Орлика. Науково-практичній збірник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. К. 2000. С. 208-210.
37. Журик Ю.В. Окремі проблеми понятійного апарату Закону України “Про захист економічної конкуренції”. Методологія приватного права. 36. Наук. праць (за матеріалами наук.-теорет. конф., м. Київ, 30 травня 2003 р.). Редкол. О.Д.Крупчан (голова) та ін. К. Юрінком Інтер. 2003. С. 229-231.
38. Журик Ю.В. Поняття і види недобросовісних дій у конкуренції. Предпринимательство, хозяйство и право. 2000. № 2. С. 10-12.
39. Журик Ю.В. Порядок розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України. Предпринимательство, хозяйство и право. 2000. № 7. С. 14-17.

40. Журик Ю.В. Правовий статус та компетенція Антимонопольного комітету України. Актуальні проблеми захисту прав і свобод людини в Україні. Матеріали науково-практичній конференції. м. Київ, 19-20 травня 2000 р. К. 2000. С. 337-342.

41. Журик Ю.В. Проблеми законодавчої регламентації повноважень антимонопольних органів України. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. Науковий часопис. 2003. № 3-4 (7-8). С. 150-156.

42. Закон України від 05.04.2013 № 2749 «Про державну допомогу суб'єктам господарювання».

43. Защита конкуренции в зарубежных странах. Кинев Александр Юрьевич.: [Електронний ресурс] URL: <https://wiselawyer.ru/poleznoe/78759-zashhita-konkurencii-zarubezhnykh-stranakh>.

44. Карпенко Н. М. Аналіз державного антимонопольного регулювання концентрації в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. – № 3. URL: www.dy.nayka.com.ua.

45. Карпенко Н. М. Аналіз концентрації, монополізму і ефекту масштабу для антимонопольного регулювання. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія “Управління” зб. наук. пр. За заг. ред. В. К. Присяжнюка, В. Д. Бакуменка. Вип. 2. Державне управління та місцеве самоврядування. К. ВПЦ АМУ. 2010. С. 283-291.

46. Карпенко Н. М. Антимонопольний контроль у державному управлінні. Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 10. С. 81-84.

47. Карпенко Н. М. Взаємодія територіального управління антимонопольного комітету України з органами державної влади в процесі здійснення контролю. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія “Управління” зб. наук. пр. За заг. ред. В. К. Присяжнюка. В. Д. Бакуменка. Вип. 3. Державне управління та місцеве самоврядування. К. ВПЦ АМУ. 2010. С. 530-536.

48. Карпенко Н. М. Взаємозв'язок конкурентних переваг і конкурентоспроможності підприємств. Соціально-економічний розвиток

України: європейський вибір. Зб. наук. праць учасників VIII Міжнародної наукової конференції молодих учених та студентів у 2 ч. За заг. ред. А. А. Ткача. Мелітополь 17-18 травня 2008 р. Мелітополь: МІДМУ “КПУ”. 2008. Ч. 1. С. 115–117.

49. Карпенко Н. М. Визначення конкурентоспроможності та її об’єктів. Матеріали II всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції “Актуальні проблеми сучасної науки”. 23-25 жовтня 2006 р. К. ТОВ ТК “Меганом”. 2006. С. 22-24.

50. Карпенко Н. М. До питання визначення конкурентного потенціалу підприємства. Наука і вища освіта: Тези доповідей учасників XVII Міжнародної наукової конференції студентів і молодих науковців, м. Запоріжжя, 9–10 квітня 2009 р. У 4 т. Запоріжжя. Класичний приватний університет. 2009. Т. 1. С. 336.

51. Карпенко Н. М. Методичні підходи до антимонопольного контролю держави за процесами конкуренції та економічної концентрації. Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 12. С. 84-88.

52. Карпенко Н. М. Механізм управління конкурентоспроможністю підприємств Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2007. № 1. С. 137-139.

53. Карпенко Н. М. Основні організаційні проблеми маркетингу на вітчизняних підприємствах. Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції “Трансформаційні процеси в економіці держави та регіонів”, ЗНУ, 19-20 жовтня 2006 р. Запоріжжя. ЗНУ. 2006. С. 51-52.

54. Карпенко Н. М. Підхід до визначення сутності конкурентного потенціалу підприємства. Дні науки Зб. тез доп. В 3 т. Класичний приватний університет. 23–24 жовтня 2008 р. Ред. кол. В. М. Огаренко та ін. Запоріжжя. КПУ. 2008. Т.1. С. 236-238.

55. Карпенко Н. М. Підхід до формування конкурентоспроможності підприємств на основі конкурентних переваг. Наука і вища освіта. Тези доповідей учасників XVI Міжнародної наукової конференції молодих науковців. м. Запоріжжя. 17-18 квітня 2008 р. У 4 т. Запоріжжя. КПУ. 2008. Т. 1. С. 92-93.

56. Карпенко Н. М. Прийоми аналізу конкурентних переваг підприємства. Дні науки. Зб. тез доп. В 3 т. Гуманітарний університет “ЗІДМУ”. 11-12 жовтня 2007 р. Ред. кол. В. М. Огаренко та ін. Запоріжжя. ГУ “ЗІДМУ”. 2007. Т. 1. С. 87-88.

57. Карпенко Н. М. Проведення аналізу при прийнятті інвестиційних рішень. Матеріали VI Міжнародної наукової конференції молодих учених “Соціально-економічний розвиток України: Європейський вибір” . Зб. тез доп. У 2 ч. , 20 квітня 2006 р. Мелітополь. МІДМУ ГУ “ЗІДМУ”. 2006. Ч. 1. С. 37-38.

58. Карпенко Н. М. Сутність та особливості формування конкурентних переваг підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2007. № 8. С. 14-17.

59. Карпенко Н. М. Теоретичні засади управління конкурентоспроможністю підприємств. Наука і вища освіта. Тези доповідей учасників XV Міжнародної наукової конференції молодих науковців. м. Запоріжжя. 17–18 травня 2007 р. У 3 ч. Запоріжжя. ГУ “ЗІДМУ”. 2007. Ч. 2. С. 31.

60. Карпенко Н. Н. Основы оценки конкурентоспособности предприятия. Материалы IV Международной научно-практической конференции “Теория и практика предпринимательства” Алушта. 10–12 мая 2007 г. Симферополь. 2007. С. 258–259.

61. Клименко А.В. Государственная конкурентная политика: задачи и механизмы. Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою: зб. наук. праць Донецького державного університету управління. Донецьк. 2010. т. XI, вип. 173. серія „Економіка”. С. 96-108.

62. Клименко А.В. Культурные паттерны общества как основа формирования государственной конкурентной политики. Економічний вісник: науковий журнал Національного гірничого університету. Дніпропетровськ, 2011. вип. 1. серія „Економіка”. С. 101-109.

63. Клименко А.В. Национальные особенности формирования конкурентной политики государства. Наука і освіта без кордонів – 2010: VI міжнародна наук.-практ. конф., 7-15 грудня 2010 р. тези доп. м. Перемишль. 2010. С.5-10.

64. Клименко А.В. Проекция культурных моделей г. Хофстеда на состояние конкуренции в национальной экономике: сравнительный анализ. Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою: зб. наук. праць Донецького державного університету управління. Донецьк. 2010. т.ХІ. вип. 165. серія „Економіка”. С. 79-88.

65. Клименко А.В. Развитие экономической конкуренции посредством анализа и коррекции культурных паттернов. Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою. зб. наук. праць Донецького державного університету управління. Донецьк. 2010. т.ХІ. вип. 177. серія „Економіка”. С. 113-120.

66. Клименко А.В. Соціальні детермінанти конкурентного стану національної економіки. Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою. Зб. наук. праць Донецького державного університету управління. Донецьк. 2008. т.ІХ. вип. 103. серія „Економіка”. С. 68-75.

67. Ковтун М. С. Значення міжнародного співробітництва для вдосконалення правового регулювання антимонопольної діяльності в Україні. Форум права. 2017. № 4. С. 99-104

68. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984

69. Конкурентна політика та право США: Сторічний досвід: [Електронний ресурс] URL: https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/konkurentna-polityka-ta-pravo-ssha-storichnyy-dosvid-ta-praktyka-zastosuvannya.

70. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/С 83/01). URL: eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/.../06_consult_uk.pdf

71. Конституція України. 28 червня 1996 р. К. Преса України. 1997.

72. Корчак Н.М. Мета та задачі конкурентного законодавства України: методологічні підходи визначення. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2013. № 3. С. 119-123.

73. Кульнєва Г.М., Щербакова Т.А. Особливості монополізму при формуванні конкурентного середовища в економіці України. Держава та регіони. Сер: Економіка та підприємництво. 2001. № 4. С. 85-88.

74. Лагутін В. Шкода від монополії і користь від конкуренції: чи все так просто? Економіка України. 2007. №4. С. 55-61

75. Лагутін В.Д., Боровик Ю.І., Вертелева О.В., та ін. За ред. В.Д. Лагутіна Державне антимонопольне регулювання. Підручник. Київ. нац.торг.-екон. ун-т. 2015. 480 с.

76. Лайкова М.С. Повноваження Антимонопольного комітету України щодо захисту і підтримки добросовісної конкуренції (організаційно-правовий аспект). Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2008. №43. С. 235-241

77. Лук'янець В.С. Договірно-правовий механізм забезпечення конкуренції на спільному ринку Європейського Союзу. Наше право: Науково-практичний журнал. 2007. №1. С. 82-88.

78. Лук'янець В.С. Особливості інституційного механізму забезпечення конкуренції на спільному ринку ЄС. Європейські перспективи: Науково-практичний журнал. 2007. №1. С. 39-46

79. Лук'янець В.С. Особливості інституційного механізму забезпечення конкуренції на спільному ринку ЄС. Шляхи євроінтеграції України. Проблеми державного будівництва в Україні: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу Київського міжнародного університету 17 лютого. 2007 року. К. Вип. 8. С. 231-234.

80. Лук'янець В.С. Особливості правового регулювання конкуренції в державах – членах Європейського Союзу та США. Право України. 2007. №3. С. 151-156.

81. Лук'янець В.С. Правова природа Європейських співтовариств та Європейського Союзу. Матеріали III Міжнародної наукової конференції “Вікно в європейську науку”, присвяченої 140-річчю Р.Ф. Кайндля. Чернівці, 20 – 21 травня 2006 р. С. 17-20.

82. Лук'янець В.С. Практичне значення реформи 2003 року для правового регулювання конкуренції на спільному ринку Європейського Союзу. Часопис Київського університету права НАН України: Український науково-теоретичний часопис. 2006. №1. С. 164-169.

83. Лук'янець В.С. Приведення у відповідність положень права України про конкуренцію у сфері інтелектуальної власності з правом ЄС. Шляхи євроінтеграції України. Проблеми державного будівництва в Україні: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу Київського міжнародного університету 17–18 квітня 2004 року. К. Вип. 8. 2004. С. 231–234.

84. Лук'янець В.С. Роль судової практики у забезпеченні конкуренції на спільному ринку Європейського Союзу. Наше право: Науково-практичний журнал. 2006. №4. С. 27-34.

85. Лук'янець В.С. Становлення та розвиток конкурентного права Європейського Союзу. Наше право Науково-практичний журнал. 2007. №3. С. 102–105.

86. Лук'янець В.С. Сучасні концептуальні підходи до визначення поняття конкуренції у праві Європейського Союзу. Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 35. К. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Спілка юристів України; Вид. Дім “Юридична книга” 2007. С. 606-610.

87. Лук'янець В.С. Шляхи адаптації антимонопольного законодавства України до конкурентного права Європейського Союзу. Матеріали V Международной научно-практической конференции. Актуальные проблемы и перспективы развития экономики Украины. Алушта. 28–30 сентября. 2006 . С. 31–32.

88. Мочерний С.В. Основи економічної теорії. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. Видавничий центр «Академія». 2002. 472 с. 1

89. Мочерний С.В. Політична економія: Навч. посіб. К. Знання-Прес. 2002. 687 с.

90. Офіційний сайт Міністерства юстиції США. URL: <https://www.justice.gov>

91. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року. Зібрання чинних міжнародних договорів України. 1990 р.

92. Петруня Ю. Є. Риси конкурентного середовища та антимонопольне регулювання у сфері роздрібної торгівлі продовольчими товарами. Економічний нобелівський вісник. 2014. № 1. С. 361-366.

93. Плетньова О.О. Адміністративно-правові засади формування системи та правового статусу антимонопольних органів в країні. автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. К. 2010. 19 с.

94. Положення про порядок погодження з органами Антимонопольного комітету України рішень органів державної влади, органів адміністративно-господарського управління та контролю, органів місцевого самоврядування щодо демонополізації економіки, розвитку конкуренції та антимонопольного регулювання: затвердж. розпорядж. Антимонопольного комітету України від 1 квітня 1994 р. N 4-р

95. Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України: затвердж. розпорядженням Антимонопольного комітету України від 30.01.2004 N 31-р.

96. Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України: затвердж. розпорядженням Антимонопольного комітету України від 23 лютого 2001 р. N 32-р

97. Пономарьов О. В. Адміністративно-правовий статус антимонопольного комітету України: автореф. 12.00.2007 рік.

98. Пономарьов О.В. Елементи адміністративно-правового статусу АМК України. Проблеми законодавства та правоохоронної діяльності. Донецький юридичний інститут ЛДУВС. 2007. № 3. С. 124–132.

99. Пономарьов О.В. Завдання та функції АМК України. Кримський юридичний інститут ХНУВС Кримський юридичний вісник «Адміністративна

реформа та проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів» 2008. № 1(2) С. 265-269.

100. Пономарьов О.В. Класифікація заходів державного захисту економічної конкуренції. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених: матеріали науково-практичної конференції. 2007. С. 131-133.

101. Пономарьов О.В. Правові основи діяльності АМК України. Форум права. 2007. № 3. С. 207-211.

102. Пономарьов О.В. Проблемні питання юридичної відповідальності працівників Антимонопольного комітету України. Актуальні проблеми державного управління: збірник наукових праць. Х. Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр». 2008. № 1 (33). С. 108-114.

103. Пономарьов О.В. Становлення державного захисту від монополізму в Монополізму: історико-правовий та порівняльно-правовий аспекти. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2007. Випуск 38. – С. 166-171.

104. Попов Р.А. Аналіз антиконкурентних дій органів державної влади. Дні науки: зб. тез доповідей в 3 т. Ред. кол. В.М. Огаренко та ін. Запоріжжя. КПУ. 2008. Т. 2. С. 67-68.

105. Попов Р.А. Законодавство щодо діяльності Антимонопольного комітету України та можливість його удосконалення. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2009. № 3. С. 157-161.

106. Попов Р.А. Механізми реалізації державної антимонопольної політики України. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2008. № 2. С. 101-105.

107. Попов Р.А. Поняття антимонопольної діяльності. Децентралізація державного управління та розвиток місцевого самоврядування в контексті європейської практики. матеріали наук.-практ. конф. тези доп. (2-3 жовтня 2008 р.) / відп. ред. В.Я. Малиновський. Луцьк. СПД Галяк Ж.В. 2008. С. 101-102.

108. Попов Р.А. Поняття монополії в ринковій економіці. Інституціональні зміни системи державного управління України в умовах суспільних трансформацій та посилення вимог антикорупційного законодавства.

Збірник матеріалів семінару. Редкол. В.М. Огаренко, О.Г. Мордвінов та ін. Запоріжжя. Вид-во КПУ. 2009. С. 281-283.

109. Попов Р.А. Проблеми державного регулювання діяльності природних монополій в Україні. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2009. № 4. С. 59-62.

110. Попов Р.А. Проблеми розвитку антимонопольного законодавства України. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2010. № 1. С. 169-174.

111. Попов Р.А. Розвиток державної політики в сфері антимонопольної діяльності. Економіка та держава. 2008. № 5. С. 25-28.

112. Попов Р.А. Суть та сучасні підходи щодо визначення інституційної спроможності уряду. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2007. № 4. С. 86-91.

113. Попов Р.А. Теоретичні засади аналізу інституційної спроможності. Зб. наук. пр. НАДУ. За заг. ред. В.Т. Нанівської. К. Вид-во НАДУ. 2008. № 1. – С. 222-230.

114. Про Антимонопольний комітет України. закон України від 26 листопада 1993 р. №3660-ХІІ Відомості Верховної Ради України. 1993.

115. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості діяльності Антимонопольного комітету України. Закон України від 12.11.2015 № 782-VIII

116. Про затвердження Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. № 1040

117. Про затвердження Положення про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання. Розпорядження Антимонопольного комітету України від 12.02.2002 р. № 26-р.

118. Про затвердження Тимчасових правил розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України. Розпорядження Антимонопольного комітету України від 19.04.1994 р. № 5.

119. Про захист від недобросовісної конкуренції. Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР Відомості Верховної Ради України. 1996.

120. Про захист економічної конкуренції. Закон України від 11.01.2001 № 2210-III Відомості Верховної Ради України. 2001.

121. Про порядок введення в дію Закону України. Постанова Верховної Ради України від 18 лютого 1992 року N 2133-XII

122. Про природні монополії . Закон України від 20 квітня 2000 р. № 1682-III Відомості Верховної Ради України, 2000, № 30, С.238.

123. Про ратифікацію Договору про проведення узгодженої антимонопольної політики. Закон України від 16.01. 2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003.

124. Проблеми та шляхи вдосконалення відповідальності за порушення конкурентного законодавства. Держава і право: збірник наукових праць. К. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 24/2004. С.364-371.

125. Прогресивний план адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. URL: kmu.gov.ua/document/243322910/adapt_progr_plan.doc

126. Прокопов О. А. Історія розвитку та механізм подальшого вдосконалення конкурентної політики України. Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". 2014. № 11. С. 14-19.

127. Прокопов О.А. Канд. Економ. Наук.,Український Державний Університет Фінансів І Міжнародної Торгівлі «Історія Розвитку та Механізм Подальшого вдосконалення Конкурентної Політики України».

128. Рибницький Г. В. Спеціальне адміністративне управління підприємницькою діяльністю, що здійснює Державна фіскальна служба України . Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2014. Вип. 29 (2.3). С. 181-184

129. Річний звіт 2017 р. Антимонопольний комітет України. К. 2017.

130. Розанова Н.М. Экономика отраслевых рынков. Учеб. пособие М. Высшее образование. Юрайт. 2011. 906 с.

131. Розпорядження Антимонопольного комітету України від 23 лютого 2001 р. № 32-р, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 березня 2001 р. за № 291/5482.

132. Розпорядження Кабінету Міністрів України №690-р від 19.09.2012 «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку конкуренції на 2013-2023 року» Офіційний вісник України. 2012. №71.

133. Руденко Т. В. Захист інтересів споживачів від проявів недобросовісної конкуренції. Формування ринкових відносин в Україні. 2011. №4. С. 29-37

134. Савчук В. С. Адаптація законодавства України про захист економічної конкуренції до норм і стандартів Європейського Союзу: етапи становлення. Вісник НАДУ. К. НАДУ. 2005. №3. С. 366-375.

135. Савчук В. С. Вектори якості. Конкуренція Вісник Антимонопольного комітету України. К., 2003. Вип. 2 (4). С. 39 - 42.

136. Савчук В. С. Діяльність Антимонопольного комітету України щодо забезпечення державної політики захисту від недобросовісної конкуренції. Вісник НАДУ. К. НАДУ. 2005. №4. С. 227 - 233.

137. Савчук В. С. Організаційна структура системи органів Антимонопольного комітету України. Актуальні проблеми державного управління. Збірник наукових праць ОРІДУ НАДУ. Одеса: ОРІДУ НАДУ. 2005. Вип. 2 (22). С. 253 – 268.

138. Савчук В. С. Шляхи вдосконалення інституційних механізмів державного захисту економічної конкуренції і забезпечення подальшого розвитку ринкової економіки. Актуальні проблеми реформування державного управління в Україні: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції ЛРІДУ НАДУ (20 січня 2006 р.) У 2 ч. Львів. ЛРІДУ НАДУ. 2006. Ч. 2. С. 267 - 270.

139. Савчук В. С., Талатура І. М. Розвиток виробничо-господарської діяльності підприємств природної монополії з допомогою інноваційних механізмів. Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Львів. Інститут регіональних досліджень НАН України. 2004. Вип. 1. С. 481 - 487.

140. Слободчикова Ю.В. Законодавча база України у сфері конкуренції: правові інструменти регулювання. Економіка та держава. 2010. № 1. С. 69-71.
141. Слободчикова Ю.В. Зарубіжний досвід захисту підприємництва на основі антимонопольної політики. Економіка та держава. 2009. № 12. С. 79-81.
142. Слободчикова Ю.В. Проблеми підвищення конкурентоспроможності економіки України. Економіка будівництва і міського господарства. 2009. Т. 5. № 4. С. 203-208.
143. Слободчикова Ю.В. Форми недобросовісної конкуренції і методи її регулювання. Економіка та держава. 2010. № 2. С. 92-94.
144. Слободчикова Ю.В. Характеристика антимонопольної політики України. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2009. № 5. С. 137-141.
145. Станько Н.Л. Основні засади реалізації антимонопольної політики на регіональному рівні. Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. 2003. № 12. С. 185 – 191
146. Статус та завдання АМКУ. Історія. URL: <https://amcu.gov.ua/pro-nas/istoriya>
147. Стороженко О. Адміністративна відповідальність за зловживання монопольним становищем в контексті реформування адміністративно-деліктного законодавства. Розвиток фінансово-правового забезпечення сучасної економіки. Збірник матеріалів науково-практичної конференції. Донецьк. 2007 С.59 - 61.
148. Стороженко О.М. Встановлення суб'єкта зловживання монопольним (домінуючим) становищем у ході адміністративно-правової кваліфікації. Вісник прокуратури. 2007. №9. С. 91 - 96.
149. Стороженко О.М. Кваліфікація адміністративного делікту. Вісник прокуратури. 2007. №4. С. 115 -119.
150. Стороженко О.М. Проблеми визначення поняття осудності у вітчизняному адміністративно-деліктному законодавстві. Адміністративне право і процес: шляхи вдосконалення законодавства і практики. Збірник матеріалів науково-практичної конференції. К. 2006. С. 133 - 135.

151. Стороженко О.М. Теоретичні проблеми визначення поняття кваліфікації адміністративного делікту. Держава і право: Збірник наукових праць. 2007. Вип. 35. С. 270 -276.

152. Тіхамет Т.Т. Антимонопольне право Європейського союзу. Будапешт. Видавництво «Complex». 2007.

153. Торговий кодекс Франції.
URL://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97

154. Трегубець Н.О. Механізм здійснення державного контролю Антимонопольними органами у сфері захисту економічної конкуренції. автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управ. Київ. 2009.

155. Туйск И.И. Классификация антимонопольных охранительных правовых средств. Актуальні проблеми держави та права. Вип. 9. Одеса. Одеська національна юридична академія. 2000. С. 324-330.

156. Туйск И.И. Основание юридической ответственности за нарушения законодательства о защите экономической конкуренции. Підприємництво, господарство і право. 2002. № 6. С.15-17.

157. Туйск И.И. Предпринимательское право. Раздел 1. Вопрос 66. Предпринимательское право в вопросах и ответах: Учебное пособие. Изд. 2-е. Под. общ. ред. Н.А.Саниахметовой. Харьков. Одиссей. 2002. С.171-173.

158. Туйск И.И. Хозяйственно-правовые санкции за нарушения законодательства о защите экономической конкуренции. Підприємництво, господарство і право. 2002. № 7. С.9-12.

159. Туйськ І.І. Поняття антимонопольних охоронних правових засобів. Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. 2000. № 3. С.68-73.

160. Туйськ І.І. Поняття та ознаки антимонопольних охоронних правових засобів. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 11. Матеріали 4-ї (56-ї) звітної наук. конф. проф.-викл. складу ОНЮА “Правові проблеми становлення та розвитку сучасної Української держави”. Одеса. Одеська національна юридична академія. 2001. С. 288-290.

161. Туйськ І.І. Форма реалізації антимонопольних правоохоронних засобів. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 12. Одеса. Одеська національна юридична академія. 2001. С.370-373.

162. Туйськ І.І. Цивільно-правова відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2002. № 2. С.153 -156.

163. Турковський О. Я. Методи діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України. Наукові записи. Серія: «Право». Кропивницький. 2019. Вип. 7. С. 127.

164. Турковський О. Я. Мировой и европейский опыт развития и защиты экономической конкуренции – использование в деятельности Антимонопольного комитета Украины и его территориальных подразделений. Международный научно-практический журнал «Право и закон». Бишкек. 2019. вип. 1. С. 321.

165. Турковський О. Я. Правова основа діяльності Антимонопольного комітету України та його територіальних підрозділів. Науково-практичне видання Прикарпатський юридичний вісник. Івано-Франківськ. 2018 вип. 1 (22) том 3. С. 232-235.

166. Турковський О. Я. Теоретичні засади Антимонопольної політики України. Науковий вісник Ужгородського національного університету, серія «Право». Ужгород 2018. випуск 50. том 3. С. 29-32.

167. Турковський О. Я. Форми діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України. Наукові записки. Серія: Право. 2020. Випуск 8. Кропивницький. 2020. С. 18-22.

168. Федорченко О.К., Щербакова Т.А. Необхідність державного регулювання в трансформаційних процесах за умов переходу України до ринкової економіки. Економіка України: реалії, перспективи розвитку ринкових відносин. Президенту України, Верховній Раді України, Уряду України, органам центральної та місцевої виконавчої влади. Аналітичні розробки, пропозиції наукових і практичних працівників. Міжвідомчий науковий збірник. Т. 20. Київ, 2000. С. 225-228.

169. Федорченко О.К., Щербакова Т.А. Теоретичні аспекти антимонопольного регулювання товарних ринків. Економіка: проблеми теорії та практики. Зб.наук.пр. Випуск 53. Дніпропетровськ. ДНУ, 2000. С. 27-33.

170. Філіпова Т. Генезис адміністративних процедур у сфері захисту економічної конкуренції в Україні. Юридичний вісник. 2014. №3 С. 304-309

171. Фондовий ринок України: законодавче регулювання. Практичний посібник. Київ. 2004. С. 523-596.

172. Фондовий ринок України: законодавче регулювання: Практичний посібник. 2-е вид. доп. і перероб. К. 2005. С. 447-511.

173. Харченко П.Г. До питання про поняття недобросовісної конкуренції. Управління, господарювання, право. №5 2002. С.45-49.

174. Шляхи вдосконалення правового поля протидії картелям. Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. Науковий журнал. 2005. №4. С.86-91.

175. Щербакова Т. А. Реформування сільськогосподарського виробництва - невід'ємна частина ринкових перетворень. Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. 2002. № 3. С. 294-296.

176. Щербакова Т.А. Антимонопольне регулювання в процесі приватизації. Матеріали міжнародної науково - практичної конференції "Економічна теорія: сучасна парадигма та її еволюція на порозі ХХІ століття". К. 2000. С. 169-174.

177. Щербакова Т.А. Антимонопольне регулювання як складова частина формування конкурентного середовища в економіці України. Матеріали ІІ-й Української науково - практичної конференції "Студент и преподаватель". Симферополь. Южно - Украинский институт Экономики и права при СГУ. 1996. С. 70-71.

178. Щербакова Т.А. Визначення монопольного становища на ринку (міжнародний досвід). Проблеми використання світового досвіду регулювання економіки. Зб.наук. праць. Київ. Інститут економіки НАН України. 1997. С. 89-94.

179. Щербакова Т.А. Конкуренція і антимонопольне регулювання: Конспект лекцій з спецкурсу для студентів денної та заочної форми навчання, вивчаючих "економічну теорію". Запоріжжя. ЗДТУ, 1996. 33 с.

180. Щербакова Т.А., Федорченко О.К. Інвестування як фактор розвитку експортного потенціалу. Тези допов. Міжнародної науково - практичної конференції "Механізм регіональної зовнішньоекономічної діяльності". Запоріжжя. 2001. С. 104-106.

181. Щодо застосування положень частин другої, п'ятої та шостої статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції», частин першої та другої статті 21 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Рекомендаційні роз'яснення Антимонопольного комітету України від 16.02.2016 № 6-рр.

182. Яковенко В.Я., Грицай А.В. Реализация антимонопольной политики в городе. Тезисы докл. и выступ. Междунар. науч. практ. семинаре "Проблемы развития современного города". Донецк. ИЭП НАН Украины. 1996. С. 39-41.

ДОДАТКИ**Додаток 1.**

Перелік та дата створення територіальних відділень Антимонопольного комітету України

№ п/п	Відділення	Дата створення
1	Відділення в Автономній Республіці Крим	21.07.1995
2	Вінницьке обласне	08.06.1994
3	Волинське обласне	18.05.1994
4	Дніпропетровське обласне	21.06.1994
5	Донецьке обласне	13.04.1994
6	Житомирське обласне	20.05.1994
7	Закарпатське обласне	18.05.1994
8	Запорізьке обласне	09.04.1994
9	Івано-Франківське обласне	18.05.1994
10	Київське обласне	12.05.1994
11	Кіровоградське обласне	18.05.1994
12	Луганське обласне	10.08.1994
13	Львівське обласне	04.04.1994
14	Миколаївське обласне	04.05.1994
15	Одеське обласне	31.05.1994
16	Полтавське обласне	18.04.1994
17	Рівненське обласне	04.04.1994
18	Сумське обласне	04.04.1994
19	Тернопільське обласне	22.04.1994

20	Харківське обласне	08.04.1994
21	Херсонське обласне	07.05.1994
22	Хмельницьке обласне	23.01.1995
23	Черкаське обласне	04.04.1994
24	Чернівецьке обласне	13.05.1994
25	Чернігівське обласне	06.04.1994
26	Київське міське	12.09.1994
27	Севастопольське міське	02.01.1995

Додаток 2

Структура та штатний розклад Дніпропетровського відділення за 1994 рік

Назва структурних підрозділів	1994 рік	
	2,3 квартал	4 квартал
	Кількість штатних одиниць	
Керівництво	3	3
Головний бухгалтер	1	1
Секретар керівника	1	1
Юридичний відділ	4	7
Відділ підготовки справ про порушення антимоноп. законодавства та злиття	4	15
Відділ секторно-економічний	4	9
Загальний відділ	3	4
ВСЬОГО:	20	40

Структура та штатний розклад Дніпропетровського відділення за 1995 рік

Назва структурних підрозділів	1995 рік Кількість штатних одиниць
Керівництво	3
Головний бухгалтер	1
Секретар керівника	1
Юридичний відділ, з них:	3
сектор кодифікації законодавства та діючих нормативних актів	2
Відділ підготовки справ про порушення антимоноп. законодавства і злиття, з них:	13
сектор запобігання недобросовісній рекламі	3
Відділ секторно-економічний, з них:	14
інформаційний сектор	2
сектор цінних паперів	4
аналітичний сектор	3
Загальний відділ	5
ВСЬОГО:	40

Структура та штатний розклад Дніпропетровського відділення за 1996-1997 роки

Назва структурних підрозділів	1996 рік Кількість штатних одиниць	1997 рік Кількість штатних одиниць
Назва структурних підрозділів в 1996-1997 році не змінилась		
Керівництво	3	3
Головний бухгалтер	1	1
Секретар керівника	1	1
Правовий відділ	3	6
Перший відділ досліджень і розслідувань	7	6
Другий відділ досліджень і розслідувань	6	6
Третій відділ досліджень і розслідувань	7	6
Четвертий відділ досліджень і розслідувань	7	6
Загальний відділ	5	5
ВСЬОГО:	40	40

Структура та штатний розклад Дніпропетровського відділення за 1998 рік

	1998 рік
Назва структурних підрозділів	Кількість штатних одиниць
Керівництво	3
Головний бухгалтер	1
Правовий відділ	6
Перший відділ досліджень і розслідувань	7
Другий відділ досліджень і розслідувань	6
Третій відділ досліджень і розслідувань	6
Четвертий відділ досліджень і розслідувань	5
Загальний відділ	6
ВСЬОГО:	40

Структура та штатний розклад Дніпропетровського відділення за 1999 рік

Назва структурних підрозділів	1999 рік , Кількість штатних одиниць
Керівництво	2
Правовий відділ	4
Перший відділ досліджень і розслідувань	6
Другий відділ досліджень і розслідувань	4
Третій відділ досліджень і розслідувань	6
Четвертий відділ досліджень і розслідувань	4
Загальний відділ	6
ВСЬОГО:	32

Структура та штатний розклад Дніпропетровського відділення за 2000-2005 роки

Назва структурних підрозділів	2000 рік	2001 рік	2002 рік	2003 рік	2004 рік	2005 рік
З 2000 року по 2005 рік - Назва структурних підрозділів не мінялась	Кількість штатних одиниць					
Керівництво	3	3	3	3	3	3
Правовий відділ	4	4	5	4	4	4
Перший відділ досліджень і розслідувань	6	6	5	6	6	6
Другий відділ досліджень і розслідувань	5	5	5	5	5	5
Третій відділ досліджень і розслідувань	6	6	6	6	6	6
Четвертий відділ досліджень і розслідувань	4	4	4	6	4	4
Загальний відділ	6	6	6	8	8	8
ВСЬОГО:	34	34	34	38	36	36

Структура та штатний розклад Дніпропетровського відділення за 2012 - 2014 роки

Назва структурних підрозділів	2012 рік	2013 рік	2014 рік
З 2012 року по 2014 рік - Назва структурних підрозділів не мінялась	Кількість штатних одиниць		
Керівництво	3	3	3
Перший відділ досліджень і розслідувань	6	6	6
Другий відділ досліджень і розслідувань	6	6	6
Третій відділ досліджень і розслідувань	6	6	6
Четвертий відділ досліджень і розслідувань	6	6	6
Юридичний сектор	3	2	2
Загальний сектор	4	2	2
Сектор бухгалтерського обліку та звітності	2	2	2
ВСЬОГО:	36	33	33

Структура та штатний розклад Дніпропетровського відділення за 2015 – 2016 роки

Назва структурних підрозділів	2015 рік	2016 рік
З 2012 року по 2014 рік - Назва структурних підрозділів не мінялась	Кількість штатних одиниць	
Керівництво	3	3
Перший відділ досліджень і розслідувань	7	7
Другий відділ досліджень і розслідувань	8	8
Третій відділ досліджень і розслідувань	7	7
Юридичний сектор	2	2
Загальний сектор	2	2
Сектор бухгалтерського обліку та звітності	2	2
ВСЬОГО:	31	31

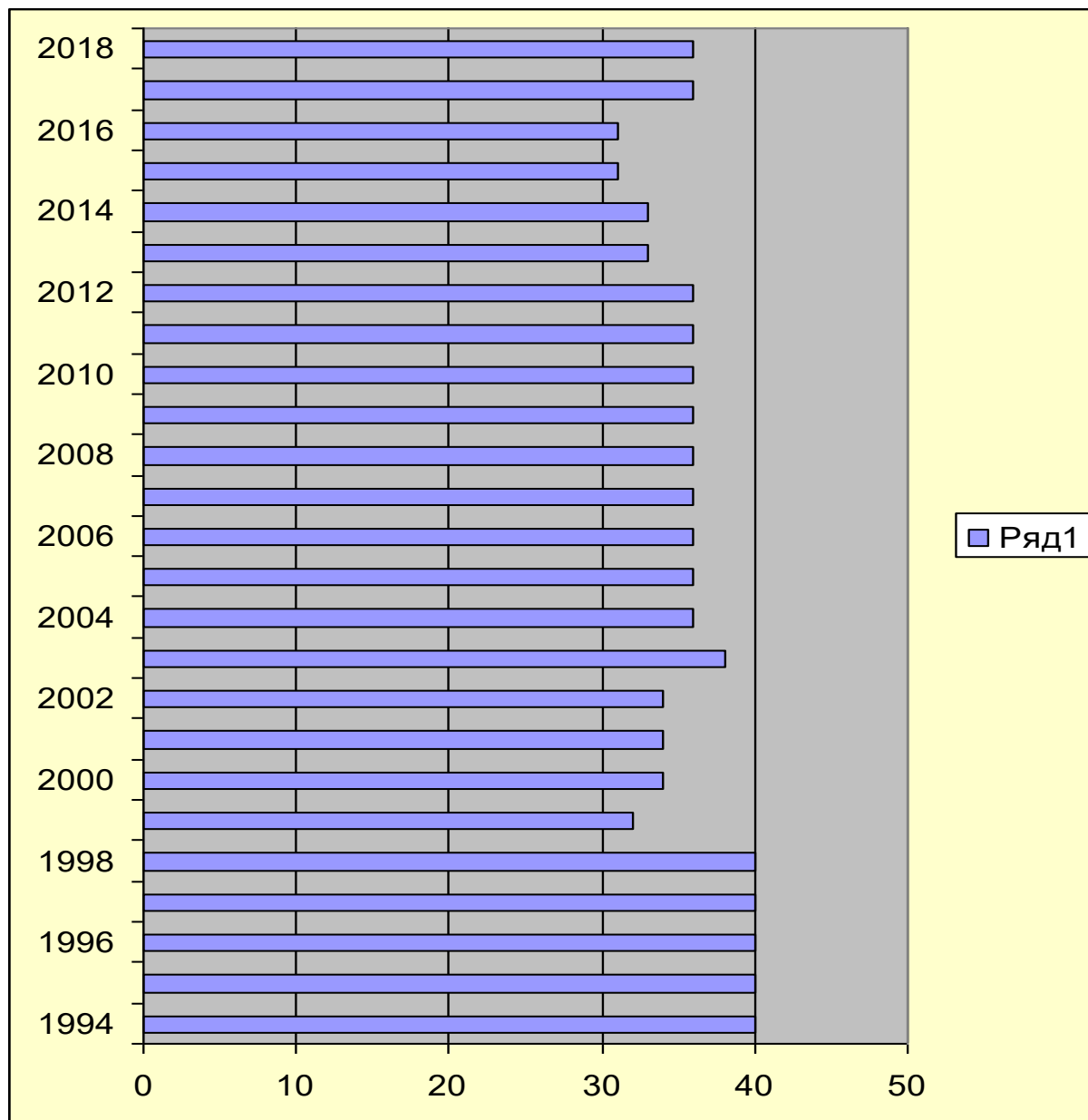
Структура та штатний розклад Дніпропетровського відділення за 2017 рік

	2017 рік
Назва структурних підрозділів	Кількість штатних одиниць
Керівництво	4
Перший відділ досліджень і розслідувань	7
Другий відділ досліджень і розслідувань	7
Третій відділ досліджень і розслідувань	6
Юридичний відділ	5
Відділ організаційної роботи та управління персоналом	5
Сектор бухгалтерського обліку та фінансового планування	2
ВСЬОГО:	36

Структура та штатний розклад Дніпропетровського відділення за 2018 рік

	2018 рік
Назва структурних підрозділів	Кількість штатних одиниць
Керівництво	3
Перший відділ досліджень і розслідувань	5
Другий відділ досліджень і розслідувань	5
Третій відділ досліджень і розслідувань	5
Четвертий відділ досліджень і розслідувань	6
Юридичний відділ	5
Відділ організаційної роботи та управління персоналом	5
Сектор бухгалтерського обліку та фінансового планування	2
ВСЬОГО:	36

Графічна динаміка структури Дніпропетровського Відділення за період з 1994 по 2018 роки

Додаток 14

Структура та повноваження, що закріплені за відділами та керівним складом Відділення станом на 2019 рік

Назва структурних підрозділів	2019 рік Кількість штатних одиниць
Керівництво	2
Перший відділ досліджень і розслідувань	6
Другий відділ досліджень і розслідувань	5
Третій відділ досліджень і розслідувань	5
Четвертий відділ досліджень і розслідувань	5
Юридичний відділ	4
Відділ організаційної роботи та управління персоналом	4
Сектор фінансового планування, бухгалтерського обліку та звітності	2
ВСЬОГО:	36

Характеристика основних елементів Загальнодержавної програми розвитку конкуренції в Україні на період 2014-2024 рр.

Спрямованість	Передбачені заходи	Миттєві настанови	Очікувані результати
<p>1. Створення ефективного конкурентного середовища.</p> <p>2. Забезпечення умов для ефективного функціонування ринків.</p> <p>3. Удосконалення антимонопольного регулювання.</p> <p>4. Підвищення дієвості захисту конкуренції</p>	<p>1. Для ринків з конкурентною структурою, але за відсутності на них значної конкуренції – створення передумов виникнення і розвитку ефективного конкурентного середовища.</p> <p>2. Для ринків з конкурентною структурою і ознаками значної конкуренції – удосконалення державної політики захисту конкуренції, у тому числі подальшу гармонізацію законодавства про захист конкуренції із законодавством ЄС.</p> <p>3. Для ринків, які на сьогодні не мають конкурентної структури – підвищення ефективності державного регулювання цих ринків</p>	<p>1. Створення системи моніторингу стану і тенденцій розвитку конкуренції на ринках.</p> <p>2. Запровадження практики періодичних доповідей про стан конкуренції на товарних ринках.</p> <p>3. Формування в українському суспільстві одного значного сприйняття конкуренції як суспільної цінності.</p> <p>4. Забезпечення активної участі інститутів громадянського суспільства в захисті і розвитку добросовісної конкуренції</p>	<p>1. Зниження рівня монополізації товарних ринків.</p> <p>2. Інтенсифікація вступу на ринки нових суб'єктів господарювання.</p> <p>3. Мінімізація негативного впливу на конкуренцію рішень органів влади.</p> <p>4. Гармонізація законодавства про захист конкуренції із законодавством ЄС.</p> <p>5. Підвищення обізнаності суспільства про переваги конкуренції</p>

Основні напрямки і механізми вдосконалення конкурентної політики України відповідно до стратегічних пріоритетів її розвитку

Напрямок вдосконалення	Зміст механізму вдосконалення
1. Попередження ухилення від обов'язку зі сплати штрафів	Внести поправки у закон з метою запобігання можливості для порушників уникати відповідальність сплачувати штрафи шляхом ліквідації існуючих суб'єктів господарювання та реєстрації нових підприємств
2. Посилення слідчих повноважень АМКУ	Визначити на законодавчому рівні детальні процедури реалізації повноважень АМКУ для проведення раптових перевірок з метою обшуку службових приміщень і вилучення доказів щодо можливих порушень законодавства у сфері конкуренції
3. Збільшення свободи дій у визначенні пріоритетів	Внести поправки у закон з метою надання АМКУ більшої свободи визначенні необхідності порушення справи після отримання належним чином отриманої скарги, та визначення справ, які будуть розслідуватися відповідно до повноважень, наданих ЗПЗЕК та ЗПЗНК
4. Визначити антиконкурентну змову на торгах як порушення у законі про держзакупівлі	Внести поправки в закон про держзакупівлі з метою встановлення безумовної відповідальності за змову під час торгів для її учасників та санкцій у вигляді штрафів і дискваліфікацій для порушників
5. Переглянути програму пом'якшення відповідальності з метою зменшення штрафів для сторін, які надають інформацію не першими	Внести поправки в закон, щоб дозволити АМКУ знижувати штрафи або інші санкції для сторін, які хочуть брати участь у програмі зменшення відповідальності, але звертаються не першими.
6. Уточнення юрисдикції судів для покращення спеціалізації	Внести зміни до законодавства, які забезпечать: - кращу спеціалізацію судів для розгляду справ про конкуренцію; - можливість оскарження рішень АМКУ у справах про конкуренцію в першій інстанції лише в господарських або адміністративних судах
7. Уточнення закону про держзакупівлі	- розділити повноваження АМКУ та Міністерства економічного розвитку і торгівлі таким чином, щоб між ними не було перетину;

	<ul style="list-style-type: none"> - Міністерство має зосередитися на здійсненні регуляторної функції, тоді як АМКУ має бути уповноваженим органом з розгляду скарг; - для забезпечення правової визначеності необхідно внести зміни у визначення терміну «моніторинг» таким чином, щоб МЕРТ займалося лише економічним аналізом ефективності процедур державних закупівель; - порядок реалізації функції моніторингу МЕРТ має бути визначений у первинному законодавстві (Законі України «Про здійснення державних закупівель»)
<p>8. Об'єднання в АМКУ ресурсів і повноважень, що стосуються роботи АМКУ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - розглянути питання про передачу АМКУ ресурсів, які в даний час використовуються Міністерством економічного розвитку і торгівлі на державний контроль за цінами (Державну цінову інспекцію); - розглянути питання про передачу АМКУ функцій і ресурсів Державного комітету у справах захисту прав споживачів.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВІДОМОСТІ ПРО ПРОБАЦІЮ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Турковський О.Я. Правова основа діяльності Антимонопольного комітету України та його територіальних підрозділів. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. №1. Том 3. С. 114-118.
2. Турковський О.Я. Теоретичні засади антимонопольної політики в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. Випуск 50. Том 3. 2018. С.29-33.
3. Турковський О.Я. Методи діяльності територіальних підрозділів антимонопольного комітету України. Наукові записки. Серія : Право. 2019. Випуск 7. Кропивницький : ТОВ «Полімед-Сервіс», 2019. С. 127-132.
4. Турковський О.Я. Форми діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України. Наукові записки. Серія : Право. 2020. Випуск 8. Кропивницький : ТОВ «Полімед-Сервіс», 2020. С. 18-23.
5. Турковский А.Я. Мировой и европейский опыт развития и защиты экономической конкуренции - использование в деятельности Антимонопольного комитета Украины и его территориальных подразделений. Право и Закон. 2019. № 1. С. 43-49 (Киргизька Республіка).
6. Turkovsky, A. Y. . Use of World and European experience of the economic competition development and protection in the activity of the Antimonopoly Committee of Ukraine and its territorial divisions. Etyka Biznesu i Zrównoważony Rozwój. Interdyscyplinarne studia teoretyczno-empiryczne/Business Ethics and Sustainable Development. Interdisciplinary theoretical and empirical studies. 2020. № 1, С.7-11 (Республіка Польща).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Турковський О.Я. Історико-правові передумови формування територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України. // Актуальні

питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 15–16 березня 2019 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 56–59 (заочна участь).

8. Турковський О.Я. Зарубіжний досвід діяльності територіальних підрозділів антимонопольних органів (конкурентних відомств)./ Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 6–7 березня 2020 р. – Дніпро: ГО «Правовий світ», 2020. С. 77–80 (заочна участь).

Акти впровадження результатів дослідження

АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ
Південно-східне міжобласне територіальне відділення
пр. Олександра Поля, 2, м. Дніпро, 49004, тел. (056) 742-86-12
E-mail: dp@amcu.gov.ua Код ЄДРПОУ 20306037

31.07.2020

ДОВІДКА

про впровадження дисертаційного дослідження Турковського О.Я. на тему:
«Адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів Антимонопольного комітету
України»

Цєю довідкою засвідчується, що результати дисертаційного дослідження Турковського О.Я. (аспіранта Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ) використовуються в діяльності Південно-східного міжобласного територіального відділення Антимонопольного комітету України в частині удосконалення організації управління та контрольно-наглядової діяльності в сфері реалізації антимонопольної політики України.

Матеріали дисертації мають необхідний теоретичний та методологічний рівень та використовуються для підвищення професійної майстерності працівників Південно-східного міжобласного територіального відділення Антимонопольного комітету України.

В.о. голови
територіального відділення

Євген Варнаков

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
полковник поліціїА.С. Фоменко
2020

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Турковського Олександра Ярославовича «Адміністративно-правовий
статус територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України»
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 081 «Право»**

Комісія у складі: Юнін О.С. (голова) – доктор юридичних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту післядипломної освіти та заочного навчання; Собакарь А.О. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності; Кононець В.П. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності,

ВСТАНОВИЛА:

основні результати дослідження, отримані особисто здобувачем у дисертації з проблем визначення адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України впроваджено у формі практичних рекомендацій щодо правової основи, мети та завдань діяльності Антимонопольного комітету України та його територіальних підрозділів; форм та методів діяльності територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України; оптимізації організаційно-штатної структури територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України у наукову діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ та освітній процес кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності щодо підготовки фахівців у галузях знань 081 «Право» та 262 «Правоохоронна діяльність» за освітніми програмами першого бакалаврського та другого магістерського рівнів.

Результати дослідження «Адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів Антимонопольного комітету України» мають як теоретичне, так і практичне значення для діяльності правоохоронних органів.

Крім того, наукові здобутки автора із зазначених питань використовуються науково-педагогічним складом Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ під час:

- 1) підготовки наукових робіт з питань діяльності Антимонопольного комітету України та захисту добросовісної конкуренції в цілому;
- 2) викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Публічне адміністрування», «Адміністративна відповідальність».

Голова комісії:

О.С. Юнін

Члени комісії:

А.О. Собакарь

В.П. Кононець